

Detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse mudelid kohaliku omavalitsuse üksustes - aasta pärast haldusreformi

Autorid

Mikk Lõhmus

Georg Sootla

Rivo Noorkõiv

Kersten Kattai

2018

Detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse mudel kohaliku omavalitsuse üksuses - seis aasta pärast haldusreformi	3
Sissejuhatus.....	3
1.Osavallad.....	4
1.1 Osavallakogud.....	5
1.2 Osavallavanem ning osavallavalitsus.....	6
2.Kogukonnakogud	6
3.Teeninduskeskused	7
OLULISEMAD JÄRELDUSED	9
Lisa 1: Analüüsi lähteülesanne.....	12
Lisa 2 Osavallakogud.....	14
NÄIDE 1: HIIUMAA VALLA OSAVALLAD	20
NÄIDE 2: LÄÄNE-NIGULA VALLA OSAVALLAD	31
NÄIDE 3 SAAREMAA VALLA OSAVALLAD.....	36
NÄIDE 4: RAPLA VALLA OSAVALLAD.....	45
NÄIDE 5: PÄRNU VALLA OSAVALLAD	50
Lisa 3: Kogukonnakogud.....	59
NÄIDE: ELVA VALLA KOGUKONNAKOGUD	64
Lisa 4: Teeninduskeskkond ja ametnike regionaalne paiknemine	66
NÄIDE: ALUTAGUSE VALLA TEENINDUSKESKUSED	87

Detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse mudel kohaliku omavalitsuse üksuses - seis aasta pärast haldusreformi

„Või võtame ministeeriumide vähendamise - ühendamise. Kuidas saab sellesse suhtuda mitte skepsisega, kui igaüks, kes Eestis ringi liikunud, näeb, kuidas endiste vallamajade uksel seisab nüüd silt „osavald“. Ilmselt on neis mõni ametnik koondatud, aga põhimõtteliselt on palju samaks jäänud.“

Mihkel Mutt „Killuke vabamüürlust“ Postimees, 2. november 2018

Sissejuhatus

Iga riigi halduskorraldus on unikaalne ja sellest tulenevalt on sisemise valitsemis- ja juhtimiskorralduse kujundamine kohaliku omavalitsuse üksuse puhul rätsepatöö. Sobiv piirkondlik juhtimiskorraldus saab tekkida valla ja hallatavate asutuste asjatundlike ja motiveeritud töötajate, elanike/kodanikuühenduste ning teiste huvitatute koostöö ja sünergiana.

Haldusreformi ettevalmistamise käigus koostati soovituslikud juhised detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse mudeli ülesehitamiseks kohaliku omavalitsuse üksuses¹. Juhistega anti ühinejatele näidetena erinevad halduskorralduse võimalused, mille sisustamine jäi iga ühineva valla või linna enda teha. Rõhutati, et väga lühinägelik on otsida lõplikke ja universaalseid lahendusi, sest:

1. erinevate piirkondade ja nende kogukondade ning üksikute juhtide/meeskondade eeldused ja võimekus detsentraliseeritud ülesandeid täita on erinev;
2. puudub piisav praktika detsentraliseeritud halduskorralduse toimimisest nii linna kui maapiirkondades, teadmine ja oskused, mis lahendus konkreetses kohas töötab ja mis ei tööta; vaja oli valida selline halduskorralduse mudel, mis võtaks maha erinevad hirmud suurte valdade tekkimisel ja võimaldaks praktikas valida parima lahenduse erinevatest lähenemistest;
3. objektiivseks teguriks olid muutustega kaasnevad hirmud ja müüdid, mille eiramine võis takistada tulevase valla juhtimise terviklikkust.

Nüüd, aasta pärast haldusreformi, on aeg teha esimesed kokkuvõtted. Ekspertarvamuses käsitletakse kolme detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse lahenduse rakendamist ühinemisjärgsetes kohaliku omavalitsuse üksustes. Nendeks lahendusteks on:

- osavallad,
- kogukonnakogud,
- teeninduskeskused.

¹ Sootla, G., Lõhmus M., Kattai, K., Noorkõiv, R. (2016). Detsentraliseeritud valitsemismudelite kujundamine ühinenud omavalitsustes. Soovitused. Rahandusministeerium.
https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2016/09/kov_juhtimismudelid_web.pdf

Esimesed kaks on suunatud kogukonna huvide tõhusaks kaasamiseks ja esindamiseks võimaluste loomisele ja kolmas detsentraliseeritud haldusstruktuuri kujundamisele.

Eesmärgiks on hinnata, kuidas antud mudelid on pärast ühinemist rakendunud ja missuguseid võimalusi kasutatakse. Samuti seda, kuidas kasutatavad lahendused haakuvad ühinemislepingutes sätestatuga.

Terminoloogiast - käesolevas ekspertarvamuses kasutatakse läbivalt mõistet **osavald**, õiguslikult on osavald ja linnaosa samaväärsed.

1. Osavallad

Haldusreformile eelnenud osavalla ja linnaosa kogemus piirdus peaaesjalikult Tallinna linnaga². Haldusreformi eelselt olid osavallad moodustatud ja toimisid kõigest kahes vallas (Vinni ja Väike-Maarja) ja osavaldade roll vallaelu juhtimisel ning korraldamisel vähenes aasta-aastalt.³

Osavaldade õigused, kohustused ja vastutus oli haldusreformi ettevalmistamisel ja KOKS-i täiendamisel üks enim vaieldud teema. Lõpuks valiti alternatiiv, mis andis läbirääkijatele piisavalt paindlikkust tulevase võimaliku osavalla sisustamisel: kohustuslik on osavallakogu ning ülejäänud institutsioonid – osavallavanem või -valitsuse moodustamine – on kohaliku omavalitsuse üksuse otsustusõiguse ja kaalutluse valik. See oli diametraalselt vastupidine lähenemine võrreldes varasemaga, kus osavald olid defineeritud läbi osavallavanema ja osavallavalitsuse.

31.12.2018 seisuga olid moodustatud järgmised osavallad ja linnaosad:⁴

- 1) Tallinna linnas Haabersti, Kristiine, kesklinna, Lasnamäe, Mustamäe, Nõmme, Pirita ja Põhja-Tallinna linnaosad (moodustatud juba enne haldusreformi läbiviimist)
- 2) Pärnu linnas Paikuse, Audru ja Tõstamaa osavald;
- 3) Saaremaa vallas Kihelkonna, Laimjala, Leisi, Orissaare, Põide, Salme, Pihla, Torgu, Mustjala, Valjala osavald;
- 4) Märjamaa vallas Vigala osavald;
- 5) Lääne-Nigula vallas Martna, Kullamaa, Nõva ja Noarootsi osavald;
- 6) Hiiumaa vallas Emmaste, Kärkla, Pühalepa, Käina ja Kõrgessaare osavald;
- 7) Rapla vallas Juuru ja Kaiu osavald;
- 8) Kehtna vallas Kehtna ja Järvakandi osavald;

Arvestades seda, et Eestis on 79 linna ja valda, siis on osavallad-linnaosad moodustatud ainult ca 10% kohaliku omavalitsuse üksustes.

² Mäeltsemees, S.; Lõhmus, M. 2006. Tallinna juhtimise detsentraliseerimine. Riigikogu Toimetised, 13, lk. 133 - 141.

³ Lõhmus, M. (2013) Osavalla ja linnaosa koht kohaliku omavalitsuse valitsemiskorralduse mudelis. Ekspertanalüüs, https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2012/09/ekspertarvamus_osavald_lohmus.pdf

⁴ Enne ühinemist otsustas Mõisakülla Linnavolikogu Mõisaküla linnaosa moodustamise Mulgi valla koosseisus, kuid pärast ühinemist ei ole edasisi samme linnaosa moodustamiseks alustatud ja osapooled ei ole linnaosa moodustamist ka nõudnud.

1.1 Osavallakogud

Osavallakogu disain

Kogude moodustamise viis jäeti haldusreformi käigus täpsemalt sätestamata. Rõhutati ainult seda, et see peab toimuma lähtudes demokraatlikkuse põhimõttest⁵. Seega jäi osavallakogude koosseisu disainimine kohaliku omavalitsuse kaalutluseks. Praktilises elus on kogu moodustamisel kasutusel kolm alternatiivset varianti:

- valimistulemustel põhinev osavallakogu, mille moodustavad osavalla haldusterritooriumilt valitud (ja seal elavad) volikogu liikmed ja kuhu kuuluvad vajaduse korral ka volikogusse kandideerinud isikud vastavalt osavalla territooriumi elanikelt saadud häälte arvule. Seda tüüpi osavallakogud on näiteks Tallinnas (linnaosad), Pärnu linnas, Märjamaa vallas, Lääne-Nigula vallas, Rapla vallas ja Saaremaa valla osades osavaldades (Orissaare, Mustjala, Valjala, Pihtla, Torgu, Salme ja Kihelkonna osavaldades);
Antud alternatiivi erijuhtumi moodustavad Kehtna valla osavallakogud, kuhu põhimääruse alusel volikogu liikmeid ei kuulu. Kogu moodustatakse valimistulemuste põhjal volikokku mitte pääsenud kandidaatidest.
- valimistulemustel ja külade/alevike esindusel põhinev osavallakogu, mille moodustavad osavalla haldusterritooriumilt valitud (ja seal elavad) volikogu liikmed ja asulate (alevike, külade) esindajad. Seda tüüpi kogud on näiteks Saaremaa valla Leisi osavallas ja Põide osavallas;
- valimistulemustel ja eri huvigruppide esindusel põhinev osavallakogu, mille moodustavad osavalla haldusterritooriumilt valitud (ja seal elavad) volikogu liikmed ja kohalike huvigruppide (ettevõtjad, kodanikuühiskond, noored vms) esindajad. Seda tüüpi osavallakogud on näiteks Hiiumaa vallas ja Saaremaa valla Laimjala osavallas.

Osavallakogude pädevus

Detsentraliseeritud juhtimis- ja valitsemiskorralduse mudelid tutvustavas juhendmaterjalis⁶ olid osavallakogu võimalikud pädevused defineeritud alljärgnevalt:

1. *Õigus initsiatiivile* – esinduskogu saab teha mittesiduvaid ettepanekud oma tegevuspiirkonna elukorraldust ja juhtimist puudutavates küsimustes.
2. *Õigus olla ära kuulatud, konsulteeriv pädevus* – küsimused, mille osas tuleb riigi või omavalitsuse õigusaktide kohaselt küsida kogu arvamust, kuid negatiivne arvamus ei too isenesest kaasa siduvat õiguslikku tagajärge. Nendes küsimustes on osavallakogu kohalikuks arutelu- ja kaasamisareeniks.
3. *Kooskõlastamine* – kooskõlastav õigus tähendab seda, et kuigi kogu otsus ei ole lõplik, on sellel õiguslik tagajärg - see on tarvilik eeldus volikogu või valitsuse õigusakti andmiseks.
4. *Otsustamine* – küsimused, milles kogul on lõpliku otsustuse õigus.

⁵ KOKS § 56 (2) Osavalla või linnaosa elanike esinduskoguna moodustatakse osavallas või linnaosas osavalla või linnaosa põhimäärusega osavalla- või linnaosakogu, kelle liikmed valitakse demokraatlikkuse põhimõttel nimetatud põhimääruses sätestatud korras.

⁶ „Soovituslikud juhised detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse mudeli ülesehitamiseks kohaliku omavalitsuse üksuses“

https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2016/07/detsentraliseeritud_juhtimismudelid_loplik_21.07.2016.pdf

Kuna osavallakogudele seadusega pädevuse sätestamine on vägagi intensiivne kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõiguse riive, siis on õigusaktidega kogudele antud vaid mõned kohustuslikud pädevused⁷ ning needki piirduvad initsiatiivi- ja ärakuulamisõigusega.

Osavaldade põhimääruste ja valdade teiste õigusaktide analüüs näitas seda, et kogude valla õigusaktides sätestatud pädevused piirnevad samuti peaasjalikult õigusega avaldada kohalikes küsimustes initsiatiivi ning õigusega olla ära kuulatud. Valdava osa osavallakogude päevakorrast moodustavad erinevate volikogu eelnõude kohta antavad arvamused ja seisukohad. Üksikutes küsimustes on osavallakogul ka lõpliku otsustamise õigus, näiteks õigus anda piirkondlikke tunnustusi või sätestada osavalla sümboolika.

1.2 Osavallavanem ning osavallavalitsus

Kui osavallakogu on kohustuslik organ ja erinevad on üksnes moodustamise ja pädevuste alternatiivid, siis osavallas asuvate detsentraliseeritud haldusstruktuuride osas on pilt vägagi eripalgeline. KOKS-is nimetatud osavallavanemad ja osavallavalitsused on seejuures jäänud pigem erandiks.

(vt ka *teeninduskeskused*)

1. Hiiumaa vald, Lääne-Nigula vald ja Märjamaa vald on sisse viinud osavallavanema institutsiooni ning moodustanud osavallavalitsused vallavalitsuse piirkondliku struktuuriüksusena. Osavallavanem nimetatakse ametisse vallavalitsuse poolt vallavanema ettepanekul kuulates ära vastava osavallakogu arvamuse.
2. Pärnu linnas ei ole küll osavallavanema ametikohta ja pole moodustatud osavallavalitsust, kuid „*osavalla tegevuse korraldamiseks ning kodanikulähedaste avalike teenuste osutamiseks ja haldamiseks moodustatakse Pärnu Linnavalitsuse kui ametiasutuse struktuuriüksusena osavallakeskus, mida juhib osavallakeskuse juhataja.*“
Seejuures on osavallakogu pädevuses anda aramus osavallakeskuse juhataja kandidatuuri kohta.
3. Sarnane olukord on Saaremaa vallas, kus samuti ei eksisteeri osavallavanemat ja osavallavalitsust, kuid osavaldades on moodustatud vallavalitsuse struktuuriüksusena teenuskeskused ja osavallakogu pädevuses on „*osavalla haldusterritooriumil asuva teenuskeskuse juhataja kandidatuuri kooskõlastamine*;“ Saaremaaga suhteliselt sarnased põhimõtted on Rapla vallas.

2. Kogukonnakogud

Omavalitsusüksuste struktuurikorralduse juhendmaterjal nägi kogukonna kaasamise alternatiivina ette võimaluse moodustada kogukonnakogu. Viimati nimetatu on nagu osavallakogugi piirkondlikul põhimõttel moodustatud kogukonna esinduskogu, kuid erinevalt osavallakogust ei ole selle staatus reguleeritud ühegi seadusega ning seetõttu saab kohalik omavalitsus kogu moodustamise ja pädevuse korraldada täiesti oma äranägemisel ja kohalikest vajadusest lähtudes.

⁷ Õigus anda aramus arengukava, eelarvestrateegia kohta (KOKS § 37² lg 4¹) ja vallaelarve kohta (KOKS §22 lg 2¹), samuti õigus võtta seisukoht ja teha ettepanek kõigis osavalla või linnaosa territooriumil omavalitsuse toimimist või kohalikku elukorraldust puudutavates küsimustes.

Kogukonnakogu küsimust käsitleti Lääne-Nigula, Jõgeva, Mustvee, Türi, Alutaguse, Räpina ja Saaremaa valla ühinemislepingutes. Elva ühinemislepingust leiab termini „piirkonnakogu“ ja Viljandi valla liitumislepingust tulenev „piirkonna nõukoda“ on samuti oma sisult kogukonnakogu.

Kahjuks on kogukonnakogude sisulise käivitumisega olnud probleeme ja toimivate kogukonnakogude mudeli saab tuua Elva vallast ja Saaremaa vallast (Lääne-Saare kogukonnakogu), kogu koosseisud (Käru ja Väätsa) on kinnitatud Türi vallas ning Lääne-Nigula vald on kehtestanud kogukonnakogude statuudi, 01.01.2019 seisuga kogukonnakogusid ei olnud veel moodustatud.⁸

Kogukonnakogud on valdavalt moodustatud asulate (asumite) esindajatest (nt Lääne-Saare, Türi, Elva, Rõngu), kuid on ka valimistulemuste alusel moodustatud kogukonnakogud (Konguta, Puhja - Elva vallas) ning sihtgruppide esindajatest moodustatud kogukonnakogusid (Rannu, Palupera - Elva vallas). Lääne-Nigula kogukonnakogu kujutab endast segavarianti, kus kogus on piirkonnas elavad volikogu ja valitsuse liikmed, külade esindajad, lasteaia ja kooli hoolekogu esindajad ja ettevõtjate esindaja.

Kogukonnakogude pädevus piirneb initsiatiivi- ja ärakuulamisõigusega, sarnaselt osavallakogudega esitatakse kogukonnakogudele arvamuse avaldamiseks valla arengukava ja eelarvestrateegia projekt (kõikides valdades), lisaks sõltuvalt asukohast muud piirkonna jaoks olulised dokumendid (nt teede investeringute kavad jms).

3. Teeninduskeskused

Juhendmaterjal⁹ rõhutasid eksperdid, et nagu kogu ühinenud valla struktuurikujundus- ja kaasamispoliitika on rätsepatöö, on selleks ka teeninduskeskuse disainimine. Kindlaid reegleid ei ole, kuid sõltuvalt kohapealsetest oludest soovitati kaaluda ühe või mitme allpool nimetatud territoriaalse pädevuse välja arendamist:

- sotsiaalhoolekanne,
- klienditeenindaja, registripidaja (kantseleiametnik),
- piirkonna arenduse ja kohaliku elu korraldaja-koordinaator,
- majandus- ja varahaldus.

Rõhutati ka seda, et üha rohkem hakkavad tähtsust omandama uued töötamise viisid ning teenusmodelite disainimisel ei tohi tähelepanuta jätta IKT ja kaugtöö võimalusi.

Kuidas see soovitus praktilise haldusreformi käigus realiseerub?

Teeninduskeskused ja ametikesksete teenuste piirkondlik tagamine oli ühinemisläbirääkimiste üks olulisemaid aruteluteemasid. Hirm selle ees, et kohapealne haldus (ametnikud) „kaovad ära ja jäävad kaugeks“ ning inimesed peavad hakkama valla teises otsas „asju ajamas“ käima olid osa haldusreformi hirmudest ja reformi vastaste argumentidest. Kohaliku esinduse moodustamise nõue kujunes üheks kohaliku identiteedi väljendusvormiks. Teinekord

⁸ Taebla ja Risti kogukonnakogud moodustati 2019. aasta jaanuaris.

⁹ Sootla, G., Lõhmus M., Kattai, K., Noorkõiv, R. (2016). Detsentraliseeritud valitsemismudelid kujundamine ühinenud omavalitsustes. Soovitused. Rahandusministeerium.

https://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2016/09/kov_juhtimismudelid_web.pdf

paradoksaasel kombel isegi olulisemaks kui kogukonna kaasamisele suunatud instrumentide (nt kogukonnakogud vms) arendamine.

Nagu öeldud, osavaldade moodustamine jäi erandlikuks. Samas olid kohaliku omavalitsuse piirkondliku struktuuriga seotud küsimused üldisemalt läbirääkimiste protsessis enim vaidlusi tekitanud teemad. Üldjuhul täpset juhtimisstruktuuri ühinemisläbirääkimistel küll kokku ei lepitud ja piirduti üldisema skeemiga. Sellel on oma loogika, kuna leiti, et ühinenud valla uuel juhil peab olema õigus meeskonna kujundamise põhimõtted määratleda. Piirkondliku detsentraliseeritud struktuuri teema leidis ühinemislepingutes valdavalt äramärkimist:

1. Lepingutes sätestati valla- või linnavalitsuse (kui kollektiivorgani) moodustumise piirkondlik põhimõte;
2. Lepingutes määratleti piirkondlike teeninduskeskuste (lepingutes ka mõisted „halduskeskus“, „teenuskeskus“, „teenuskoht“, „haldus-teenuskeskus“, „osavallakeskus“, „teeninduspunkt“ ja ka „osavallavalitsus“ kvalifitseerub siia) roll ja koht valla või linna juhtimise struktuuris, samuti sätestati osades lepingutes, mis kompetentsid endistes keskustes tagatakse.

Ühinemisyrgsete valdade (ja linnade) praktilise kogemuse analüüs näitas, et piirkondlikud teeninduskeskused on moodustatud enamikes ühinenud kohalikes omavalitsustes. Seejuures võib eristada järgmisi lahendusi:

- Teeninduskeskus, kus teenistujaid kohapeal alaliselt ei paikne ja toimub üksnes teatud ametnike vastuvõtt vastuvõtuajal. Tavaliselt on selliseks teenistujaks sotsiaalametnik.
- Teeninduskeskused, kus paiknevad erinevate osakondade teenistujad küll alaliselt, kuid keskus ei moodusta eraldi piirkondlikku osakonda. See variant on tõenäoliselt kõige levinum.
- Teeninduskeskused, mis moodustavad omaette üksuse (osakonna) ning kus lisaks sellele võivad paikneda või vastuvõttu korraldada teiste osakondade ametnikud (näiteks Saaremaa osavaldades asuvad teenuskeskused, Pärnu osavallakeskused, Lääne-Nigula osavallavalitsused, Mustvee valla teenuskeskused, Jõgeva valla teenuskeskused, Saue valla halduskeskused jt).

Eristuvad seejuures teeninduskeskused, kus on lisaks üldametnikele (osakonna juht, kantseleitõtaja) ka tavapäraselt tsentraliseeritud osakonnas asuvad kõrgemat spetsialiseerumist eeldavad ametnikud (nt sotsiaaltöö ametnik, maa-, ehitus-, keskkonnaametnik jms - näiteks Vigala osavallavalitsus, Hiiumaa osavallavalitsused)

Osades valdades on moodustatud eraldi piirkonna arengu ja halduse (tööülesanded varieeruvad) eest vastutava piirkonnajuhi ametkoht (nt Järva vald, Paide vald, Põhja-Sakala vald, Lääne-Harju vald, Rapla vald, Elva vallas „koordinaator“, Vinni vallas „haldusjuht“). Piirkonnajuhi ametkoht ei põhine alati endistel vallapiiridel, vaid võib olla mitme väikevalla või piirkonna peale ühine (nt Järva vald ja Vinni vald).

Omaette rühma moodustavad vallad, kus vallavalitsuse osakonnad või ametnikud on paigutatud erinevatesse keskustesse, näiteks Põhja-Pärnumaa vald (Vändra ja Pärnu-Jaagupi), Tori vald (Sindi, Tori ja Sauga), Haljala vald (Haljala ja Võsu), Häädemeeste vald (Häädemeeste ja vallakeskus Uulus).

OLULISEMAD JÄRELDUSED

Autorid tõdevad, et üks aasta on ilmselgelt liiga lühike aeg põhjalike järelduste tegemiseks, kuid annab siiski ülevaate tehtud valikutest ja kujunevatest suundumustest. Detsentraliseeritud valitsemis- ja halduskorralduse mudelite arengu seiret tuleb kindlasti jätkata.

Praktika näitab, et ühinemisejärgse aasta jooksul on kodanike kaasamisele suunatud institutsioonide (osavallakogud, kogukonnakogud jms) moodustamine ja arendamine olnud suhteliselt vähe levinud ja arvatust keerukam. Ühest küljest on see mõistetu, kuna ühinemisejärgne aasta on olnud eeskätt uue moodustunud linna või valla „käimasaamise“ aastaks ning seetõttu pole kaasamisele suunatud teemad olnud alati ümberkorralduste keskmes. See võib tähendada, et teema jääb tagaplaanile ka tulevikus, kuna ülevalt-alla juhtimismudel saab prevaleerivaks. Kui arvestada, et kaasamisele suunatud piirkondlikud institutsioonid on moodustatud ca 10% omavalitsustes ning paljudes ühinemislepingutes nimetatud kogukonnakogud pole täna moodustatud, siis teema jääb teisejärguliseks. Tekib küll õigustatud küsimus, miks ühinemislepingus kirjapandut täies mahus ei realiseerita.

Autorid näevad siin kahte võimalikku seletust:

- Kogukonna kaasamisele suunatud institutsioonide vähese kasutuse üheks selgituseks võib olla osavalla kui mõiste kuvand ja tõlgendamine. Paljudele seostub osavald omavalitsustsuse minimudeliga - oma volikogu, valitsuse, tulubaasiga jne - ning sellega haldusreformi eesmärgi ja sisuga vastuolus oleva nähtusega. Seda lähenemist peegeldab ka käesoleva ekspertarvamuse alguses toodud tsitaat tunnustatud kirjanikult, aga samuti moodustatud osavaldade kohta avaldatud kriitilised artiklid.¹⁰ Juba toimivate osavaldade tulemuslikkusega võib nõustuda või mitte nõustuda, kuid oma jälje on see kindlasti jätnud ka piirkondades, kus osavald oleks võinud olla vaid kogukonna kaasamise üheks instrumendiks.
- Üks seletusi võib ka olla, et ühinemise-eelsed võimude ja teenuste kaugenemise hirmud ei ole realiseerunud ning klassikalised kohalikud institutsioonid on piirkondliku esindatuse rolli piisavalt taganud (volikogu ja selle komisjonide piirkondlik profiil, valla- ja linnavalitsuse koosseis, ümarlauad, hoolekogud jms).

Kõikides omavalitsustes, kus osavallad on ühinemise järel moodustatud, need toimivad. Nende toimimiseks on loodud kohalik õiguslik baas (osavalla põhimäärus, valdkondlikud õigusaktid, mis kogude funktsioone määratlevad) ja need käivad regulaarselt koos. Tõsi, nende arutelude profiil ja ka aktiivsus võib varieeruda tulenevalt kogude liikmete profiilist/ taustast (opositsioon vs koalitsioon, varasem KOV juhtimise kogemus, volikogu liikmelisus, esindatav sihtrühm vms). Kindlasti aga ei saa öelda, et kogude rolli ei ole suudetud üldse valla valitsemiskorralduses määratleda.

- Praktika näitab, et osavallakogude moodustamiseks kasutatakse vähemalt kolme erinevat lahendust. Kõige valdavam nendest osavallakogu moodustamine valimistulemuse põhjal, mis on kõige eelistatum, kuna annab kogusse valimise selge aluse.

¹⁰ Helen Mihkelson. „Haldusreformi mängimine Hiiumaa moodi“
<https://leht.postimees.ee/4363529/haldusreformi-mangimine-hiiumaa-moodi>

Autorid on päri sellega, et seadusega antud paindlikkus osavallakogude moodustamiseks on õige. Juba detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse kohta välja töötatud juhendis rõhutati, et ainuõiget lahendust ei ole ning sobilik lahendus tuleb leida ja tööle rakendada kohapeal. Kindlasti on piirkondi, kus töötab pigem kodanikuühenduse esindajatest osavallakogu (külavanemad, huvigruppide esindajad jm) ning on kohti, kus paremini töötab valimistulemustel põhinev osavallakogu.

Intervjuud näitasid, et kui osavallakogu ei ole moodustatud valimistulemuste põhjal, siis tekivad õigustatud küsimused esindajate legitiimsuse kohta (esindaja nimetamise kord ei tohi jätta kahtlust esindaja legitiimsuses, eriti kui esindajaid valiv isikute grupp on väga väike) ning volikogu liikmete kaasamata jätmisel on keeruline tagada osavallakogu sidusust vallavolikoguga ning on oht välja kukkuda ühisest „inforuumist“.

- Osavallakogu roll valla juhtimise mudelis on samuti diskussiooni tekitav teema. Nõus tuleb olla sellega, et see roll sõltub suurelt osalt sellest, mis „hoiaku“ on vallavolikogu ja -valitsus (loe: koalitsioon) osavallakogude osas võtnud ning seega sõltub kogude roll väga paljuski kohalikust halduskultuurist. Seda rõhutab veelgi asjaolu, et osavallakogude roll on peaasjalikult konsulteeriv ja initsiatiivi näitav, aga mitte tegutsemine lõpliku otsustajana. Uuritud valdades oli häid näiteid selles osas, kuidas osavallakogud on otsustusprotsessi kaasatud ning nende arvamusega arvestatakse nii kohalike kui ülevallalisi küsimusi arutades. Suur roll aktiivsuses on osavallakogude liikmetel endil, sh võimekuses ennast kehtestada kohaliku arengu eestkõnelejana.

Samas on osavallakogude puhul suur oht pseudodemokraatia tekkele, kui demokraatlik otsustusprotsess peaks muutuma formaalsuseks ja kui osavallakogude otsustest ja arvamustest reaalses elus mitte midagi ei sõltu. Järgmises punktis on toodud mõned sellele viitavad konfliktikohad

- Osavallakogude koosolekute päevakordade ja protokollide analüüs näitas, et osavallakogude päevakorrast suure osa moodustab volikogu määruste kohta arvamuse andmine. Tekib olukord, et osavallakogud dubleerivad volikogu komisjonide tööd, otsustusahelad muutuvad pikaks ja osalejatele pettumusi valmistavaks. Positiivne, et eelnõusid arutatakse küll põhjalikumalt, kuid kas see ka nende kvaliteeti tõstab, pole selge. Veelkord - ühest küljest on dubleerimine ühinemisejärgsel aastal mõistetav, kuna paljud õigusaktid sisaldavad erinevaid teenuste ja toetuste ühtlustamise põhimõtteid ja omavad seega ka suuremat piirkondlikku arutelu mõõdet. Teisest küljest tekitab keskendumine ülevallalistele teemadele riski, et osavallakogud muutuvad pigem koalitsiooni ja opositsiooni võitlusareeniks ja rõhuasetus osavalla kohalike probleemide lahendamisel nihkub strateegilise juhtimise tasemele. Võib arvata, et peale süsteemi „paika loksumist“ keskendub osavallakogude töö enam osavalla sisuliste probleemide lahendamisele ja arengusuundade arutelule.
- Osavallavalitsuse ja valla kesktasandi (vallavalitsuse) funktsioonide jaotus on kindlasti veel kujunemisejärgus ja vähemalt osal juhtudel (nt Hiiumaa) vajab paikaloksumist, et ühelt poolt ei tekiks asjatut dubleerimist ja samas ei pärsiks keskkete võimekuste väljakujunemist ning võimaldaks kohapeal tagada kohalike küsimustega tegelemise ja vabastada nendest rollidest valla kesktasandi.

- Menetlusliku poole pealt ei ole lõpuni „paika loksunud“ õigusaktide menetlusprotsess: mis etapis osavallakogu kaasatakse, kas juba nn „väljatöötamiskavatsuse“ etapis või saadetakse ettevalmistatud volikogu määrus arvamuse andmiseks nõ küpsuse etapis. Tasakaal tuleb leida igas omavalitsuses, aga vähemalt osavallakogu või kogukonnakogu piirkonda puudutavate küsimuste korral on soovitatav konsulteerimisega hakata tegelema juba võimalikult varajases etapis.

Kohaliku omavalitsuse detsentraliseeritud juhtimismudeli (teeninduskeskused) osas on pilt väga kirju. Seda alates mõnest sisuliselt ühinemiseelse valla koosseisuga toimivast osavallavalitsusest kuni üksnes ametnike vastuvõtuajal avatud teeninduspunktideni.

- Ühinemislepingute analüüs ja võrdlus realselt väljakujunenud olukorraga näitab, et ühinemislepingutes kokkulepitut on teeninduskeskuste moodustamisel üldreeglina järgitud.
- Keskne teema: kuidas tagada spetsialiseeritud pädevuste väljaarendamine (mis on üks haldusreformi eesmärke!) ühelt poolt ning teiselt poolt tagada kohapeal teatud piirkondliku arenguvõimekusega kompetentsed ametnikud. Tagades teeninduskeskustes (osavallavalitsustes) laialdased kohapealse alluvusega pädevused on risk, et spetsialiseeritud ülevallaline pädevus jääb välja arendamata.
- On tõenäoline, et ainult ametnike vastuvõtuga tegelevad või minimaalset kantseleikompetentsi pakkuvad teeninduskeskused hääbuvad mõne aja jooksul ning nende kasutegur on küsitav.
- Teeninduskeskuste puhul kerkib ikka üles optimaalse teeninduspiirkonna suurus. Praktika näitab, et endiste valdade põhised teeninduspiirkonnad jäävad ametnikele vajaliku töökoormuse tagamiseks teinekord liiga väikseks. Samas on ootus teeninduskeskustele ikkagi endise valla põhine - eriti seal kus on moodustatud osavallad.
- Eksperdid soovivad jätkuvat maksimaalselt ära kasutada kaasaegse IKT ja kaugtöö võimalusi.

Lisa 1: Analüüsi lähteülesanne

OSAVALLAKOGUD

1.1 Osavallakogu olemus

Küsimused:

1. Osavallakogude liikmete arv, koalitsiooni – opositsiooni vahekord osavallakogus
2. Osavallakogu liikmete profiil – palju on volikogu liikmeid, palju nn kogukonna esindajaid
3. Mis oli peamine argument/ eesmärk moodustamisel?
4. Millised teemad kerkisid osavallakogu liikmete valimisel (legitiimsus, laiapõhjalisus, pädevus jms)? Kuidas on tagatud vajadusel liikmete asendamine?
5. Kas valitud lahendid pakuvad parima võimaluse kogukonna (kogukondade) kaasamiseks KOV juhtimisse? Millised on olnud probleemid/ takistused tegevuses? Kas on vajadus KOKSis täiendusteks?
6. Kas nähakse vajadust pikemas perspektiivis?

1.2 Osavallakogu pädevus

Küsimused:

1. Osavallakogu ülesanded lähtudes põhimäärusest ja teistest valla õigusaktidest (nt kas osavallakogu põhimääruses olevad õigused on viidud ka teistesse konkreetsetesse õigusaktidesse, nt kui osavallakogu põhimäärus annab õiguse avaldada arvamust vallavara valitsemise küsimuste kohta siis peaks vastava valla vallavara valitsemise korras olema osavallakogu õigused, kohustused ja vastus sätestatud.
2. Osavallakogu õigus a) teha algatusi b) olla ära kuulatud; c) kooskõlastusõigus d) lõpliku otsustamise õigus - mis liigid on põhimääruse ja teiste õigusaktidega antud?
3. Osavallakogu koosolekud (kui tihti kogunetakse)?
4. Osavallakogude protokollide analüüs - mis küsimusi osavallakogud arutavad?
5. Osavallakogu ja eelarve - kas osavallakogul on oma iseseisev eelarve või otsustusõigus teatud eelarveliste otsustuste tegemisel.
6. Osavallakogu seosed praktikas külavanematega, külakogudega, piirkonnakogudega jt kohalikus elus kaasa löövate organiseeritud elanike koostöövormidega?

1.3 Osavallakogu ja avalik haldus

Küsimused

- a) Kas lisaks osavallakogule on nimetatud osavallavanem ja/või moodustatud osavallavalitsus?
- b) Kui ei ole moodustatud, siis kas on moodustatud piirkondlik teeninduskeskus (vms)? Missugused pädevused seal tagatakse. Kuidas suhtestub osavallakogu teeninduskeskusega?
- c) Missugune on osavallakogu roll osavallavanema /piirkondliku teeninduskeskuse juhi ametisse nimetamisel.
- d) Osavallavanema/piirkonnajuhi pädevus (vallavalitsuse liige/ametnik)
- e) Osavallakogu liikmete hüvitused töö eest!

2. Kogukonnakogu

Küsimused vastavalt osavallakogu punktidele 1.1 ja 1.2

3. Teeninduskeskused

3.1 Moodustamine

- a) Kus on piirkondlikud teeninduskeskused moodustatud?
- b) Missugused pädevused teenuskeskuses tagatakse? (juhendmaterjalis on võimalikud pädevused grupeeritud nii, võib sellest lähtuda ka ülevaate koostamisel: *sotsiaalhoolekanne, klienditeenindaja, registripidaja, piirkonna arenduse ja kohaliku elu korraldaja-koordinaator, majandus- ja varahaldus (halduri pädevus), muud pädevused*).

Lisa 2 Osavallakogud

KOV nimi	Ühinenud kohaliku omavalitsuse üksused	Elanike arv 01.01.2018	Pindala (km ²)	Osavallakogud 31.12.2018	2016 (2017) aasta ühinemisleping
Hiiumaa vald	Käina vald, Hiiu vald, Emmaste vald ja Pühalepa vald	9 580	1 032,44	<p>Hiiumaa valla osavaldade põhimäärus on kehtestatud Hiiumaa Vallavolikogu 12.12.2017 määrusega nr 3¹¹</p> <p>Osavallakogu moodustamine põhimääruses:</p> <p>§ 11. Osavallakogu moodustamine</p> <p>(1) Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga.</p> <p>(2) Osavallakogusse kuuluvad:</p> <p>1) kaks selle osavalla valimisringkonnast enim hääli saanud volikogu liiget;</p> <p>2) osavallas registreeritud ja tegutsevate ettevõtjate esindaja;</p> <p>3) osavallas tegutsevate kodanike ühenduste või külavanemate esindaja;</p> <p>4) osavallas tegutsevate haridusasutuste hoolekogude esindaja;</p> <p>5) osavallas elavate noorte vähemalt 16 aastane esindaja.</p> <p>(3) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle elukoht on rahvastikuregistri järgi osavallas ja kes on andnud kirjaliku nõusoleku osavallakogu töös osalemiseks.</p>	<p>6.2.1. Ühinevate omavalitsuste territooriumide põhiselt moodustatakse Kärkla, Kõrgessaare ja Käina osavallad.</p> <p>6.2.2. Moodustatakse osavallakogud, mille peamine ülesanne on tagada elanike kaasaráakimisvõimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi ja tagada sisendeid ning tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, volikogu, volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimustes ja piirkonna halduse kvaliteedi kohta.</p> <p>6.2.3. Osavallakogusse kuuluvad:</p> <p>6.2.3.1. kaks valimisringkonnast enim hääli saanud volikogu liiget;</p> <p>6.2.3.2. osavallas registreeritud ja tegutsevate ettevõtjate esindaja;</p> <p>6.2.3.3. osavallas registreeritud ja tegutsevate kodanikeühenduste ja külavanemate esindaja;</p> <p>6.2.3.4. osavallas tegutsevate haridusasutuste hoolekogude esindaja;</p> <p>6.2.3.5. osavallas elavate noorte esindaja.¹²</p> <p>Pühalepa ja Emmaste vallad sundliideti.</p>

¹¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/416122017014>

¹² Hiiu valla ja Käina valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/akt/4221/2201/6083/Hiiu_valla_ja_Kaina_valla_uhinemisleping.pdf

<p>Lääne-Nigula vald</p>	<p>Lääne-Nigula vald, Noarootsi vald, Nõva vald, Martna vald ja Kullamaa vald (+ Nissi valla Rehemäe küla)</p>	<p>7239</p>	<p>1 448,77</p>	<p>Lääne-Nigula valla osavaldade põhimäärused on kehtestatud Lääne-Nigula Vallavolikogu 13.11.2017määrusega nr 1¹³</p> <p>Osavallakogude moodustamine põhimääruses: § 4. Osavallakogu moodustamine (1) Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga. (2) Osavallakogusse kuulub 7 liiget. (3) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle püsiv elukoht on rahvastikuregistri järgi osavalla haldusterritooriumil ja kes on kirjalikult nõus osavallakogu tööst osa võtma. (4) Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest: 1) osavallakogusse kuuluvad osavalla haldusterritooriumilt volikogusse valitud isikud; 2) ülejäänud kohad osavallakogus jagatakse osavalla haldusterritooriumil elavatest ja volikogusse kandideerinud isikutest vastavalt osavalla haldusterritooriumil enim saadud häälte arvule, vaatamata, mis nimekirjas või üksikkandidaadina nad volikokku kandideerisid. Kui kandideerijatel on osavalla haldusterritooriumilt kogutud võrdselt hääli, siis järjestatakse kandidaadid valla haldusterritooriumilt saadud häälte alusel. Kui valla haldusterritooriumilt on kogutud võrdselt hääli, siis järjestatakse kandidaadid liisu heitmisega;</p>	<p>9.6 Ühineva valla volikogu vastava otsuse korral moodustatakse ühineva valla territooriumi ulatuses osavald. Osavalla esinduskoguks on demokraatlikkuse põhimõtte alusel moodustatud osavallakogu. Osavallakogu pädevuses on seisukoha võtmine ja ettepanekute tegemine kõigis osavalla territooriumil omavalitsuse toimimist või kohalikku elukorraldust puudutavates küsimustes. Vallavalitsus nimetab pärast osavallakogu arvamuse ära kuulamist ametisse osavalla vanema. Osavalla vanema põhiülesandeks on olla piirkonna arenduse ja kohaliku elu korraldaja ja koordinaator. Osavalla keskuses moodustatakse osavalla valitsus.¹⁴ Osavalla põhimääruse projekt oli eraldi ühinemislepingu lisa.</p>
<p>Pärnu linn</p>	<p>Pärnu linn, Audru vald, Paikuse vald ja Tõstamaa vald</p>	<p>51 649</p>	<p>857,94</p>	<p>Audru osavalla põhimäärus on kehtestatud Pärnu Linnavolikogu 21.12.2017 määrusega nr 12¹⁵</p>	<p>6.1.3 Osavalla esinduskoguna moodustatakse osavallakogu, mille peamine ülesanne on tagada elanike kaasaráäkimise võimalus kohalikes ja üleomavalitsuse otsustusprotsessides, aidata</p>

¹³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/417112017028?leiaKehtiv>

¹⁴ Kullamaa valla, Lääne-Nigula valla, Martna valla, Noarootsi valla ja Nõva valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4291/2201/6103/uhinemisleping.pdf#>

¹⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/429122017254>

				<p>Paikuse osavalla põhimäärus on kehtestatud Pärnu Linnavolikogu 21.12.2017 määrusega nr 13¹⁶</p> <p>Tõstamaa osavalla põhimäärus on kehtestatud Pärnu Linnavolikogu 21.12.2017 määrusega nr 11¹⁷</p> <p>Osavallakogude moodustamine</p> <p>§ 12. Osavallakogu moodustamine</p> <p>(1) Osavallakogusse kuulub .. liiget,</p> <p>(2) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle püsiv elukoht on volikogu valimispäeval rahvastikuregistri järgi osavalla territooriumil.</p> <p>(3) Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:</p> <p>1) osavallakogusse kuuluvad osavalla territooriumilt volikogusse valitud isikud;</p> <p>2) ülejäänud kohad osavallakogus jagatakse volikogusse kandideerinud isikute vahel vastavalt rahvastikuregistri järgi osavalla territooriumi elanikelt saadud häälte arvule olenemata sellest, kas isik kandideeris volikogusse erakonna või valimisliidu nimekirjas või üksikkandidaadina;</p> <p>3) kui võrdse häälte arvuga isikute suhtes tuleb otsustada, kes saab osavallakogu liikmeks, otsustatakse see liisu heitmise teel.</p>	<p>kujundada arvamusi ja tagada sisendeid ning tagasisidet Omavalitsuse otsustusorganitele osavalla tervikliku arengu küsimustes ja piirkondliku halduse kvaliteedi kohta. Osavallakogu moodustamise põhimõtted ja funktsioonid on nimetatud lisas 5 ning need võetakse aluseks põhimääruse koostamisel.</p> <p>6.1.4 Omavalitsuse võimuorganitel on kohustus enne osavalla elanike elulisi huvisid puudutava eelnõu vastuvõtmist saata see ettepanekute esitamiseks osavallakogule, kes saadab oma arvamuse eelnõule osavallakogu arutelu protokollina, milles on märgitud osavallakogus otsustatu.</p> <p>13.7 Ühinemise tulemusena moodustunud Omavalitsuse poolse Ühinemislepingu rikkumise korral on Osavallakogul õigus pöörduda Pärnu linnavolikogu revisjonikomisjoni poole nõudega lepingu täitmise järelevalve teostamiseks.¹⁸</p> <p>Tõstamaa vald sundliideti. Osavalla tegusemise alused olid eraldi ühinemislepingu lisaks.</p>
Kehtna vald	Kehtna vald ja Järvakandi vald	5 605	511,97	<p>Kehtna Osavalla põhimäärus on kehtestatud Kehtna Vallavolikogu 21.02.2018 määrusega nr 13¹⁹</p>	<p>4.3. Uus kohalik omavalitsusüksus on avalik-õiguslik juriidiline isik, kus lepinguosaliste territooriumide põhiselt moodustatakse osavallad.</p> <p>6.5. Moodustatakse osavallakogud, mille pädevus sätestatakse osavalla põhimäärusega²¹</p>

¹⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/429122017253>

¹⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/428122017029>

¹⁸ Audru valla, Paikuse valla ja Pärnu linna ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4040/1201/7031/uhinemisleping.pdf>

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/401032018104?leiaKehtiv>

²¹ Järvakandi valla ja Kehtna valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/akt/4231/2201/6079/Lisa_1_Jarvakandi_valla_ja_Kehtna_valla_uhinemisleping.pdf#

				<p>Järvakandi osavalla põhimäärus on kehtestatud Kehtna Vallavolikogu 21.02.2018 määrusega nr 12²⁰</p> <p>Osavallakogu moodustamine põhimääruses:</p> <p>§ 4. Osavallakogu moodustamine</p> <p>(1) Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga.</p> <p>(2) Osavallakogusse kuulub 3- 5 liiget.</p> <p>(3) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle püsiv elukoht on rahvastikuregistri järgi osavalla haldusterritooriumil ja kes on kirjalikult nõus osavallakogu tööst osa võtma.</p> <p>(4) Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:</p> <p>1) osavallakogu moodustatakse Kehtna osavalla haldusterritooriumil elavatest ja volikogusse kandideerinud kuid volikogusse mitte pääsenud isikutest vastavalt enim saadud häälte arvule, vaatamata sellele, mis nimekirjas või üksikkandidaadina nad volikokku kandideerisid;</p> <p>2) kui osavallakogusse valitud isik loobub osavallakogu töös osalemast või ei vasta osavallakogu liikmeks oleku tingimustele, kinnitatakse osavallakogu liikmeks häälte arvult järgmine tingimustele vastav kandidaat. Asendusliikmete puudumisel vähendatakse vastavalt osavallakogu liikmete arvu.</p> <p>31.12 on moodustatud ainult Kehtna osavallakogu.</p>	
Märjamaa vald	Märjamaa vald ja Vigala vald (+ Raikküla valla	7739	1 163,52	Vigala osavalla põhimäärus on kehtestatud Märjamaa Vallavolikogu 21.11.2017 määrusega nr 2 ²²	4.6. Vigala vald moodustab oma senisel territooriumil osavalla.

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/401032018103?leiaKehtiv>

²² <https://www.riigiteataja.ee/akt/428112017003?leiaKehtiv>

	Riidaku, Pühatu ja Kõrvetaguse küla)			<p>Osavallakogu moodustamine põhimääruses:</p> <p>§ 5. Osavallakogu moodustamine</p> <p>(1) Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga.</p> <p>(2) Osavallakogusse kuulub 7-11 liiget. Osavallakogu järgmise koosseisu liikmete arvu määrab volikogu.</p> <p>(3) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle püsiv elukoht on rahvastikuregistri järgi osavalla haldusterritooriumil ja kes on kirjalikult nõus osavallakogu tööst osa võtma.</p> <p>(4) Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:</p> <p>1) osavallakogusse kuuluvad Vigala osavalla haldusterritooriumilt volikogusse valitud isikud;</p> <p>2) ülejäänud kohad osavallakogus jagatakse osavalla haldusterritooriumil elavatest ja volikogusse kandideerinud isikutest vastavalt enim saadud häälte arvule, vaatamata, mis nimekirjas või üksikkandidaadina nad volikokku kandideerisid;</p> <p>3) kui volikogusse valitud isik loobub osavallakogu töös osalemast või ei vasta osavallakogu liikmeks oleku tingimustele, kinnitatakse osavallakogu liikmeks häälte arvult järgmine tingimustele vastav kandidaat.</p>	<p>6.1. Vastavalt ühineva valla volikogu otsuse moodustatakse Vallas osavald, mille ülesanded ja struktuur kujundatakse lähtuvalt kehtivast seadusandlusest ja ühinevate valdade kokkulepetest. Osavalla põhimäärus on käesoleva lepingu lisa.²³</p> <p>Osavalla põhimäärus on ühinemislepingu eraldi lisa.</p>
Rapla vald	Rapla vald, Kaiu vald, Raikküla vald ja Juuru vald (- Raikküla valla Riidaku, Pühatu ja Kõrvetaguse küla)	13 334	859,46	<p>Rapla valla Kaiu osavalla põhimäärus on kehtestatud Rapla Vallavolikogu 21.12.2017 määrusega nr 26²⁴</p> <p>Rapla valla Juuru osavalla põhimäärus on kehtestatud Rapla Vallavolikogu 21.12.2017 määrusega nr 25²⁵</p>	<p>6.1.3. Ühineva valla soovil moodustatakse selle territooriumil osavallakogu, mille peamised ülesanded on tagada elanike kaasarákimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi ja tagada sisendeid ning tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu,</p>

²³ Märjamaa valla ja Vigala valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4291/2201/6104/leping.pdf#>

²⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412012018024>

²⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412012018025>

				<p>Osavallakogu moodustamine põhimääruses:</p> <p>§ 3. Osavallakogu moodustamine</p> <p>(1) Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga.</p> <p>(2) Osavallakogusse kuulub 7 liiget.</p> <p>(3) Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle elukoht Eesti rahvastikuregistri andmetel on osavalla haldusterritooriumil ja kes on kirjalikult avaldanud nõusolekut osavallakogu tööst osa võtta.</p> <p>(4) Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:</p> <p>1) osavallakogusse kuulub rahvastikuregistri järgi osavalla haldusterritooriumil elav ja volikogusse valitud isik;</p> <p>2) ülejäänud kohad osavallakogus jaotatakse osavalla haldusterritooriumil elavate ja volikogusse kandideerinud isikute vahel vastavalt neile antud häälte arvule;</p>	<p>volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimustes ja piirkonna halduse/valitsemise kvaliteedi kohta. Osavallakogu moodustamise põhimõtteid ja funktsioone on kirjeldatud lepingu seletuskirjas ning need võetakse aluseks osavalla põhimääruse koostamisel.²⁶</p>
Saaremaa vald	<p>Kuressaare linn, Lääne-Saare vald, Orissaare vald, Pihitla vald, Valjala vald, Salme vald, Kihelkonna vald, Laimjala vald, Mustjala vald, Torgu vald, Leisi vald ja Põide vald</p>	31 819	2 717,83	Saaremaa osavaldade põhimäärused	<p>6.4 Tasakaalustatud ja kodanikelähedaste otsustusprotsesside tagamiseks ning kogukonna või piirkonna huvide esindamiseks ja kaitsmiseks moodustatakse osavallad koos osavallakoguga või kogukonnakogud, mille moodustamise aluseid, pädevust ja töökorraldust on kirjeldatud Lisas 5. Osavallale ei moodustata osavalla valitsust ega määrata osavalla vanemat.</p> <p>6.5 Kuressaare linna ja Lääne-Saare valda kui suurimatesse ühinevatesse omavalitsustesse, kelle ühisest tõmbekeskusest saab ka VALLA keskus, osavaldade ei moodustata.²⁷</p>

²⁶ Kaiu valla, Raikküla valla ja Rapla valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4120/1201/7005/yhinemisleping.pdf#>

²⁷ Saaremaa valdade ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4120/5201/7023/yhinemisleping.pdf>

NÄIDE 1: HIIUMAA VALLA OSAVALLAD

Hiiumaa omavalitsuste ühinemisläbirääkimised 2016. aastal ei jõudnud üle-saarelise ühinemislepingu kinnitamiseni. Esmalt pidasid ühinemisläbirääkimisi Käina vald, Emmaste vald ja Pühalepa vald (edaspidi kolme valla läbirääkimised). Kolme valla läbirääkimistel lepiti ühinemislepingu koostamise raames kokku ühinenud omavalitsuse toimise põhimõtted, sealhulgas tugevate pädevustega detsentraliseeritud osavaldade loomine. Kolme valla läbirääkimised raugesid formaalselt erinevates arusaamades osavalla autonoomia ulatuses, kuid sisuliselt siiski Emmaste ja Pühalepa valla põhimõttelises vastuseisus haldusreformile, mida kinnitas ka nende osalemine haldusreformi seaduse ja Vabariigi Valitsuse poolse ühendamise põhiseaduslikkuse vaidlustamises Riigikohtus.

Kolme valla läbirääkimiste lõppemisega paralleelselt avaldas Hiiu vald soovi liituda ühinemiskõnelustega (edaspidi nelja valla läbirääkimised). Pühalepa ja Emmaste valla mittenõustumisel sellega raugesid nii kolme kui ka sisuliselt mitte alanud nelja valla ühinemisläbirääkimised. Ühinemiskõnelusi jätkasid Käina vald ja Hiiu vald (edaspidi kahe valla läbirääkimised), kes kahepeale täitsid ka elanike arvu kriteeriumi (seisuga 01.01.2017 oli kahes vallas kokku 6719 elanikku) ning soovisid vältida sellega sundühendamist Vabariigi Valitsuse poolt ja ühinemistoetusest ilmajäämist. Hiiu valla ja Käina valla ühinemislepinguga kokku lepitud uue valla struktuur ja toimepõhimõtted olid sisuliselt samad, mis lepiti kokku kolme valla läbirääkimistel. Tehtud muudatused olid peamiselt Hiiu valla spetsiifilised, õiguspärasusest tulenevad ja redaktsioonilised. Seejuures lepiti kokku, et moodustatakse Kõrgessaare osavald ja Kärkla osavald – kusjuures Kõrgessaare vald ja Kärkla linn olid alles 2013. aastal ühinenud Hiiu vallaks, kus osavaldu ei olnud.

Kuivõrd haldusreformi seadus tunnistati Riigikohtu poolt põhiseaduspäraseks, algatas Vabariigi Valitsus Emmaste ja Pühalepa valla ühendamise kahe valla läbirääkimiste tulemusena moodustatud Hiiumaa vallaga. Kolme valla läbirääkimistel kujundatud ja kahe valla läbirääkimistel õigusaktiks saanud ühendvalla toimepõhimõtted kanti täpselt samadel tingimustel üle ka Emmaste ja Pühalepa valla piirkondadele. Seega on Hiiumaa vallas viis ühesuguse staatusega osavaldad: Kärkla, Kõrgessaare, Pühalepa, Käina ja Emmaste osavallad.

OSAVALLAKOGU

Moodustamine ja liikmed

Ühinemislepinguga kokku lepitud ja Hiiumaa osavaldade põhimäärusega²⁸ kinnitatud osavallakogude (edaspidi ka *Kogu*) moodustamine kombineerituna valimistulemustest ja eri huvigruppide esindajatest, mille kohaselt kuulub osavallakogusse kuus liiget:

- kaks selle osavalla valimisringkonnast enim hääli saanud volikogu liiget;
- osavallas registreeritud ja tegutsevate ettevõtjate esindaja;
- osavallas tegutsevate kodanikeühenduste või külavanemate esindaja;
- osavallas tegutsevate haridusasutuste hoolekogude esindaja;
- osavallas elavate noorte vähemalt 16-aastane esindaja.

Osavallakogu volituste aeg on võrdne volikogu volituste ajaga ja osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle elukoht on rahvastikuregistri järgi osavallas ja kes on andnud kirjaliku nõusoleku osavallakogu töös osalemiseks. Põhimääruse järgi kinnitab osavallakogu koosseisu ja teeb

²⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/416122017014>

selles muudatusi volikogu osavalla vanema ettepanekul. Osavallakogu esimese koosseisu kinnitamise ettepaneku teeb volikogule vallavalitsus. Kogu sihtrühmade esindajatest liikmete valimise korraldab osavallavanem, rakendades valimiseks sama korda, mida kasutatakse volikogu esimehe ja aseesimehe valimiseks. Esimeste ehk tänaste osavallakogude sihtrühmade esindajate valimise korraldasid ühinemislepingust tulenevalt endiste valdade volikogude esimehed.

Kui volikogu liikmest osavallakogu liikme volitused Kogu liikmena lõppevad, on tema asendajaks volikogu valimistel osavallas järgmine enim hääli saanud isik. Seega on tänaste õigusaktide kohaselt ette nähtud ka edaspidi volikogu valimiste korraldamine osavaldade põhiste valimisringkondade baasil. Sihtrühmade esindajatest liikme volituste lõppemisel valitakse uus esindaja sama sihtrühma esindajate poolt.

Kuivõrd osavallakogu poliitilised liikmed selgusid valimiste tulemusena, kus enim hääli võisid saada nii opositsiooni kui koalitsioonisaadikutest liikmed, siis ei saa Kogude koosseisu opositsiooni-koalitsiooni vaatevinklist määratleda. Ülejäänud Kogu liikmed sihtrühmade esindajatena on formaalselt kohalikust poliitikast sõltumatud. Enamikes kogudes on esindatud nii opositsiooni kui koalitsiooni kuuluvad volinikud (Kärdla, Kõrgessaare, Emmaste), Käina Kogu volinikest liikmed on koalitsiooni ja Pühalepa Kogus opositsiooni kuuluvad volikogu liikmed. Intervjuudes toodi küll välja Kogude mõningast rolli opositsioonilisena või koalitsiooni otsuseid toetavatena, kuid pigem näib see sõltuvat enam konkreetsetest isikutest ja nende aktiivsusest ehk kogu vastav roll kujuneb pigem isikutele tulenevalt kui institutsionaalsena.

Tabel 1. Osavallakogude aktiivsus ja arutatud teemad²⁹

Osavallakogu	Koosolekuid 2018 a (arv ja arutatud teemade märksõnad)	Liikmete arv ja osalenud liikmeid
Kärdla osavallakogu	8 (osavalla vanema kandidaat, osavalla ja valla eelarve, töökorraldus, investeeringute elluviimise ülevaade, Kärdla linna sümbolika, vallavara võõrandamine, Kärdla Päeva tähistamine, „Teeme ära“ tegevused, MTÜde toetused, volikogu eelnõud, Kärdla ja Hiiumaa turundamine, Kärdla Rattasõit)	6, osales keskmiselt 5
Kõrgessaare osavallakogu	10 (valla eelarve, valla arengukava, investeeringud, töökorraldus, heakord, osavalla vanema kandidaat, MTÜ toetamine)	6, osales keskmiselt 5
Pühalepa osavallakogu	3 (vallavara võõrandamine, eelarve, töökorraldus, maaküsimused, investeeringute elluviimise ülevaade, planeeringud, investeeringud, ühistransport, MTÜde toetused, heakord)	6, osales keskmiselt 5
Käina osavallakogu	10 (MTÜde toetused, planeeringud-ehitused, osavalla eelarve, valla eelarve, investeeringud, vallavara müük, investeeringute ettevalmistamise ülevaade, hoolekogu	6, osales keskmiselt 5

²⁹ Ülevaade on koostatud kättesaadavate protokollide põhjal. Kõrgessaare ja Käina osavallakogu protokollid edastati osavallavalitsuse sekretäri poolt, ülejäänud otsiti valla dokumendiregistris. Pühalepa osavallakogu ja vallavalitsuse vahel oli dokumendiregistris ka kirjavahetus (ettepanekud arengukavasse, MTÜde toetused), kuid need jäeti ülevaatest välja, sest analüüsobjektiks oli terviklik protokoll.

	ettepanek: kooli, lasteaia küsimused, heakorra küsimused, ettevõtjate ümarlaua korraldamine, volikogu eelnõud)	
Emmaste osavallakogu	9 (ülevaade osavallavalitsuse tööst, Emmaste veevärgi hinna tõstmine, jaanitule korraldamine, valla esindaja nimetamine Sõru Merekeskus MTÜ-sse, Kogu esindaja nimetamine (raamatukogu nõukogusse, kooli hoolekogu), vallavara üleandmine SA-le, infovahetus, ettepanekud volikogu eelnõudele, osavalla investeeringud, osavalla ja valla eelarve, vallavara müük, MTÜde toetused, planeering)	6, osales keskmiselt 5

Samas intervjuudes toodi välja, et volinikest Kogu liikmed paratamatult on suurema rolliga Kogu agenda ja positsiooni kujundajad. Kogude päevakorras on olulisel kohal volikogu eelnõude osas seisukohavõtmine, volinikest liikmed on enam informeeritud ja paremini kursis eelnõude taustateguritega. Samuti kui Kogu volinikust liige on aktiivne volikogus (kas siis opositsiooni või koalitsiooni positsioonis), siis ta toob selle aktiivsuse ja ka positsiooni Kogu diskursusesse.

Välised, sihtrühmade põhised liikmed on paratamatult vähem kursis volikogu eelnõude ja otsuste taustateguritega. Nende liikmete puhul toodi esile ka nende representatiivsuse probleem. Mitmetel juhtudel osales sihtrühma esindaja valimise nõupidamisel vaid paar-kolm esindajat, kes sisuliselt nimetasid oma esindaja Kogusse. Sellest tulenevalt esindab konkreetne isik seal pigem iseennast, kui sihtrühma laiemalt, kuna tal ei ole taustal sihtrühma, kellega igapäevaselt kontaktis olla ja positsioone kooskõlastada. Noorte esindajate puhul toodi eraldi välja nende mobiilsust – õpingud mujal – mistõttu nad võivad olla vähem kursis kohalike igapäevaküsimustega.

Kogude protokollide analüüsist selgus, et need töötavad aktiivselt, keskmiselt osales koosolekul viis liiget kuuest. Üldjuhul koguneb Kogu kord kuus enne volikogu istungit. Kogudele esitatakse ka volikogu päevakorras olevate õigusaktide eelnõud ja soovi korral võivad Kogud teha nendesse ettepanekuid ja avaldada arvamust. Suhteliselt suure rolliga oli Kogude päevakorras osavalla eelarve, investeeringute ja valla arengukavaga seonduv ning vastavad ettepanekud osavalla perspektiivist. Samuti on Kogude pädevuses võtta seisukoht kodanikeühendustele toetuste määramise osas. Samuti arutati osavalla igapäevaküsimusi (heakord, asutuste töö, ilmnenud probleemid). Osade Kogude päevakorras (ennekõike Emmaste, aga ka Kärdla) on olulisel kohal ka osavallavalitsuse tegevused ja selle aruandlus Kogule. Arutati ka kohaliku vaba aja, ürituste korraldamise ja tunnustamisega seonduvat. Kogude koosolekute kestus (keskeltläbi kaks tundi) näitab samuti, et arutelu on tihe ja sisukas. Intervjuudes toodi ka välja näiteid, kus Kogu volinikust liikmed eelistaksid isegi Kogu liikme rolli volikogu liikme omale, sest volikogu istung on palju formaalsem ja reguleeritum, Kogus toimub seevastu vabam ja spontaansem diskussioon.

Kogu koosseisu ja liikmete ettevalmistusest ja aktiivsusest tulenevalt võiks kaaluda edaspidi:

- a) kogu koosseisu ümberdisainimist, et see koosneks selgelt organiseerunud sihtrühmade esindajatest, kellega toimuks ka pidev seisukohtade kujundamine ja infovahetus. See tagaks paremini esindaja representatiivsuse ja koos sellega ka Kogu tugevama legitiimsuse.

- b) kehtestada sihtrühma esindaja valimise koosolekule teatud representatiivsusnõue (nt ettevõtjate liidu liikmetest üle poole või noortest vähemalt kolmandik vms), millal esindaja valimine on võimalik;
- c) moodustada valimistel osalenutest (valimistulemustest) ja/või fraktsioonide (volikogus esindatud nimekirjade) ettepanekutest tulenev Kogu. Selle tugevus oleks selge representatiivsus ja teatud poliitiline organiseeritus, kuid nõrkuseks, et see sisuliselt hakkab kopeerima volikogu komisjonide koosseise, samuti Kogu rollid paljus kattuvad volikogu komisjonide rollidega.

Väljakutsed seoses osavallakogu liikmelisusega

- osavallakogu liikmete representatiivsuse ja koos sellega Kogu legitiimsuse küsimus; selle lahendamiseks tuleks kaaluda Kogu liikmete valimise suurema representatiivsuse nõude kehtestamist või ka kogu liikmelisuse loogika muutmist;
- osavallakogu kopeerib täna suures osas volikogu komisjonide rolli, kandes sisuliselt piirkonnapõhise komisjoni funktsiooni koos teatud osavalla toimimisest tulevate eriülesannetega (mida volikogu komisjonil ei ole); ka valla otsustus- ja eelnõude menetlemise protsessis on Kogud volikogu komisjonidega võrdsustatud; samas neilt erinevalt komisjonidest ei nõuta (kuid võimaldatakse) seisukoha kujundamist kõikide volikogu eelnõude suhtes;
- üks strateegia, mida ka intervjuudes välja toodi, oleks külatasandi, kas külaseltside ja/või külavanema institutsiooni väljaarendamine ja tugevdamine. Seda nii kogukonna huvide väljaselgitamisel kui ka avalike teenuste pakkumisel. Osalt on täna need praktikad olemas, kuid vaja oleks enam süsteemset lähenemist vallas tervikuna ja külatasandi võimestamist; see võiks perspektiivis olla seotud osavallakogudega ja ka võimalus nende representatiivsuse suurendamiseks.

Pädevused

Kõikide osavallakogude pädevused on ühesugused ja reguleeritud sama õigusaktiga (kõikide osavaldade põhimäärused on kinnitatud ühe õigusaktiga). Selle järgi on osavallakogu pädevuses lisaks kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses sätestatule:

- 1) arvamuse andmine osavallas asuva vallavara valitsemist puudutava otsustuse kohta (vallavara müük, kasutusse andmine või koormamine);
- 2) arvamuse andmine osavalla territooriumil asuva hallatava asutuse asutamise, ümber kujundamise või lõpetamise, arengukava, põhimääruse ja nende muudatuse kohta;
- 3) arvamuse andmine valla üldplaneeringu või osavaldade puudutava detailplaneeringu ning keskkonnamõju hindamise menetluse erinevate otsustuste kohta;
- 4) arvamuse andmine ühinemislepingu muutmiseks esitatud volikogu õigusakti eelnõu kohta;
- 5) esindaja nimetamine osavallas asuva hallatava asutuse hoolekogusse või nõukogusse;
- 6) osavalla ametiasutuse tööd puudutava ettepaneku tegemine osavalla vanemale;
- 7) arvamuse andmine osavalla eelarve kohta.

Kuigi sellisena ei tundu osavallakogu pädevused kuigi laiad – defineeritud peamiselt osavalla territooriumit puudutavate avalike teenuste osutamises ja strateegilise dokumentide koostamises kaasrääkimise kaudu – on sisuliselt osavallad võtnud, ja neile on ka antud, palju laiema rolli. See tuleneb ka osavalla põhimääruses sätestatud põhimõttest, mille kohaselt

volikogu määrab Kogu täpsema pädevuse valdkonda reguleerivas õigusaktis. Vastavad pädevused on teistes õigusaktides ka kehtestatud.

Näide 1. Hiiumaa valla osavaldade pädevusest, mis on kehtestatud valdkondliku õigusaktiga

Hiiumaa valla mittetulundusliku tegevuse toetamise kord

Ürituse korraldamise, tegevustoetuse, kohaliku külaelu ja külade ühistegevuse arendamise taotluse menetlemine

(1) Osavalla valitsuse teenistuja kontrollib taotluste nõuetele vastavust ning edastab nõuetekohased taotlused *osavallakogule ettepaneku tegemiseks*.

(2) Taotluse hindamisel arvestatakse:

- 1) tegevuse eeldatavat mõju kogukonna või valla arengule;
- 2) hinnangulist toetusest kasusaajate hulka;
- 3) tegevuse jätkusuutlikkust.

(3) Osavallakogu liige peab ennast taandama taotluse menetlemisest, kui on tegemist huvide konfliktiga. Taandamisest peab teavitama osavallakogu ning vastav märge kantakse koosoleku protokollis.

(4) *Osavallakogu teeb* hiljemalt 30 päeva jooksul pärast valla eelarve vastuvõtmist valitsusele *ettepaneku toetuse andmiseks, osaliseks andmiseks ja andmata jätmiseks. Osavallakogu peab toetuse andmata jätmist põhjendama.*

(5) Valitsus otsustab lähtudes osavallakogu ettepanekust toetuse andmise, osalise andmise ja andmata jätmise 10 tööpäeva jooksul.

(6) Toetuse andmisel või osalise andmisel kantakse toetus taotluses näidatud taotleja arveldusarvele.

(7) Vallavalitsus avalikustab toetuse saajad Hiiumaa Teatajas ning valla veebilehel.

Hiiumaa valla vara valitsemise kord

Väljavõtted õigusaktist kehtestatud osavallakogu pädevustest:

1) Enne osavallas asuva vallavara kasutusse andmise otsustuse tegemist edastab osavalla vanem selle paragrahvis lõikes 1 nimetatud juhul eelnõu *osavallakogule arvamuse andmiseks*.

2) Enne osavallas asuva vallavara võõrandamise otsustuse tegemist edastab osavalla vanem selle määruse paragrahvis 51 lõike 1 punktides 1-4 nimetatud juhul eelnõu *osavallakogule arvamuse andmiseks*.

3) Enne osavallas asuva vallavara koormamise otsustuse tegemist edastab osavallavanem eelnõu *osavallakogule arvamuse andmiseks*, va kinnisasja koormamisel tehnoarajatiste või võrkude omaniku või haldaja kasuks.

Siiski ka valdkondlike õigusaktidega Kogule antud pädevused piirnevad arvamuse andmise rolliga. See tähendab, et õigusaktidest tulenevalt lõplikud otsustusõigused osavallakogudel sisuliselt puuduvad. See, et osavallakogude ettepanekud (nt kodanikeühenduste toetused) või arvamused võetakse üldjuhul ka arvesse, on pigem hea halduskultuuri küsimus. Samas toodi intervjuude käigus välja ka näiteid, kus arengukava, eelarvestrateegia või eelarve koostamisel ei ole osavallakogu ettepanekuid arvesse võetud. See demonstreerib, et lõplik otsustusõigus ja vastutus on tegelikult vallavalitsusel ja volikogul.

Õigusaktidest ei õnnestunud sellist osavallakogu pädevust küll tuvastada, kuid intervjuudel kinnitati, et tänase halduspraktika kohaselt saadetakse osavallakogudele arvamuse avaldamiseks kõik volikogu õigusaktide eelnõud. Üldjuhul enne iga volikogu istungit osavallakogu peab koosoleku ja reageerib nende eelnõude osas, kus tal on ettepanek ja/ või aramus. Samas volikogu menetluses osavallakogul tema pädevusest väljuvates küsimustes ametliku menetlusosalise õigust (nagu näiteks volikogu komisjonil, fraktsioonil või liikmel) ei ole. Siiski kinnitati, et volikogu istungil Kogudest laekunud ettepanekuid ja arvamusi käsitletakse, vajadusel saavad küsimuse tõstata ka Kogu liikmetest volinikud.

Näiteks valla eelarve menetluses osavalla eelarve koostamisel esitatakse Kogu ettepanekud vallavalitsusele, kes lisab need volikogule esitatavasse eelarve eelnõusse. Volikogu käsitleb eelnõud tervikuna ja valitsuse poolt esitatuna ehk Kogu volikogus menetlusosaline ei ole. Osavalla ja selle Kogu seisukohti esitab ja kaitseb valitsuses osavallavanem, kes on valitsuse liige.

Osavallakogudel ei ole süsteemseid seosed organiseerunud kodanikuinitsiatiividega (MTÜ-d, külavanemad jt), kuid on näiteid, kus elanikud olukorras, kui nad ei ole valla keskadministratsiooni (vallavalitsus, volikogu) kaudu saanud lahendust oma probleemile, pöörduvad Kogu poole. Juhul kui Kogu määratleb küsimuse olulise avaliku probleemina, siis ta institutsionaliseerib selle, tehes ametliku ettepaneku. Aga ka vastupidi, kui inimene ei ole abi saanud osavallast, siis pöörduv järgmisena vallavalitsuse poole. See on positiivne näide, kuidas Kogu on täiendav sisend- ja survekanal kogukondlike küsimuste lahendamiseks, mis valla kesktasandil võivad jääda tähelepanuta.

OSAVALLAVALITSUS

Osavalla staatus ja ülesanded

Vastavalt ühinemislepingule ja osavaldade põhimäärusele moodustati valla ametiasutustena osavallavalitsused. Osavaldade põhimääruses, kooskõlas ühinemislepinguga, on osavalla pädevustena määratletud:

- 1) piirkonnatasandi arendustegevus ja koostöö kodanike ühendustega;
- 2) sotsiaaltoetamine;
- 3) registritoimingud, asjaajamine ja õigusosalane nõustamine;
- 4) ehituse, maa ja planeeringute alane nõustamine ja asjaajamine;
- 5) osavalla territooriumil asuva vallavara ja osavallale eraldatud eelarveliste vahendite valdamine, kasutamine ja käsutamine;
- 6) vallavara haldamine ja majandamine, sh haridusasutuse majandamine;
- 7) noorsootöö, kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise korraldamine;
- 8) elamu- ja kommunaalmajandus;
- 9) heakord ja haljastus.

Ühinemislepingus on määratletud, et osavallavalitsuse (ametiasutusena) haldusalas on osavalla territooriumil tegutsevate hallatavate asutuste (v.a. koolid ja lasteaiad) juhtimine. Osavalla territooriumil tegutsevad koolid ja lasteaiad on vallavalitsuse hallatavad asutused, kuid nende majanduslike tugifunktsioonide korraldamine on osavalla pädevuses.

Samuti kooskõlas ühinemislepinguga on osavaldade põhimääruse kohaselt osavallal valla eelarve osana iseseisev eelarve oma ülesannete täitmiseks ja tema pädevuses olevate otsuste, sh rahastamisotsuste tegemiseks.

Osavalla administratsioon

Kõikides osavallavalitsustes on selle struktuuri kuuluv personal, mis allub (sh võtab tööle, vabastab jne) osavallavanemale. Ühte moodi, kuid erinevate koormustega vastavalt piirkonna suurusele ja vajadustele, on ametis sotsiaaltöö spetsialist ja koduhooldustöötaja (mõnedel juhtudel kombineeritud sotsiaaltranspordi ülesandega), ehitusspetsialist ja maaspetsialist ning sekretär. Lisaks nendele, kuid mitte ühtlustatud süsteemis, vaid varem kujunenud põhimõtetest

tulenevalt, on ka majandus-haldus tugitöötajad (nt koristajad, heakorratöötajad, kalmistuvahid, katlakäitajad jt). Kokku on osavallavalitsuste struktuuris 40,5 ametikohta. Vallavalitsuse struktuuris on 31 ametikohta, millega kaetakse valdavalt ülevallalised juhtimis- ja arendusfunktsioonid (osakonnajuhatajad), tugifunktsioonid (raamatupidamine, juriidilised küsimused, registrid, hanked) ja kitsamat spetsialiseerumist eeldavad funktsioonid (lastekaitse, haridus, transport, planeerimine, arhitekt, keskkond, avalikud suhted jms).

Käesoleva analüüsiga seda spetsiaalselt ei käsitletud, kuid esmase kaardistamise tulemusena näib, et maksimaalset spetsialiseerumise potentsiaali ei ole Hiiumaa vallas suudetud realiseerida (nt ehituse või planeerimise erinevad valdkonnad, või ka sotsiaaltöö- ja teenuste kitsamad profiilid lisaks lastekaitsele). Ilmselt selle üheks oluliseks mõjutajaks on vajadus tagada osavaldades universaalpädevused. Samas intervjuudel selgus, et valdkonnaspetsialistidel (nt sotsiaal, maaküsimused) on tihe side ja koostöö omavahel ning vallavalitsuse vastava osakonnaga (spetsialistidega) ning professionaalses tegevuses on nad osavallavanematest suhteliselt sõltumatud. Toodi ka välja näide, kus tekib teatud kommunikatsioonihäireid tööde planeerimisel osavallaspetsialisti, vallavalitsuse osakonna ja osavallavanema vahel. Siiski selline topeltalluvuse mudel toimib, kus osavalla spetsialisti jooksev juhendamine ja kontroll on osavallavanema ülesanne ja professionaalne juhendamine keskosakonna pädevuses.

Tabel 2. Hiiumaa vallavalitsuse ja osavallavalitsuste ametikohtade struktuur valdkonniti

Valdkond	Hiiumaa VV	Kärdla OV	Kõrgessaare OV	Pühalepa OV	Käina OV	Emmaste OV
Juhtimine	6 (vallavanem, 4 osakonnajuhatajat, vallasekretär)	1	1	1	1	1
Kantselei	5,5	0,5	1	1	1	1
Sotsiaal	3	2	1	1	2	2
Haldus, tugi	0	3,5	1,5	3	7,2 (sh 4 katlakäitaja, 0,5 sadama kapten)	1
Maa, ehitus		1,4	0,6 (2x0,3)	2	1,85	1 (2x0,5)
Arendus	4 (hanked, keskkond, projektid, teed)					
Haridus, kultuur	2					
Finants	9 ³⁰					
KOKKU	31	8,4	5,1	8	13,05	6

Allikas: Hiiumaa valla koduleht, 28.12.2018

Osavalla vanem

Osavalla ametiasutust juhib osavalla vanem, kes nimetatakse ametisse vallavalitsuse poolt vallavanema ettepanekul. Osavalla vanema ametisse nimetamisel ja ametist vabastamisel peab olema osavallakogu kooskõlastus. Juhul kui kogu ei kooskõlasta kolmandat kandidaati, saab vallavalitsus osavalla vanema ametisse nimetada ilma Kogu kooskõlastuseta.

³⁰ Nendest kolm raamatupidaja kohta koondatakse alates 01.01.2019

Vastavalt osavalla põhimäärusele on osavalla vanem piirkonna arendusjuht ja kohaliku elu korraldaja ning koordinaator ja kuulub soovituslikult vallavalitsuse koosseisu. Osavallavanema ülesanded on:

- 1) juhib ja korraldab osavalla ametiasutuse tööd;
- 2) esindab või volitab teisi isikuid esindama osavalla ametiasutust;
- 3) annab osavalla ametiasutuse sisemise töö korraldamiseks käskkirju;
- 4) allkirjastab osavalla ametiasutuse dokumente või volitab selleks teisi osavalla ametiasutuse teenistujaid;
- 5) täidab tööandja õigusi ja kohustusi osavalla valitsuse teenistujate ja osavalla hallatava asutuse juhtide suhtes;
- 6) käsutab osavalla eelarvelisi vahendeid;
- 7) koostab ja osaleb vallaeelarve projekti koostamisel osavalla puudutavas osas;
- 8) täidab vallavanema poolt antud ülesandeid;
- 9) juhindub oma tegevuses osavallakogu ettepanekust ja arvamusest.

Seega osavalla vanemal on kõik ametiasutuse juhi pädevused, sh personali ja hallatavate asutuste suhtes. Kuulumine vallavalitsuse koosseisu (mis ühinemislepingu järgi ei olnud kohustuslik ja ka osavaldade põhimääruse järgi on soovituslik) annab talle suhteliselt tugeva positsiooni osavalla huvide esindamiseks ja kaitsmiseks valla kesktasandil. Seda enam, et sisuliselt on ka osavallakogu seotud enam vallavalitsuse kui vallavolikoguga (nt muudatusettepanekud esitatakse vallavalitsuse kaudu). Samuti tagab valitsuse liikmelisus, et osavalla vanem on ka kursis üle-vallaliste temadega.

Osavalla eelarve

Ühinemislepinguga oli osavaldadele garanteeritud nende ühinemiseelset tulubaasi arvestav eraldiseisev eelarve. Lepingus oli keskne kokkulepe sõnastatud järgmiselt: *valla eelarve formeeritakse põhimõttel alt üles. Osavald koostab valla poolt määratud vormil osavalla valitsuse ja tema hallatavate asutuste eelarvetaotluste baasil osavalla põhitegevuse tasakaalustatud eelarve ja esitab selle vallavalitsusele. Vallavalitsus koostab keskselt juhitavate valdkondade, osutatavate teenuste, hallatavate asutuste kulude ja investeringute vajaduste projekti koos põhjendustega ja esitab volikogule koondeelarve. Osavalla kulude katteks eraldatav tulude osa lepitakse kokku peale /.../ valitsemiskulude jagunemise selgumist vallavalitsuse ja osavalla valitsuste vahel. Vallavalitsuse tasandile jääb kasutada fikseeritud % maksutuludest ja ressursitasudest, mis katab vallavalitsuse põhitegevuse kulu. Osavalla tuludeks eraldatakse ülejäänud osa maksutuludest ja ressursitasudest ning muud kokkulepitud tulud. Samuti oli ühinemislepingus säte, mis pidi garanteerima, et osavallapõhine investeerimisvõimekus ei vähene ühinemiseelse ajaga. Osavaldade põhimääruses on sätestatud, et osavallal on valla eelarve osana iseseisev eelarve oma ülesannete täitmiseks ja tema pädevuses olevate otsuste, sh rahastamisotsuste tegemiseks ning osavalla jooksva aasta põhitegevuse tulude ja kulude vahe viiakse üle osavalla järgmise aasta eelarvesse.*

Tänase praktika järgi (nii 2018. a eelarve kui ka 2019. a eelarve projekt) on osavaldade summaarne osakaal valla eelarves ligi 66-67% ja vallavalitsuse (kesktasandi) osakaal 33-34%. Osavaldade eelarve tulud kujunevad arvestades nende tulubaasi proportsiooni kogu valla eelarvesse (ja selle muutuseid) ühinemiseelse seisuga ning keskselt otsustatud ühtlustamisi (nt personalikulud, sotsiaaltoetused, toetused kodanikeühendustele jne). Kulubaas on kujunenud peamiselt ajaloolisel põhimõttel vastavalt asutuste majanduskuludele (objektiivsed kulud nii nagu need on olnud arvestades elukallidusest tulenevaid kulukomponentide muutuseid).

Personalikulud on valdavalt ühtlustatud nii hallatavates asutused (koolid, lasteaiad jm) kui ka ametnikkonnas.

Seega osavalla eelarve põhiosas, nii nagu ka vallaeelarve, koosneb objektiivsetest kuludest nagu majanduskulud (hooned, haljastus, teede hooldus, tänavavalgustus jne) ja personalikuludest. Kuigi formaalselt on need vahendid osavalla eelarves, siis need kulutused on pidevad ja välistamatud, mistõttu justkui ulatuslik autonoomia nende kasutamisel ei ole suur. Selline finantsautonoomia ulatus on umbes samasugune nagu see on igal oma eelarvega hallataval asutusel tsentraliseeritud juhtimisega omavalitsuses (seejuures lõplik vastutus eelarve eest on igal juhul hallatava asutuse juhil).

2018. aasta eelarves olid osavaldade põhitegevuse kulud summaarselt kokku ca 6,2 miljonit eurot ja vallavalitsuse (kesktasandi) põhitegevuse kulud 6,3 miljonit eurot. Põhitegevuse kulude vaatenurga järgi on osavaldade ja kesktasandi kulude suhe 50:50. Kusjuures kõikide haridusasutuste (ja ka mõnede kultuuri, noorsootöö asutuste) sisutegevuste personalikulud on vallavalitsuse (kesktasandi) eelarves (so õpetajate palgad) –vallavalitsusel, mille haldusalas ei ole ühtegi kooli ega lasteaeda, olid hariduse kulud kokku ca 3,4 miljonit eurot (see tuleneb peamiselt koolide-lasteaedade personalikuludest). Ehk haridusasutuste kulud jaotuvad kaheks – majanduskulud (hoone halduse kulud) on osavalla eelarves ja personalikulud on vallavalitsuse (kesktasandi) eelarves. Praktiliselt kõik investeeringud ligi 3 miljonist eurost olid osavaldade eelarves – see tõstab ka osavaldade proportsiooni eelarves ligi 2/3-le.

Allpool on toodud väljavõtte Hiiumaa valla vallavalitsuse poolt kinnitatud detailsest eelarvest vastutajate lõikes ning näitena on kasutatud Hiiumaa Sotsiaalkeskust. Näide peegeldab ilmekalt, kuidas sotsiaalkeskuse juhtaja asutuse juhina on kulujuht (vastutaja), kuid tema asutuse kulud, kuna selle tegevuskohad asuvad füüsiliselt erinevates kohtades, paiknevad vastavalt konkreetsete asutuste asukohale kahe osavalla (Kärdla ja Kõrgessaare) eelarves. Faktiliselt tähendab see pikemat menetlusahelat nii eelarve planeerimisel kui ka selle vahendite kasutamisel, kuna kooskõlastus peab olema nii osavalla eelarve eest tervikuna vastutavalt osavallavanemalt kui ka valla kesktasandi raamatupidamisest. Sama on ka eelarve planeerimisel – selgitada tuleb kahel tasandil. See tähendab küll teatud menetluslikku kohmakust, kuid põhimõtteliselt süsteem nõnda toimib. Palju keerukam on olukord, kui nt Sotsiaalkeskuse ühel tegevusalal, mis asub ühe osavalla eelarves, jääb vahendeid puudu ja teisel tegevusalal, mis asub teise osavalla eelarves, jääb vahendeid üle, siis ühe asutuse ja eelarve raames oleks väga lihtne (ning lubatud ja normaalne) neid kulusid ümber tõsta. Praegusel juhul, kui kulud on seotud konkreetse osavalla eelarvega, tuleks selleks muuta osavaldade eelarveid, mida saab teha vaid volikogu. See näide kindlasti ilmestab teatud menetluslikku segadust, mis eelarvete käsutamisel praeguse süsteemi juures tekib.

Samas kui vaadata selle näite varal osavallavalitsuse ja osavalla vanema perspektiivist nende mõju ulatust, siis neil on vastavate kulude käsutamisel kooskõlastav pädevus, mistõttu nende positsioon ja detsentraliseerituse ulatus ei ole nii tugev ja suur nagu see esmapilgul paistab. See on ka Hiiumaa opositsiooniliste volinike positsioon ja kriitika osavallasüsteemi tänasele korraldusele, kus osavallal on justkui formaalselt ulatuslikud pädevused ja autonoomia (suur eelarve maht võrreldes kesktasandi eelarvega), kuid sisuliselt seda ei ole, kuna kulud on konkreetseks tegevusteks (majanduskulud, personalikulud) ja kulujuht on asutuse juht. Samuti on lõplik eelarve kulude-tulude otsustusõigus vallavalitsusel ja –volikogul.

Siinkohal on õigustatud küsida, kas sellisel juhul on vajalik kohmakas menetlusahel selleks, et näiliselt osavaldade eelarvelist osakaalu suurendada. Kui siia juurde arvestada ka

investeeringud, st 2018. a eelarves justkui Hiiumaa keskseid investeeringuid ei olnudki ja kõik olid osavaldade investeeringud, mis ju sisuliselt nõnda ei ole ja enamus suuri investeeringuid on ikkagi üle-saarelise mõju ja tähtsusega, siis muutub kesktasandi ja osavaldade eelarveproportsioon vastupidiseks. Kohapealne sisuline arutelu, sh kus osavallakogu võtab seisukoha, on ikkagi vaid väikeinvesteeringute osas, milleks on teede parendamine ja muud pisisoetused ja parendused, mille maht 2018. aastal oli umbes üks miljon kolmest. Samas tasakaalustab selline süsteem piisavalt hästi kohaliku (osavalla), kesksed (vallavalitsus ja volikogu) ning valdkondlikud (asutused juht, valdkonna juht) rollid ja pädevused. Demokraatlike valitsemisüsteemide klassika näebki ette kontrolli ja tasakaalude süsteemi (*checks and balances*), mis ühelt poolt kindlustab valitsemisüsteemi stabiilsuse ja jätkusuutlikkuse, kuna elimineerib üksikpersoonide mõjud, kuid teisalt muudab otsustusprotsessi kohmakamaks ja jäigemaks.

Näide 2. Vallavalitsuse poolt kinnitatud detailine eelarve vastutajate lõikes. Hiiumaa Sotsiaalkeskus.

Vastutaja	Üksus	Tegevusala	Eelarve		
Hiiumaa sotsiaalkeskuse juhataja	Kõrgessaare osavald	<u>Kõrgessaare Päevakeskus</u>	400	49 665	
		Omatulud	400		
		Personalikulu		26 970	
			Majanduskulud		22 695
			<u>Koduteenus sotsiaalkeskuses</u>	2 200	19 870
			Omatulud	2 200	
			Personalikulu		9 560
			Majanduskulud		10 310
			<u>Kõpu pansionaat</u>	11 000	11 000
			Omatulud	11 000	
			Personalikulu		4 350
			Majanduskulud		6 650
	Kärdla osavald		<u>Kärdla lastekeskus</u>	89 700	206 820
			Omatulud	89 700	
			Personalikulu		161 970
			Majanduskulud		44 850
			<u>Kärdla tegevuskeskus</u>	86 500	86 500
			Omatulud	86 500	
			Personalikulu		58 300
			Majanduskulud		28 200
			<u>Sotsiaalkeskus</u>		38 034
			Personalikulu		26 500
			Majanduskulud		11 534
			<u>Koduteenused</u>	4 450	24 610
			Omatulud	4 450	
			Personalikulu		19 000
			Majanduskulud		5 610

Kokkuvõtteks

Intervjueeritavate hinnang oli, et osavallad on juba nii tugevalt valla valitsemisse ja selle õiguskeskkonda institutsionaliseeritud, et tõenäoliselt need ei kao. On küll erinevad nägemused nende rolli võimalikust muutumisest, kus ühel pool on volikogu opositsiooni hinnang, et osavaldade pädevused on liiga väikesed ja puudub tegelik otsustusõigus ja teisel pool koalitsiooni esindajate hinnang, et praktikas süsteem toimib ja selles ei ole vaja teha olulisi muudatusi. Asutuste vaatest kindlasti selline teatud topeltalluvus, näiteks hallatavate asutuse eelarve jagunemine osavalla ja valla keskadministratsiooni eelarve vahel ning erinevate osavaldade vahel, pikendab otsustusprotsessi ja paindlikkust. Kuid ei saa öelda, et süsteem sellisena ei tööta või oleks kuidagi eriliselt ebaefektiivne. Aga võib eeldada, et osavaldade roll hallatavate asutuse ja nende kulude jaotuse mõttes võib ajas muutuda enam ühe ametiasutuse põhiseks (kas siis osavallavalitsus või vallavalitsus) tulenevalt sellest, kas asutuse tegevus on kitsamalt osavalla territooriumiga seotud või üle-vallaline.

Sama küsimus on ka investeringute kavandamisel eelarvetes ja nende finantseerimisel – lähenemine, kus investeringud jagatakse ülevallalisteks (vallavalitsuse eelarve) ja piirkondlikeks (osavalla eelarve) on kohmakas ja vähepraktiline, kuna paljude objektide puhul on praktiliselt võimatu määratleda, kas tegu on ülevallalise või piirkondliku investeringuga. Ülevallaliste objektide investeringute või ka majanduskulude viimine osavalla eelarvesse näiliselt paisutab küll osavaldade proportsiooni eelarves (ja ka rolli valitsemises), kuid sisulist tähendust sellel on vähe, kuna nende finantseerimine on lõppotsusena ikkagi vallavolikogu ja -valitsuse pädevus.

Üks väljatoodud suund on külatasandi rolli suurendamine kogukonna asjade ajamisel ja avalike teenuste delegeerimine võimekatele kodanikeühendustele. See võib ühelt poolt vähendada Kogude ja osavaldade rolli, aga ka vastupidi – hästi institutsionaliseeritud kohalike suhete puhul – võib see ka nende (osavallad, külad, kodanikeühendused) rolle vastastikku võimendada. Senise praktika kohaselt töötavad osavallakogud aktiivselt ja neil on oma selge roll nii kohalike (osavalla) kui ülevallaliste küsimuste arutamises – osavallakogud pakuvad lisa aruteluareene ja –kanaleid tavapärasele volikogu suhteliselt formaliseeritud otsustusprotsessile. Samal ajal on osavallakogude rollid ja nende staatus paljuski volikogu komisjonide rolliga kattuv, kuid enam suunatud vallavalitsus-osavald kui vallavolikogu-osavald suhtele, mis ei ole üllatav arvestades, et osavaldade igapäevane tegevus on peamiselt administratiivülesannete täitmine.

Kokkuvõtvalt tänane osavaldade süsteem ja nende rollijaotus valla kesktasandiga toimib ja pakub täiendavaid demokraatlike tasakaale. Samas sel on ka omad nõrkused – kohmakam asjaajamine, pikemad otsustusahelad. Ilmselt ei ole tänane valitsemissüsteem võimaldanud ka veel piisavalt välja arendada üle-saarelisi võimekusi, kuna osa tänasest võimekusest läheb universaalpädevuste tagamisele osavaldades. Nende ühinemise eesmärkide saavutatuse hindamine seisab veel ees. Esmane analüüs näitab ka, et mitmedki valitsemispraktikad baseeruvad (haldus)kultuurile ja konkreetsetele isikutele ehk võivad olla vähe institutsionaliseeritud ja seega ka muutuda kui muutuvad juhid. Suurte muutuste juhtimisel on see ehk isegi tugevus, mitte nõrkus.

NÄIDE 2: LÄÄNE-NIGULA VALLA OSAVALLAD

OSAVALLAKOGU

Lääne-Nigula vallas moodustati ühinemise käigus 4 osavalda- Martna, Nõva, Noarootsi ja Kullamaa. Senine Lääne-Nigula vald eraldi osavalda (osavaldasid) ei moodusta.

Moodustamine ja liikmed

Lääne-Nigula osavallakogude moodustamise käigus valiti variant, kus kogu koosseis formeerus ainult valimistulemuste põhjal:

- osavallakogusse kuuluvad vastava osavalla territooriumilt volikogusse valitud isikud;
- ülejäänud kohad osavallakogus jagatakse osavalla haldusterritooriumil elavatest ja volikogusse kandideerinud isikutest vastavalt saadud häälte arvule, vaatamata, mis nimekirjas või üksikkandidaadina nad volikokku kandideerisid.

Kui kandideerijatel on osavalla haldusterritooriumilt kogutud võrdselt häali, siis järjestatakse kandidaadid valla haldusterritooriumilt saadud häälte alusel. Kui valla haldusterritooriumilt on kogutud võrdselt häali, siis järjestatakse kandidaadid liisu heitmisega.

Kõik osavallakogud on võrdselt 7-liikmelised. Vallavolikogu koalitsiooni moodustavad VL Ühinenud Kogukonnad (14 mandaati 25-st) ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE, 6 mandaati 25-st) Antud nimekirjad omavad enamust ka enamikes osavallakogudes, kuid praktilises elus osavallakogudes selget koalitsiooni ja opositsiooni ei ole välja kujunenud ning isegi enam mõjutavad osavallakogu omavahelisi suhteid kohapealsed kas ajalooliselt või situatsioonist kujunenud taustaolud. Osavallakogu liikmed on tasustatud summaga 20 eurot istungi kohta.³¹

Tabel 1 Lääne-Nigula valla osavallad

Osavallakogu	Kohtade jaotus valimispäeval	Volikogu osavallakogus moodustamise seisuga)	liikmeid (kogu päeva
Kullamaa osavallakogu	5 VL Ühinenud Kogukonnad 2 Reformierakond	7	
Martna osavallakogu	3 SDE 2 EKRE 1 VL Ühinenud Kogukonnad 1 Reformierakond	4	
Noarootsi osavallakogu	4 VL Ühinenud Kogukonnad 1 SDE 1 Reformierakond 1 KE	2	
Nõva osavallakogu	3 VL Kodune Nõva 2 SDE 1 VL Ühinenud Kogukonnad 1 EKRE	2	

³¹ Lääne-Nigula vallavolikogu, osavallakogude, kogukonnakogude ning vallavalitsuse töös osalemise eest tasu määramise ja maksmise kord <https://www.riigiteataja.ee/akt/409012018034?leiaKehtiv>

Tabel 2 Osavallakogude aktiivsus ja arutatud teemad³²

Osavallakogu	Koosolekuid 2018 a (arv ja arutatud teemade märksõnad)
Kullamaa osavallakogu	9: Arengukava ja eelarvestrateegia, 2018. ja 2019. eelarve, valla põhimäärus, erinevad volikogu määruste eelnõud, Kullamaa Keskkooli arengukava, kalmistu hooldamine, kuivati ehitus Kullamaa külla, teede investeeringute plaan, vallavara võõrandamise küsimused, maakonna arengustrateegia.
Martna Osavallakogu	7: Arengukava ja eelarvestrateegia, 2018. ja 2019. eelarve, valla põhimäärus, erinevad volikogu määruste eelnõud, teede investeeringute plaan, vallavara võõrandamise küsimused (korterite müük Martnas ja Rõudes), maakonna arengustrateegia, Martna jaanituli, Rõude veevärgi küsimused.
Noarootsi osavallakogu	10: Arengukava ja eelarvestrateegia, 2018. ja 2019. eelarve, valla põhimäärus, volikogu määruste eelnõud, teede investeeringute plaan, Hara sadamahoone ehitus, Umbaia maaüksuse ostmise, Ramsi neeme avalik kasutus, postipunktide sulgemine, ühistranspordi teemad, Osmussaare tuletorni avamine, maakonna arengustrateegia
Nõva osavallakogu	13: Arengukava ja eelarvestrateegia, 2018. ja 2019. eelarve, valla põhimäärus, volikogu määruste eelnõud, teede investeeringute plaan, Nõva Kooli ja õpilaskoduga seotud küsimused, OÜ Nõva Kilk likvideerimine, Nõva ÜVK üleandmine AS-ile Haapsalu Veevärk, Nõva soojamajanduse küsimused, vallavara võõrandamise ja kasutusse andmisega seotud küsimused.

Kogude protokollide analüüsist selgus, et need töötavad aktiivselt, keskmiselt osales koosolekul kuus liiget seitsmest. Kogude kooskäimises selget mustrit pole, see sõltub sellest, kas on piisavalt küsimusi, mida arutada. Üldreeglina kogunetakse kord kuus, va suveperioodil. Esimesel aastal tingis keskmisest tihedama graafiku ka ühinemisega seotud erinevate õigusaktide ja lahendamist vajavate küsimuste suur hulk.

Väljakutsed seoses osavallakogu liikmelisusega

- osavallakogu kopeerib täna osaliselt volikogu komisjonide rolli, kandes sisuliselt piirkonnapõhise komisjoni funktsiooni koos teatud osavalla toimimisest tulenevate eriülesannetega (mida volikogu komisjonil ei ole);
- Täna on arvestatav osa osavallakogu liikmetest kas volikogu liikmed või kaasatud volikogu komisjonidesse ning arutavad päevakorras olevaid teemasid nn mitme laua taga. Muidugi on hea, kui volikogu liikmete kaudu on osavallakogul otseühendus volikoguga ning mingis mõttes seob see osavallakogud ka „inforuumiga“ ning tagab demokraatiaprintsiibi järgmise. Mõned osavallakogu liikmed on aga väljendanud arvamust, et osavallakogu töös võiksid olla enam esindatud kodanikuühiskonna (kogukondade ja huvigruppide) esindajad. See lahendus aga eeldaks osavallakogu moodustamise põhimõtete muutmist. Praktiline elu teiste valdade osavallakogude näitel näitab, et ka see variant pole lõpptulemusena ideaalne.

Pädevused

Kõikide osavallakogude pädevused on ühesugused. Põhimääruse alusel on osavallakogu pädevuses lisaks kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses sätestatule:

- 1) valla arengukava, eelarvestrateegia ning eelarve eelnõu kohta seisukoha kujundamine, ettepanekute esitamine vallavalitsusele ja volikogule;
- 2) osavalla põhimääruse ja selle muudatuste kohta seisukoha kujundamine ja ettepanekute esitamine vallavalitsusele ja volikogule;

³² Ülevaade on koostatud dokumendiregistris olevate protokollide põhjal

- 3) ettepaneku tegemine või arvamuse andmine osavalla vanema kandidaadi kohta ning arvamuse andmine osavalla vanema ametist vabastamise kohta;
- 4) arvamuse andmine osavallas asuva vallavara valitsemist puudutavate otsustuste kohta (vallavara müük, kasutusse andmine või koormamine);
- 5) arvamuse andmine osavalla territooriumil asuvate hallatavate asutuste või nende filiaalide asutamise, ümber kujundamise või lõpetamise, arengukavade projektide, põhimääruste ja nende muudatuste kohta;
- 6) arvamuse andmine valla üldplaneeringu või osavaldade puudutavate detailplaneeringute ning keskkonnamõju hindamise menetluste erinevate otsustuste kohta;
- 7) arvamuse andmine ühinemislepingu muutmiseks esitatud volikogu õigusakti eelnõu kohta;
- 8) volikogule või vallavalitsusele kohaliku elu küsimustes või osavalla haldusterritooriumiga seotud küsimustes aruteluks ja õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks ettepanekute tegemine;
- 9) teiste volikogu poolt osavallakogule volitatud küsimuste läbiarutamine ja otsuste tegemine;
- 10) ettepaneku tegemine osavalla lõpetamiseks lähtudes Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 57 lõikest 12;
- 11) esindajate nimetamine osavalla territooriumil asuvate hallatavate asutuste hoolekogudesse ja nõukogudesse;
- 12) osavalla tööd puudutavate ettepanekute tegemine osavallavanemale.

Osavallakogude pädevust on täpsustatud mitme erineva volikogu määrusega.

Näide 1. Lääne-Nigula valla osavaldade pädevusest, mis on kehtestatud valdkondliku õigusaktiga

Lääne-Nigula vallavara valitsemise kord

§ 10. Vallavara kasutusse andmine

(6) Osavallas asuva vallavara kasutusse andmise korral küsitakse eelnevalt osavallakogu arvamust. Osavallakogu arvamus pole vajalik vallavara kasutusse andmisel käesoleva paragrahvi lõikes 5 sätestatud juhtudel.

§ 29. Vallavara võõrandamise otsustamine

(6) Osavallas asuva vallavara võõrandamise korral küsitakse eelnevalt osavallakogu arvamust

Planeerimisseaduse ja ehitusseadustiku rakendamine Lääne-Nigula vallas

§ 6. Osavallakogu ja kogukonnakogu pädevus

Osavallakogu ja kogukonnakogu kaasatakse üld-, eri- ja detailplaneeringute koostamisprotsessi lähtuvalt planeerimisseaduse § 76 lg 2, § 99 lg 2 ja § 127 lg 2.

Lääne-Nigula valla tehoiu eeskiri

§ 10. Investeeringute kava

(3) Osavallas asuvate teede investeeringute kava kooskõlastatakse vastava osavallakoguga.

Lääne-Nigula Vallavalitsuse hallatava asutuse põhimääruse, struktuuri ja koosseisu ning üldhariduskooli ja koolieelse lasteasutuse arengukava kinnitamise kord

§ 2. Hallatava asutuse põhimääruse kinnitamine

(2) Osavallavalitsuse hallatava asutuse põhimäärus ja selle muudatused esitatakse arvamuse andmiseks osavallakogule ning osavallavanemale.

§ 4. Koolieelse lasteasutuse arengukava kinnitamine

(2) Lasteaia arengukava ja selle muudatused esitatakse enne kinnitamist arvamuse andmiseks lasteaia hoolekogule ja pedagoogilisele nõukogule. Osavalla haldusterritooriumil asuva lasteaia arengukava ja selle muudatuste projekt esitatakse lisaks arvamuse andmiseks vastavale osavallakogule.

§ 5. Kooli arengukava kinnitamine

(2) Kooli arengukava ja selle muudatused esitatakse enne kinnitamist arvamuse andmiseks kooli hoolekogule, õpilasesindusele ja õppenõukogule. Osavalla haldusterritooriumil asuva kooli arengukava ja selle muudatuste projekt esitatakse lisaks arvamuse andmiseks vastavale osavallakogule.

Ka valdkondlike õigusaktidega osavallakogule antud pädevused piirnevad arvamuse andmise rolliga. See, et osavallakogude ettepanekud või arvamused võetakse üldreeglina arvesse ja rakendamiseks, on hea halduskultuuri küsimus.

Osavallakogud on läbi vaadanud ja arvamust avaldanud ka teiste volikogu määruste eelnõude kohta, kuid puudub ühtne reegel selle kohta, missugused määrused osavallakogudele esitatakse. Pigem on tegemist paindliku ja juhtumipõhise protsessiga: kuna kõik osavallavanemad kuuluvad ka vallavalitsuse koosseisu, siis saavad nad soovi korral volikogu (või ka vallavalitsuse) määruse eelnõu osavallakogusse arvamuse andmiseks esitada. Vallavalitsus on määruse eelnõusid edastanud osavallakogudele ka omal algatusel.

Näide 2

Üheks selliseks näiteks on Lääne-Nigula valla ettevõtlustoetuste kord, kus teemat arutati Noarootsi osavallakogus lausa 2 korda. Enne ühinemist oli ettevõtlustoetuste kord nii Lääne-Nigula vallal kui Noarootsi vallal, mis küll suures osas langesid kokku, kuid taotlejate ringi ja toetuste liikide osas mõnevõrra erinesid. Vajadus jõuda kõiki pooli rahuldava kompromissini tingiski selle, et eelnõu arutati osavallakogus mitmel lugemisel.

Osavallavalitsuse staatus ja ülesanded

Vastavalt ühinemislepingule ja osavaldade põhimäärusele moodustati valla ametiasutustena osavallavalitsused. Osavaldade põhimääruses, kooskõlas ühinemislepinguga, on osavalla pädevustena määratletud:

1) kodanikuühiskonna arendamine ja kohalik identiteet, koostöö kohalike ettevõtjatega;	6) heakord ja haljastus;
2) sotsiaalhoolekanne;	7) jäätmekäitlus;
3) noorsootöö;	8) ruumiline planeerimine;
4) elamu- ja kommunaalmajandus;	9) maakasutus;
5) ehitus;	10) kultuur, sport ja vaba aja veetmine;
	11) haridus;
	12) rahvastikuregistri haldamine.

Antud nimekiri on siiski pigem deklaratiivne, osavalla ülesannete täpsem kirjeldus on vallavolikogu 29.11.2017 otsuses nr 17 „Lääne-Nigula Vallavalitsuse ja osavallavalitsuste struktuuri ja teenistukohtade koosseisu kinnitamine“³³

Osavalla administratsioon

Kõikides osavallavalitsustes on selle struktuuri kuuluv personal, mis allub osavallavanemale (sh võtab tööle, vabastab jne). Kõigis osavaldades ongi ametis vähemalt 2 üldpädevusega ametnikku - osavallavanem ja osavallasekretär (Nõval on osavallasekretär 0,5 koormusega) Lisaks eeltoodud ametnikele alluvad osavallavanemale kohalikud majandus-haldus

³³ http://delta.andmevara.ee/laane-nigula_vald/dokument/2696741

tugitöötajad (nt koristajad, heakorratöötajad, tehnikud, kalmistuvahid, katlakäitajad jt). Spetsialiseeritud ametnike osas on Lääne-Nigula vallas valitud mudel, kus need on kõik keskses struktuuris vastava osakonna alluvuses (nt sotsiaalametnikud ja koduhooldustöötajad sotsiaalosakonna alluvuses ning maa- ja ehitusala ametnikud ehitus- ja planeerimisosakonna alluvuses, teenindades vajadusel mitut osavalda). Osavaldade osas on välja kujunemas muster, kus ühised ametnikud ja tugiteenistujad on kasutusel osavaldade paarides Kullamaa-Martna ja Noarootsi-Nõva.

Osavallavanem

Osavalla ametiasutust juhib osavallavanem, kes nimetatakse ametisse vallavalitsuse poolt vallavanema ettepanekul, kuulates ära osavallakogu arvamuse. Vastavalt osavalla põhimäärusele on osavalla vanem piirkonna arendusjuht ja kohaliku elu korraldaja ning koordinaator ja kuulub vallavalitsuse koosseisu. Kõik osavallavanemad olid enne ühinemist ühinemiseelse valla ametnikud (kaks abivallavanemad ning kaks maa- ja ehituse ala spetsialistid), seega teadmine vastava osavalla temaatikast on olemas.

NÄIDE 3 – SAAREMAA VALLA OSAVALLAD

Saaremaal valiti analüüsiks välja taustainformatsioonile tuginedes Põide, Orissaare, Valjala ja Leisi osavallakogud ning Lääne-Saare kogukonnakogu. Need juhtumid andsid kohati oluliselt erineva, kuid samas ka vastastikuselt täiendava ning hea võrdleva pildi osavalla/ kogukonna kogudest (edaspidi Kogu). Lääne-Saare erinev staatus on tingitud sellele piirkonnale omaste sügavate külaelu traditsioonide jätkamisest ning samuti vahetult enne toimunud kolme valla (Lümända, Kaarma, Kärta) ühinemisel aktsepteeritud tsentraalsema lähenemisega teenuste osutamisest.

Saaremaa ühinemislepingus on põhjendatud kogukonnakogude roll järgmiselt. „Teenuskeskuste piirkonnas kujundatakse töökorraldus selliselt, et osavallakogude/kogukonnakogude (lepingus edaspidi KOGU) kaudu oleks tagatud kohalike elanike kaasaráákimise võimalus kohalikes ja üle-vallalistes otsustusprotsessides. KOGU aitab kujundada arvamusi ja anda piirkonna elanike tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu, volikogu komisjonid) osutatavate teenuste kvaliteedi ja kogukonna vajaduste kohta, et tagada VALLA terviklik ja tasakaalustatud areng.“

Osavalla/kogukonnakogu (edaspidi Kogu) põhimäärused on tehtud ilmselt ühe alusraami põhjal, mis on kohandatud suuremal või vähemal määral konkreetse osavalla eripärale, ennekõike Kogu formeerimise eri viiside valikule. Saaremaa vald aktsepteeris mõõduka detsentraliseerimise mudeli, mis formaalselt tunnistab teenuskeskust vallavalitsuse üksusena ning annab Kogule laialdased konsulteerivad ja nõustavad ülesanded.

Seetõttu on Kogude pädevused standardsed, erinevused puudutavad kas formaalseid sätteid või detailseid lisandusi.

Kogu tegevuse eripära määravad suuresti ära selle **liikmete määramise kord** (külapõhine või valimistel osalenute põhine), kodanikuühenduste autonoomia traditsioonid, Kogu ja teenuskeskuse konkreetne suhe.

Selle raporti tulemusi saab üldistada teatud reservatsiooniga, sest tegemist on Kogude kujunemise aastaga, kus nad alles käivituvad. Paljuski nad alles otsivad oma identiteeti, tegevuse formaate ja suhestumist teiste toimijatega endise valla piirkonnas. Ühest küljest, nagu üks juht otse ütles, oli tal vaja kogukonnakogude võimalike funktsioonide märkamiseks ja väljaarendamiseks palju aega ja sisse-elamist. Teisalt, paljud Kogu võimalused uues vallas toimivad teiste institutsioonide kujunemise „lastehaiguse“ kontekstis, kus on palju ebamäärasust, eksperimenteerimist ja kus isikliku faktori roll on suur. Kolmes Kogus saadi sellest aru mõistvalt ja nad püüavad oma ettepanekutega Kogu rolle arendada, leida tasakaalupunkte nii piirkonna institutsioonidega kui keskainstitutsioonidega. Kahe Kogu selgelt vastanduv stiil aga tekitab siiani teatud pingeid, mistõttu konstruktiivseid tasakaale leida on praegu raske.

Uue valla kujunemise (teatud ebamäärasuse) kontekstis on probleemideks (a) Kogu ebapiisav kogemus filtreerida erinevad piirkonna vajadused selgeks sõnumiks valla keskorganitele, (b) valla keskorganite vähene kogemus filtreerida ja rühmitada neid signaale valla kui terviku prioriteetide vaatevinklist; (c) alles kujunevad sisendikanalid valla keskorganitesse, mida Kogud tihti ei suuda kasutada, (d) tagasiside kanalite nõrkus valla kesk-organitelt altpoolt tulevate signaalide kohta, (e) enamuse Kogude ebapiisavad kogemused integreerida ilma võimumechanisme kasutamata kohalik arendustegevus, ehkki selline võimekus on osutunud kohati üllatavalt suureks.

Valitud näidete põhjal võib jõuda järeldusele, et Kogul on väga suur potentsiaalne roll suure valla valitsemises ning et - nagu kardeti - kogu ei ole üleliigne või valla valitsemist takistav (killustav) kehand. Pigem vastupidi, Kogud on endale leidnud väga selged kohaliku

esindamise ja sisendi andmise rollid. Selle tunnistuseks on ühe enne ühinemisi Kogude ja teenuskeskuste suhtes suurt pessimismi ilmutanud tänase Kogu juhi tunnistus, et need on uues vallas tõepoolest väga olulised valitsemise ja piirkondade arendamise lülid.

I Formaalsed pädevused (õigused, kohustused ja muud aspektid) lühendatud versioonis

1) Osavallakogu otsustuspädevuses on:

- arvamuse andmine piirkonna kodanikuühenduste projektitoetuste määramisel;
- kandidaadi nimetamine piirkonnas tegutsevate valla ametiasutuse hallatavate asutuste hoolekogudesse ja nõukogudesse;
- osavalla territooriumil asuva teenuskeskuse juhataja kandidatuuri kooskõlastamine;
- ettepaneku tegemine osavallakogu järgmise koosseisu liikmete arvu osas.

(2) Osavallakogule esitatakse seisukoha andmiseks:

- valla üldplaneering;
- valla eelarvestrateegia, arengukava ning valdkondlikud ja piirkondlikud arengu- ja tegevuskavad;
- teede investeeringute kava;
- osavallakogu põhimääruse muutmise ettepanekud.
- avalikule üritusele loa andmine, kui tegemist on suurema üritusega;
- piirkonna ühistranspordi sõiduplaanid ja nende muudatused.

(3) Osavallakogul on õigus:

- teha ettepanekuid valla eelarvestrateegiasse, arengukavasse ning valdkondlikesse ja piirkondlikesse arengukavadesse piirkonna arenguprioriteete puudutavates osades, sh tegevus- ja investeeringute kavasse;
- avaldada arvamust ja teha ettepanekuid valitsusele ja volikogule kohaliku elu küsimustes;
- avaldada arvamust piirkonnas asuvate valla ametiasutuse hallatavate asutuste tegevuse ja kohalike teenuste kvaliteedi kohta;
- teha kohaliku elu küsimustes valitsusele ja volikogule algatusi õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks, mis võetakse arutusele valitsuses või volikogus hiljemalt kahe kuu jooksul;
- teha valitsusele kirjalikke järelepärimisi, millele vastatakse hiljemalt 30 kalendripäeva jooksul; (Lääne-Saares – 10 päeva jooksul)
- algatada osavaldade ühinemine ja nende ühiste koosolekute kokkukutsumine.
- teha volikogule ettepanekuid käesoleva määruse muutmiseks;
- teha vallavalitsusele ettepanek kogukonnakogu koosseisu muutmiseks;

II Osavallakogu/ kogukonnakogu liikmed ja roll

Põhimäärustes on Saaremaal Kogu suuruseks määratletud 5 ...11 liiget, kellele võivad lisanduda piirkonnast valitud volikogu liikmed. Kogu liikmete arv on 8 (Põide) kuni 13 (Lääne-Saare). Ühtedes Kogudes valitakse liikmed külade esindajate poolt (Põide, Lääne-Saare, Leisi) ja siin sõltub kogu tegevuse profiil sellest, kui aktiivsed on külad. Nendes kogudes keskendatakse väga oluliselt külade ja MTÜde tegevustoetustele ja nende igapäevaprobleemidele. Seal, kus külade aktiivsus on madal, tõusevad Kogus esiplaanile selged liidrid, kelle hoiakutest sõltub ka üldine stiil. Nendes Kogudes on puudumiste arv ka keskmisest suurem. Tugevate liidritega külapõhistes Kogudes keskenduvad arutelud

keskmisest enam valla kui terviku poliitikate arutelule, mis ei tähenda kohalike probleemide tõrjumist agendast. Lääne-Saare on näide esimesest ja Leisi on näide teisest stiilist.

Teises osas (Valjala ja Orissaare) moodustavad Kogud valimistel osalenud, kuid volikokku mitte saanud volinikest. Valjalas on enamuse ilmselt opositsiooni ja Orissaares koalitsiooni käes. Kahjuks ei ole võimalik eristada külapõhiste kogude reaalikmete seast opositsiooni ja koalitsiooni; teist tüüpi kogudes sõltub ilmselt opositsioonilisus või koalitsiooni lojaalsus pigem liidrite hoiakutest.

Kui loogika ütleb, et opositsiooni enamuse suurendab Kogude poliitilisust, siis Saaremaal see hästi ei tööta. Ühed kogud, õigemini nende juhid, püüavad rohkem keskenduda valitsuse poliitika kriitikal ja näidata osavalla huvide mittearvestamist. Kuid kriitiline hoiak ei jookse sugugi opositsiooni/koalitsiooni loogika põhjal. Koalitsiooni enamusega Kogud võivad olla küllaltki kriitilised (nõudlikud) ja seista hästi piirkonna huvide eest. Samas ei kasuta koalitsiooni volinikud tõhusalt ära oma osaluskanaleid volikogude komisjonides.

Saaremaal on huvitav juhtum Kogudele paralleelse esindusfoorumi Eesti Maakogu asutamine, Karja Kihelkonnakogu loomise idee. Kui Kogud ei ole olnud piisavalt esinduslikud, siis tuleks selliseid initsiatiivi kandvaid isikuid kaasata. Kogudele alternatiivseid foorumeid aga luua pole piirkondadel küll mõtet.

Tervikuna aga on Saaremaal kõik kogud sisemiselt küllaltki konsensuslikud, kannavad pigem piirkondlikku identiteeti. Nad on kõik piisavalt kriitilised valla ja osavalla suhetes tekkivate (olemasolevate) ebakõlade suhtes ja teevad kas kirjalikke ettepanekuid, avaldusi või siis diskuteerivad valla juhtidega väga avameelselt küsimuste arutamisel Kogudes. Arvestades seda, et uue valla valitsemise mehhanismid alles jooksevad paika, võib öelda, et domineerivad ikka kohalike ja keskuse huvide (visioonide) loomulikud erisused ning opositsiooni/koalitsiooni erisused on sekundaarsed ning pinged tulenevad sellest, mil määral VV koalitsioon arvestab konkreetse Kogu huvidega.

Üks endine vald Saaremaal (Laimjala) on püüdnud luua Kogu sihtrühmade (7) põhjal, kellele lisanduvad volinikud antud piirkonnas. See kogemus on piisavalt vastuoluline just valimiste korraldamise keerukuse tõttu.

Istungite sagedus. Formaalselt on ette nähtud kokku saada üks kord kvartalis, realselt toimivad istungid aga igal kuul ja nende päevakord on pingeline. On toimunud 7-9 küllaltki üksikasjalikku istungit, mis kestavad 2018. aasta teisel poolel juba 2..3 tundi. Seejuures pole seal formaaljuriidiliste detailide arutelu. Tähendab, mitte pelgalt esindus- vaid ka arendusfunktsioon on Kogudes enam kui oluline teema.

Kahes vallas on ette nähtud asenduslikmete valimise kord. Inimeste hõivatuse puhul on laialdaselt kasutusel e-osaluse võimalused (listi kasutamine, liikme ettepanekud).

III Osavallakogude töö analüüs

- **Sisend valla juhtorganitesse**

Kogu pöörduv otse vallavalitsusse kui poliitilisse organisse nii pöördumiste, küsimuste kui ettepanekute (kooskõlastuste) formaadis. See on natukene kummaline, kuna tegemist on esindusorganiga, mitte täitevorganiga, kuid samas näitab ka, millised on volikogu komisjonide mõju piirid. Sisendi, nende sõelumise (mõlemalt poolt) ning tagasiside mehhanism kohtadele tuleks põhjalikumalt välja arendada, sest kõikides kolmes aspektis see tõrgub ja tekitab rahulolematust. Lahendused (a) oleks rakendada kuni kahte lugemist volikogus eelnõudes, kus on Kogudelt olulisi ettepanekuid, s.t. pikendada tähtsate teemade menetlemise pikkust, mida

eelarve, investeringute ja arengudokumentide puhul juba kasutatakse. Sellise praktika laienemine keskendaks ka VV tähelepanu rohkem strateegilistele teemadele ja muudaks otsustamise demokraatlikumaks ning suurendaks komisjonide rolli. (b) millegipärast ei ole ka volinikud uuritud piirkondades aktiivselt esindanud oma piirkonna asju, nende vastutuse suurendamine just kommunikatsiooni kanalina oleks oluline, mis ei tohiks mõjutada nende kui koalitsiooni liikme rolli; (c) sisendite puhul Kogust otse vallavalitsusse peaks olema vahendav etapp (institutsioon), nt alaline valitsuskomisjon, mis vaatab läbi (sõelub) Kogudest tulnud sisendeid. See komisjon saab tugineda valla ametnikele ja kujundada ettepanekuid VV tagasisidele või/ ja nende arvestamist poliitikaettepanekutes. Üks positiivne näide on Valjala Kogu pöördumine valitsusse ja valitsuse kirjalikud detailsed vastused Kogule. Selline praktika peaks muutuma regulaarseks.

Veel üheks sisendikanaliks on teenuskeskuse juhi poolt kogukonna ettepanekute põhjalikum arutamine osakondade ametnikega, sh eelnõude ettepanekute arutelu enne valitsusse minekut, mis siis jõuaks nii valitsusse kui tagasisidestamiseni. Tagasiside nõrkus näitab ka Vallavalitsuse (VV) – osakonna koostöö ebapiisavat seost sisendikanalite sissetöötamisel. See nõrkus koormab vallavalitsuse üle, seda enam, et Kogust tulevad ettepanekud ja pöördumised on veel vähe sõelatud prioriteetidest sõltuvalt. Seega on Kogu sisend valla võimudeni seni institutsionaalselt ebatõhus, kuid selle põhjuseks on ka veel nende vähene paika loksumine.

Silvi Teesalu (Orisaare OK juht Kogude ümarlaual): Kui Kuressaare ametkond teeb otsuseid piirkonna (objektide, sündmuste, asjaolude, projektide, plaanide, jms) kohta, siis on oluline, et info jõuaks teenuskeskuse juhile. Tuleb veelkord mõelda, kuidas korraldada või paremaks muuta info liikumist, et see oleks võimalikult lai.

- **Valla juhtide osalus kogude töös** võtmedokumentide arutelul.

Lisaks mitmekesistele kanalitele ülespoole, osalevad ka valla tippjuhid regulaarselt Kogu istungitel nii valla poliitikadokumentide kui konkreetsete teemade arutelul. Lisaks toimivad Kogude juhtide ümarlaud.

Kohtumistel tippjuhtidega on informeeriv kuid ka arutlev roll, eriti kohaliku tähtsusega eelnõude, kuid ka spetsiifiliste kohalike probleemide detailide arutamisel. (Nt Leisis oli debatt kohaliku kommunaalteenuste asutuse ühendamise otstarbekusest Lääne-Saare haldusasutusega). Samas ei saa ka seda nõ jooksvat interaktsiooni üle tähtsustada, sest sellel on emotsionaalne aspekt ning see võibki piirneda Kogu istungiga, omamata järelemeid (sisendeid). Keskne on ikka institutsionaalsete kanalite regulaarne töö.

Ka tippametnikud ei käsitle alati seda võimaliku tagasiside allikana.

Kaks iseloomulikku näidet KK ümarlaual istungilt. Juhtum üks. Volikogu esimees keskendus teemale - kuidas üle anda sünnitunnistusi, kas kohal või piirkondades. Sellele võiks vastuseid koguda ringkirjaga. Samal ajal on probleem, et volikogu komisjonid ei suuda täita piisavat sisendikanali rolli Kogudele.

Juhtum kaks. Kogude juhtide ümarlaual arutatakse teenuskeskuste juhtide teemat. Selle eest vastutaval abivallavanemal samas kokku lepitud koosolek ühes osavallas ja ta lahkub küsimuse arutamise ajaks, seega ka arutelu toimub tühja.

- **Saaremaa valla volikogu piirkondliku arengu ja külaelu komisjon**

Komisjon on käinud koos 2018 aastal 10 korda. Komisjon ei ole sisuliselt arutanud ühtegi Kogudest tulnud taotlust ega ettepanekut (ilmselt pole neid sinna adresseeritud), sh ei arengukavade ega eelarve menetlemisel. See peaks olema üks kohalike huvide sisendi ja tasakaalustamise kanal, mis oleks vajalik tööle panna.

- **Kogukonnakogu ressursid.**

Kogude juhtimise ja osalemine tasud on sarnased endistele volikogude kompensatsioonidega, alati ebapiisavad, kuid nende tase on kokkulepete küsimus. Kogul peaks siiski olema sümbolne eelarve (kohv, joogivesi, teavitus, konsultatsioonid jne) teenuskeskuse alaeelarves. Kogu tööd aitab korraldada teenuskeskuse infotöötaja (protokollid), kuid tema rolli Kogu juhi abistamisel/toetamisel tuleks kindlasti laiendada. Kogu vajaks õigust otsustada teatud summa piires (aluseks võiks võtta endise valla tegevus- ja väikeprojektide toetused) nii tegevustoetusi kui väikeprojekte. Nende üldsumma oleks tühine valla eelarves, kuid legitiimsuse mõttes väga oluline (see puudutab ka teenuskeskuste alaeelarvet, kus need summad peaksid paiknema.) Nende kasutamist saaks hinnata pos hoc ja siis muuta üldist piirsummat. Siis saab keskus ja selle vastav komisjon keskenduda sisulisemalt suuremate taotluste ja projektide hindamisele. Kogukonnakogud peaks ka ise aktiivselt taotlema rahastust oma konkreetsetele üritustele. Samuti oleks vaja vähemalt juhile ja teistele liikmetele kompenseerida OK asjade ajamisel isikliku transpordi kulud piirsumma raames.

- **Istungite päevakord ja töö: sarnasused ja erisused**

Kogude istungite päevakord ja arutelude sisu on avardunud ja muutunud asjalikumaks. Üllatavalt palju ja aktiivselt arutatakse VV eelnõusid. Siiski Kogude ettepanekud võiksid minna menetlusse juba eelnõude kujundamise faasis.

- Kogud on võtnud küllaltki aktiivse hoiaku **valla poliitikadokumentide arutamisel.**

Tundub, et 2018 arengukava aruteluks ei olnud piisavalt aega oma visioonide sõnastamise ja ka tõhusa sisendi andmisel. Kogud on tõstatanud arenguvisioni kujundamise teema järgmise pikema arengukava kujundamise perioodiks. Kogud on võimelised tõstatama palju huvitavaid strateegilisi teemasid nii valla valitsemise kui arenduse vallas. Kuid teemade põhjalikum ettevalmistamine peaks toimuma teenuskeskuse juhi poolt; kogu juht ei suuda seda koormat kanda. Kui teema on vähe ette valmistatud, siis võivad arutelud minna emotsionaalseks, mida saaks vältida.

Head näited Kogude strateegilise mõtlemise võimekusest:

Näide 1 (Põide): teha Saaremaa vallavalitsusele ettepanek, et vastava valdkonna ametnikud astuksid läbirääkimistesse RMK-ga (jutt on puhkemajanduse ja turismi valdkonnas koostööst).

Näide 2 (Põide): 4 üldist punkti, mis kooruvad välja ka teiste kogude aruteludes:

- Arengukava on koostatud liiga Kuressaare keskselt. Selles ei kajastu maapiirkonna areng (ei ole piirkonniti, valdkonniti lahti kirjutatud). (Meie arvates lahendaks selle selgete piirkondlike arenguprioriteetide olemasolu ja sisend eelnõu koostamise, mitte arutamise faasis. Siiski, Kuressaare on ka maapiirkondade jaoks domineeriv teenuskeskus.)
- Vaja on koostada nii valdkondlikke (vallavalitsuse prioriteet) kui ka piirkonna põhiseid arengukavasid. (Meie arvates peaks see olema üks valla strateegia alustaladest. Piirkondliku integreerituse ja ka arengusisendi perspektiiv vägagi reaalne ja kasulik panus kui valla poliitika seda soosib).
- Eelarvestrateegia osas peaks olema detailsemalt lahti kirjutatud seletuskiri. (Meie arvates on see üldine poliitilise kokkuleppe teema, mida piirkondade volinikud peaksid silmas pidama.)
- Eelarvestrateegia investeringutes ei ole Põide objekte. Kui ühinemislepingust ei ole teatud põhjustel kinni peetud, siis tuleks see selgelt formuleerida. (Meie kommentaar: sama märkus on teisel kujul tehtud ka Leisi poolt. Ühinemisleppe

järgimine või mittejärgimine on nii tõsine teema, et seda peaks piirkondade volinikud tõstatama komisjonides).

Näide 3: Orissaare: valla ja Saaremaa Arenduskeskuse vahelise koostöö arendamine, et Ida-Saaremaa ettevõtjad saaks nõustamisteenust Orissaares;

Näide 4: Lääne Saare KK ettepanek: läbi viia MTÜde kasutuses olevate hoonete ja varade revisjon, et sellesuunaline arenduspoliitika oleks tõhus ja õiglane.

Näide 5: Leisi OV sotsiaalvaldkonna probleemide ja arengusuundade arutelu, ettepanekud vallale (asutuste reorganiseerimine, sotsiaalruumide remondi vajadused), ettepanek uurida Leisi kooli ruumide rakendamise võimalusi.

Näide 6: Leisi osavalla kogu avaldus: On oht, et praegusel kujul võivad ühendvallale kavandatud arengukava ja eelarvestrateegia takistada piirkondlike arenguplaanide jätkamist. Pooldame lisaks üldisele Saaremaa valla arengukavale ka piirkondlike arengukavade koostamist. (Viimast teemat on enamuses OK arutatud.)

Selliseid ettepanekuid tuleks sisestada nii valitsuse (ja TK liinis ametnikele) kui volikogu komisjonide kaudu. Sisendid valda peavad olema tunduvalt struktureeritumad ja hästi läbi töötatud, mida saab tagada vaid TK juhi ja kohalike asutuste juhtide tõhus töö. Siis muutub ka Kogu otsustamine ratsionaalsemaks ning väheneb emotsioonidest tulenenud survete roll vallavalitsusse (või tippametnikele Kogude koosolekutel). Nõustume Kogudest läbi käinud arvamusega, et oleks vaja osavaldade kui mitte arengukavasid, siis arengu selgeid prioriteete, mis sõnastataks koostöös kohalike asutuste juhtidega. Ka viimased vajavad lisasisendeid oma asutuste huvide realiseerimiseks valdkonnas. Seda oleks kindlasti vaja arvestada valdkondlike arengukavade koostamisel. Neid tuleks arvestada juba dokumentide koostamise, mitte eelnõude arutamise faasis. See lihtsustab ka valdkonna juhtide ja valitsuse valikuid (ja vähendab halvasti sõelutud ettepanekute surveid) kohalike ettepanekute arvestamisel.

Ilmselt on see mehhanism pärsitud neli aastat tulenevalt vajadusest järgida ühinemislepet. Kuid juba täna oleks vaja kätt harjutada, kuidas tõhusalt sõeluda kohaliku arengu prioriteete, mis võimaldab ka paremini tasakaalustada kohalikke ja valla kui terviku huve.

Poliitikadokumentide aruteludel domineerivad niisiis kolme tüüpi tegevused:

- (a) Strateegiate täiendamine sisuliste ettepanekutega ja oma eri-seisukohtade esitamine;
- (b) oma osavalla huvidel põhinev sisend, tihti palve mingi objekt lülitada rahastamise päevakorda;
- (c) dokumendi tehniliste nüansside täiendamine.

■ Keskne päevakorra teema, eriti külapõhiste KK puhul, on tegevustoetuste määramine. Ühed (Põide, Lääne-Saare) on aktiivsed ja ärgitavad oma toimijaid seda tegema, samuti ärgitavad komplekssemaid projekte taotlema. Teised on taotlemisel küll passiivsemad, kuid samas keskenduvad kohalike omaalgatuslike asjade korraldamisele oma jõududega (Orissaare). Ilmselt on mõistlik propageerida nn. vabatahtliku kogukonnatöö olulisust väikeste kohalike asjade äratemisel, mitte ainult loota toetustele, mis tihti on väikesed.

Kogud ei otsusta toetuste küsimust, vaid saavad avaldada üksnes oma arvamust pärast taotluse esitamist VV-sse. Toetuste eraldamine on liigselt tsentraliseeritud. Levinud on väikeste toetuste taotlemine ja andmine (isegi 100-50 EUR kaupa), mille menetlemise (aja)kulud võivad olla suuremad kui taotluse summa. Samas on VV üle koormatud detailidega, mida teavad kohalikud Kogude liikmed paremini. Lääne-Saare toimijad leiavad, et ei tohiks

tegevustoetustega ennast teha vallast sõltuvaks, pigem kasutada ja arendada teenuste delegeerimist (See on Praxise SIMDEL raporti (2009) üks järeldus). Siit, tuleks eraldada kogudele üldised piirsummad mingi konkreetse väikese toetuse (kuni 300 EUR) eraldamiseks. Saaremaal on arutelul ka kaasava eelarve rakendamine. Kuid seda rakendada piirkondade suure ebavõrdsuse tingimustes on problemaatiline, sest tegemist on ju väikeinvesteeringuga. Viimased võiks otsustada nt Kogude juhtide ja piirkondliku arengu komisjoni ümarlauad ja seda oma OV prioriteetide alusel.

■ **Kohaliku elu teemad** jagunevad mitmeks eri alateemaks.

Kõigepealt eristuvad mingite konkreetsete sündmuste/teemade kiireloomuline lahendamine (lahenduse pakkumine) - nt mida teha varesepesadega või tähistusmärgiga - ja suuremad ettevõtmised.

Kohalik arendustegevus. Nt. MTÜle teenuste delegeerimine, arenguvisioni kujundamine, külaliikumise arendamine, bussiliikluse korraldamine, Leisis kino ja ujula tegevus jne. Eraldi teema ongi kohalike varade (objektide, paikade) korrastamine ja haldamine.

Kohalikud üritused, kohalikud üksikjuhtumid ja nende lahendamine, kohalikud sündmused.

Järelevalve/ arutelu/ arvamuse avaldamine teostatavate tööde kohta vallas (objektide kohta)

Kohaliku kuvandi kommunikatsioon. OV arendavad ise oma sümboolikat ning kasutavad seda Valla üritustel.

Paljudes Kogudes on mitmeid kordi arutatud osavalla infolehe väljaandamist. Tundub, et see ei lähe kokku valla strateegiaga. Nii on välja pakutud, et kohalik info ilmub Saare valla lehe rubriigina. Selle mõte võib olla siht suurendada ülesaaremaaliste asjade teavitamist kohalike elanike seas. Samas on kohaliku tähtsusega infoleht tähtis vaid ühe koha inimestele (sünnid, surmad, sündmused, küsimused) ja kohalike ürituste teavitamine/ järelkajastus. Seetõttu võiks osavaldades jääda infoleht (nt. infospetsialisti ülesanne), mis lisatakse valla lehele selle jaotamisel piirkonnas, nt kord kvartalis.

Väikevaldadest on tulnud kaasa *tunnustamiste eri formaadid*, samuti juubelite tähistamine (meeles pidamine)

IV Kogukonnakogud ja teenuskeskused.

Teenuskeskus (TK) on Saaremaal algsete plaanidega võrreldes mõnevõrra tasalülitatud. Osavalla arendusüksuse rollist tahetakse see taandada majandusjuhataja funktsioonile (täitevfunksioon). See pole tänaste kogemuste valguses päris õige.

Ühest küljest peaks TK juhi üks funktsioon olema varade jooksev majandamine. Ees on ka Lääne-Saare õnnestunud kogemus. Kuid teisalt on TK esmaseks funktsiooniks arendusroll. TK juhi peamine funktsioon on kohaliku arengu kavandamine ja sellega arendusliku toe kavandamine Kogule. Sihiks on piirkondlike arenguprioriteetide tõhus analüüs ja sisend arengukavade eelnõude kujundamise faasis. See suurendab ka Kogu otsustamise (soovitamise) tõhusust ning suurendab kohalike sisendite mõju kesksele poliitikale ning usaldust piirkondade ja valla võimude vahel.

TK juhil puudub täna oma alaeelarve, mis teeb nii jooksva majandamise kui teiste funktsioonide täitmise kohmakaks. Lääne-Saare halduse formaat annab täna operatiivsema eelarve, kuid kui see põhimõte rakendub kogu Saaremaa vallas, muutub kogu protsess (nt akna vahetamine) sama kohmakaks kui see on täna nt sotsiaalkorterites kraani-segisti vahetamisel. Jällegi oleks otstarbekas üldise ja konkreetse piirsumma seadmine normatiivsel alusel, et kiiresti asju ajada (nt väikestel kultuurimajadel on see alaeearves olemas).

Kahes vallas, Leisis ja Valjalas kukutati läbi TK juhi kandidatuur selgelt poliitilistel põhjustel. Leisis hääletati endise abivallavanema vastu, samas endine vallavanem loobus osalemast Kogus, mis on märk opositsiooni-koalitsiooni suhetest piirkonnas. Valjalas aga jäid kõik OK liikmed erapooletuks, mis märgistab ka teatud valitsemisstiili piirkonnas.

Kasutusel on väga erinevad praktikad, nendest õppimine võimaldab ka optimaalseid lahendusi leida.

- (a) Orisaares on TK aktiivne ametnik, kes tegeleb kogu osavallas toimuva arendustegevusega. Igal Kogu istungil esitab detailse ülevaate üksikutest ja üldistest arendusküsimustest ja probleemidest. On selgelt näha juhifunktsioon. Temaga tandemis töötab väga tugev Kogu juht, kes on samas tugevalt orienteeritud kogukonna arengu asjadele. See tandem on kujundanud tugeva piirkondliku kesktõmbejõu, keda ka VV arvestab. Samas TK juht vajaks oma formaalse üksuse muutmiseks reaalseks toimijaks reaalseid atribuute, ennekõike alaeelarvet.
- (b) Lääne-Saares pole teenuskeskust kui üksust, kuid on tugev hallatava asutuse Lümända ja Kärla piirkonna juht. Ta haldab kõiki oma piirkonnas asuvaid valla varasid ning toetab jõudumööda (külaliikumise aktivistina) arendustegevust. Temaga tandemis on piirkonna väga tugevale külaliikumisele ja Kogule tuginev juht (ise on ta MTÜ eestvedaja), kes keskendub kohalikule arendustegevusele. Nagu öeldud, on selles prioriteet külade arendamisel ja rahastamise korraldamisel, samas on nn. kollektiivsel ajal häid ettepanekuid strateegiate osas. Siiski ei suuda see tandem tagada piisavalt (süsteemselt) piirkonna kui tervikliku sotsiaalse ruumi strateegilise arendamise sisendit. Nt majandusjuht tegutseb vaid ühes endise valla piirkonnas, samas kogukonnakogu ühendab kõiki. See mudel võib tekitada pingeid siis, kui Lääne-Saare Haldus laieneb edasi ja arendusfunktsiooni täitmine väikeses piirkonnas muutub töötajale vabatahtlikuks ülesandeks. Isegi kui ühes kohas võib Kogu juht vabatahtliku tööna tegeleda arendusküsimustega (Lääne-Saares oleks see vähemalt 0,5 kohta), siis sellele entusiasmile ei saa süsteemi üles ehitada. Tõsise arendusjuhi funktsioon väikeses piirkonnas on palju suurem kui vanas vallas, sest kohaliku sisendi tagamine vallavalitsuses (kui ametiasutuses) eeldab olulist lisaega. Pealegi oli meie soovitus, et TK juhid väljuksid vähemalt ümberkorralduste ajal ühele abivallavanematest.

Pöides on TK juhi rollid palju väiksemad kui majandusjuhil Lääne-Saares, sest ta nõ aitab vallavara haldajal (hallatava asutuse juhil) korraldada haldusküsimusi. Ilmselt pole selline ametnikupositsioon jätkusuutlik ega ka vajalik. Just sellistes väikestes piirkondades tuleks kogu valla vara hallata ühest punktist, kuid sellele seisavad vastu HA juhid, sest siis väheneb nende töökoormus alla täiskohta. Siin on VV-l täna küll valiku koht.

Samas on kogu arenduspotentsiaal koondunud Kogusse, kuhu kuuluvad mõlemad endise valla juhid (vallavanem, volikogu esinaine). Nad arendavad ühtlasi ka tugevat külade keskust kui MTÜd, millele saab delegeerida teenuseid. Liidrid valdavad hästi arendusprotsessi, kuid see on isikupõhine ja vabatahtlik tegevus, mis toimib niikaua kuni isikud on aktiivsed. Kogu tugineb aktiivselt teistele kohalikele toimijatele (hallatavad asutused). Kuid volikogu liige-volinik (koalitsiooni esindaja) ei ole olnud proaktiivne Kogu avalduste/ hoiakute edendamisel volikogus. Samas kui Kogu tasandil on hästi selged huvide rõhutamisest ning hoiakud valla kui terviku arendamise suhtes. Kuna Pöide vald ühines sundühinemiste faasis, siis ilmneb siin (ilmselt ajutine) vähene dialoogivõimekus, mis ka vähendab sisendi tõhusust valla keskorganitesse. Ilmselt viiks tugevama TK juhi tasakaalustav roll selle mustris sarnaseks Orissaare mustrile.

- (c) Leisi. TK juht puudub, seda funktsiooni tahetakse jagada lisaülesandena nii kommunaalteenuste juhile kui infoametnikule. Kuid selline muster ei toimi. Küllaltki aktiivne ja väga asjatundlik Kogu ei suuda tagada sisendit vallavalitsusse, sest tõhusaks sisendiks tuleks küsimused eelnevalt hästi läbi töötada, mida saaks tagada vaid TK juht. Erimeelsuste puhul VV seisukohadega tekkivad pigem (emotsionaalsed) pinged, mis ei aita

leida ka kogukonnale sobivaid lahendusi. Infoametnik neid toetavaid ülesandeid ei ole üle võtnud, sest formaalselt pole neid talle pandud. Kogus on olnud väga asjalikud kohalike arenduse arutelud. Kuid kuna arendusfunktsioon ripub õhus, on näha, et seda ei suudeta nii tõhusalt teha kui oleks vaja. Leisi oli üks Saaremaa tugevamaid valdu, selline Kogu – TL muster võib oluliselt selle piirkonna arenguid pärssida. Nt ei ole piirkonnast esitatud seni ühtegi tegevus- ja projektide rahastamistaotlust, ehkki enne ühinemisi oli Leisi vallas toetuste suhtarv Saaremaa kõrgeim.

Niisiis, teenuskeskus on algsete plaanidega võrreldes tasalülitatud, see tahetakse taandada majandusjuhataja funktsioonile (täitevfunksioon). Kuid TK juhil on lisaks majanduslikele olulised kogukonna arendus- ja korraldusfunktsioonid, samuti on vaja tagada koostöö nii valla osakondadega (märgatavalt toimib see Orissaare, Valjalas) kui vallavalitsusega.

Kohalike toimijate koordineerimine

Küllaltki üllatav on see, et Saaremaa näitel ei ole (veel?) tekkinud bürokraatlikke silotorne ja siit - kohalike hallatavate asutuste ja teiste toimijate osalus kogukonna asjades Kogude kaudu on väga aktiivne. Kogud arutavad palju asutuste arendamise probleeme, viimaste juhid osalevad kohalikus arenduses ja kohaliku tähtsusega asjade korraldamises. See viitab ka võimalusele, et TK juht võib arendustegevuses toetuda HA juhtidele.

Kogukonnakogude koostöö

Saaremaa vallas on toimunud 2018 kaks kogukonnakogude juhtide ümarlauda. Selle funktsioon on ühelt poolt siduda valla juhid paremini Kogudega. Samas on Kogud ise tajunud oma probleemide kollektiivse (koordineeritud, omavahel läbi sõelatud) sisendi vajadust ja ühiste lahenduste otsimist. See lihtsustaks oluliselt ka vallavalitsusel kaalutletud otsuste tegemist. Selles osas on olnud eriti aktiivne Ida-Saare OV (ühiste seisukohtade ettevalmistamine).

Kuid protokollidest on ka selgelt nähtav ja intervjuust selgus, kui väike on osavaldade koostöövõimekus ning kui oluliselt seda tuleb sihistatult edasi arendada. Nt saaks Orissaare kasutada Lääne-Saare külaliikumise kogemusi, milleks viimased on valmis. Ilmselt tuleks vallavalitsusel soosida osavaldade ühiseid (mitme osavalla) kogukonna arendamise projekte.

NÄIDE 4: RAPLA VALLA OSAVALLAD

Rapla vald moodustati senise Rapla valla, Juuru valla, Kaiu valla ja Raikküla valla ühinemisel. Kaiu valla, Raikküla valla ja Rapla valla **ühinemislepingu**³⁴ punktis 6.1.3. märgitakse, et ühineva valla soovil moodustatakse selle territooriumil osavallakogu, mille peamised ülesanded on tagada elanike kaasärääkimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi ja tagada sisendeid ning tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu, volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimustes ja piirkonna halduse/valitsemise kvaliteedi kohta.

Osavallakogu moodustamise põhimõtteid ja funktsioone on kirjeldatud lepingu seletuskirjas ning need võetakse aluseks osavalla põhimääruse koostamisel. Märgitakse, et osavald on uue valla maa-alal ja koosseisus tegutsev üksus, mille eesmärk on kohaliku initsiatiivi ja identiteedi hoidmine, elanike kaasamine kohaliku elu küsimuste otsustamisse ning piirkondlike huvide esindamine valla ülesannete täitmisel. Osavalla esinduskoguks on demokraatlikkuse põhimõtte alusel moodustatud osavallakogu.

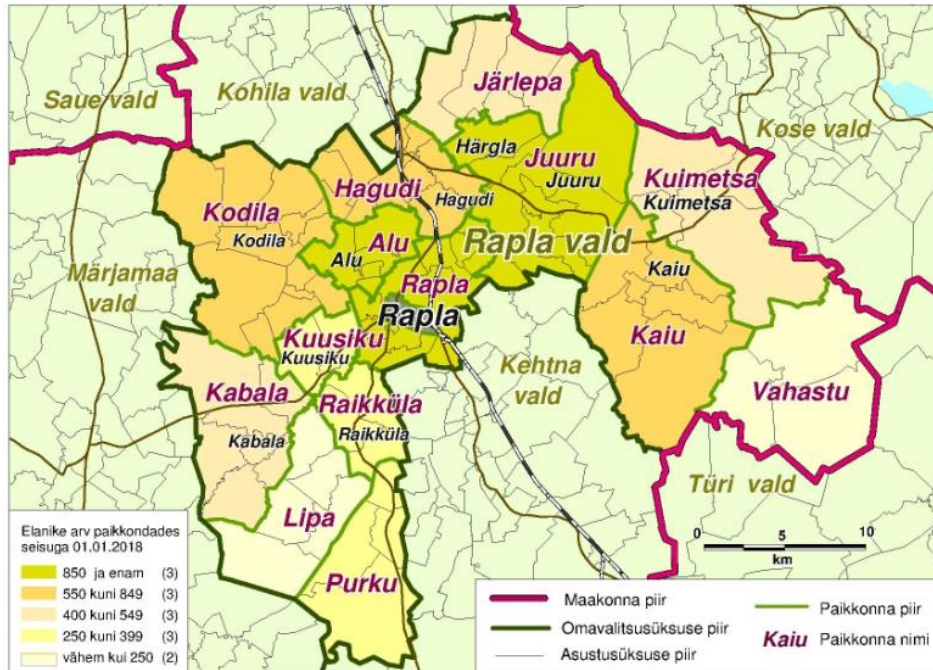
Osavallakogu pädevuses on seisukoha võtmine ja ettepanekute tegemine kõigis osavalla territooriumil omavalitsuse toimimist või kohalikkude elukorraldust puudutavates küsimustes. Osavallakogu moodustub kas (a) piirkonna elanike erinevate sihtrühmade esindajatest (pensionärid, noored, ettevõtjad), mis valitakse välja nende koosolekutel ja tänaste volikogude korraldamisel või (b) piirkonnast valimisel osalenud, kuid volikokku mitte valitud elanikest või (c) külvavanemate esindajatest. Osavallakogud mitte üksnes ei selgita välja piirkondade soove ja vajadusi (nt arengukavade prioriteetide osas, bussiaegade osas, omavalitsuse poolt osutatavate teenustega rahulolu osas jne), vaid valivad esindajaid hoolekogudesse, esitavad kandidaadid vallavolikogu ja vallavalitsuse komisjonidesse jms.

Siiski otsustas **Raikküla vallavolikogu Rapla vallaga ühinemisel osavaldada mitte moodustada. Kaheksast volikogu liikmest hääletas osavalla vastu seitse.** Põhjustena toodi, et ollakse Rapla vallaga orgaaniliselt seotud ja territoriaalselt lähedal, osavalla moodustamine takistab ühtse tervikliku valla kujunemist. Veel toodi välja, et osavallal puudub õigus teha otsuseid ja seaduslikult lubatud jututuba pole vaja. Leiti, et on täiesti piisav volikogu komisjonides osalemine, kus saab oma piirkonna ideed ja mõtted ning arengusuunad välja öelda. Üks põhjendus oli ka see, et osavalla puhul oleks piirkonna keskuse juht kahekordse alluvusega, mida ei saa õigeks pidada.

Haldusreformi käigus liideti lisaks ühinemislepingus märgitud omavalitsusüksustele sundkorras Juuru vald, mille tulemusena Rapla valla piiriks on endise Rapla valla, Juuru valla, Kaiu valla ja Raikküla valla piir, välja arvatud nende omavahelises osas. Raikküla valla halduspiir 2017. aastal muutus, kuna Vabariigi Valitsuse määrusega nr 84 arvati kolm küla (Kõrvetaguse, Pühatu ja Riidaku) Raikküla valla koosseisust Märjamaa valla koosseisu³⁵. Rapla valla administratiivpiir ja paikkonnad on esitatud joonisel 1.

³⁴ <https://rapla.kovtp.ee/documents/17843026/20470488/Lisa+20+-+Kaiu+valla%2C%20Raikk%C3%B4la+valla+ja+Rapla+valla+%C3%B4hinemisleping.pdf/7f09b9ca-714a-484a-b842-cd17282e70fe?version=1.0&inheritRedirect=true>

³⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/120052017015>

Rapla valla põhimäärus³⁶ sätestab, et Rapla valla koosseisus on moodustatud **Juuru osavald ja Kaiu osavald. Osavalla põhimääruse kinnitab volikogu.** Ka osavallakogu moodustamine, tegevuse alused ja pädevus ning töökorraldus sätestatakse osavallakogu põhimääruses, mille kehtestab volikogu.

Rapla valla Juuru osavalla põhimäärus³⁷ sätestab, et Juuru osavalla piir on määratud ühinenud Juuru valla välispiiriga. Kaiu osavalla põhimäärus³⁸ kohaselt on osavald määratud Kaiu valla välispiiriga.

Osavalla eesmärk on kohaliku initsiatiivi ja identiteedi hoidmine, piirkonna elanike kaasamine kohaliku elu küsimuste otsustamisse ning huvide esindamine valla ülesannete täitmisel, et tagada piirkonna elanike kaasärääkimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi ja anda tagasisidet valla otsustusorganitele osavalla tervikliku arengu küsimustes ja selle valitsemise kvaliteedi kohta.

Osavald kasutab osavalla sümboolikat ja Rapla valla sümboolikat. Osavalla sümboolikana võetakse kasutusele endise Juuru valla lipp ja vapp, mille kasutamise üle otsustab osavallakogu. Valla sümboolika kasutamine reguleeritakse Rapla valla põhimääruses.

Osavalla elanike esinduskoguks on **osavallakogu**, millel on 7 liiget. Osavallakogu liikmeks võib olla isik, kelle elukoht Eesti rahvastikuregistri andmetel on osavalla haldusterritooriumil ja kes on kirjalikult avaldanud nõusolekut osavallakogu tööst osa võtta.

Osavallakogu moodustamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- osavallakogusse kuulub rahvastikuregistri järgi osavalla haldusterritooriumil elav ja volikogusse valitud isik;

³⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/407042018018>

³⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412012018025>

³⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412012018024>

- ülejäänud kohad osavallakogus jaotatakse osavalla haldusterritooriumil elavate ja volikogusse kandideerinud isikute vahel vastavalt neile antud häälte arvule;
- kui viimasele osavallakogu liikme kohale kandideerivad võrdse arvu hääli saanud isikud, otsustatakse osavallakogu liikmeks saamine liisuheitmise teel;
- kui käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud isik loobub osavallakogu töös osalemast või ei vasta käesoleva paragrahvi lõike 3 tingimustele, kinnitatakse osavallakogu liikmeks häälte arvult järgmine kandidaat.

Osavallakogu koosseisu ning asendusliikmete nimekirja kinnitab ja teeb selles muudatusi valla volikogu. Osavallakogu liikme volitused peatuvad ja lõpevad samadel alustel volikogu liikme volitustega vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele. Seega osavallakogu volituste aeg kattub volikogu volituste ajaga.

Osavallakogu koosolekud toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui üks kord kolme kuu jooksul. Osavallakogu teenindamise tagab vallavalitsuse piirkondlik teenuskeskus.

Osavallakogu töö korraldamiseks vajalikud vahendid nähakse ette valla eelarves. Osavallakogu esimehele võib maksta hüvitist volikogu kehtestatud korras.

Osavallakogu pädevuses on:

- ettepanekute tegemine kohaliku elu ja osavalla territooriumi puudutavates küsimustes ning valla põhimäärusega või volikogu otsusega delegeeritud valdkondades;
- ettepanekute või seisukohtade esitamine valla arengukava, eelarvestrateegia, eelarve, osavalla põhimääruse ja selle muudatuste eelnõu kohta;
- õigus kaasa rääkida piirkonna investeeringute pingerea moodustamiseks;
- arvamuse andmine teenuskeskuse juhi kandidaadi kohta;
- arvamuse andmine osavalla territooriumil asuvate valla hallatavate asutuste ja piirkonna teenuskeskuse teenuste kvaliteedi kohta ning ettepanekute tegemine parema tulemuse saavutamiseks;
- algatada või anda aramus osavalla territooriumil asuvate valla hallatavate asutuste või nende filiaalide asutamise, ümberkujundamise või lõpetamise, arengukava ja põhimääruse eelnõu ning nende muudatuste kohta;
- osavallas tegutsevate kodanikuühenduste projektitoetuste jaotamise ettepanekud vastavalt volikogu kehtestatud korrale;
- ettepaneku tegemine osavalla tegevuse lõpetamiseks;
- teiste osavallakogule delegeeritud küsimuste arutamine ja otsustamine, sh informatsioonina esitatud dokumentide, tegevuste ja algatuste kohta;
- ettepanekute tegemine esindajate nimetamiseks osavalla piirkonna hallatavate asutuste hoolekogudesse ja nõukogudesse.

Osavallakogu algatus esitatakse vallavalitsusele eelnõuna, arvamused ja ettepanekud kirjalikult ning küsimused kirjaliku järelepärimisena, mille allkirjastab osavallakogu esimees. Kui osavallakogu pädevuses olevate küsimuste menetlemisel volikogu ja vallavalitsus ei arvesta esitatud arvamusi ja ettepanekuid, antakse osavallakogule keeldumise kohta motiveeritud põhjendus.

Osavallakogu on aruandekohustuslik. Osavallakogu esimees esitab 1. veebruariks volikogu esimehele kirjaliku aruande osavallakogu eelmise kalendriaasta tööst. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise aastal esitab osavallakogu esimees aruande hiljemalt 15. oktoobriks.

Aruanne peab muuhulgas sisaldama ülevaadet osavallakogus arutatud olulisematest küsimustest ning nende lahendamise käigust.

Osavalla tegevus lõpetatakse volikogu otsusega. Osavalla tegevuse lõpetamise võivad algatada:

- üks neljandik volikogu liikmetest pärast ühinemislepingu kehtivusaja lõppu;
- vähemalt üks protsent hääleõiguslikest osavalla elanikest pärast ühinemislepingu kehtivusaja lõppu;
- vallavalitsus;
- osavallakogu.

Osavalla lõpetamiseks korraldatakse vallavalitsuse poolt osavalla elanike rahvaküsitlus. Rahvaküsitluse tulemus on otsustuse alus.

Osavallakogusse kuulub 7 liiget.

Valimisliit Rapla Vallakodanike Liit, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, Eesti Keskerakond ning Erakond Isamaa ja Res Publica Liit esindajad on sõlminud **koalitsioonilepingu aastateks 2017-2021**, milles seatakse eesmärgiks luua terviklik ja elanike huvides hästi toimiv, sotsiaalselt, majanduslikult, kultuuriliselt ja territoriaalselt sidus piirkond, kus arvestatakse ja säilitatakse paikkondlikku omapära ja tasakaalustatud arengut ning Rapla valla terviklikkust. Lepiti kokku eraldada vahendeid külaelu korraldamiseks vastavalt loodavale korrale, tegevust jätkab külavanemate/külaesindajate ümarlaud ja kaasatakse kogukonnad otsustusprotsessi. Ühtlasi aktiveeritakse suhtlust kohapealsete huvigruppidega ja suurendatakse kandikeskuste olulisust.

Juuru osavallakogu on detsembri keskpaigani viinud läbi 8 töökoosolekut. Kaiu osavallakogu on pidanud alates detsembrist 2017 kuni detsembrini 2018 kokku 13 töökoosolekut.

Tabel 1 . Osavallakogudes arutatud teemad (protokollide analüüs)
Juuru osavallakogu

Valdkond	Arutlusel olnud teemad
Üldjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Juuru osavallakogu esimehe ja aseesimehe valimine - Otsustatakse, et Juuru osavallakogu koosolekud hakkavad toimuma volikogule eelneva nädala esmaspäeval - Arvamuse andmine Juuru teenuskeskuse juhi kandidaadi kohta; arutelu teenuskeskuse struktuuri üle, Juuru vallamaja edasine kasutamine - Rapla vallavolikogu otsuse eelnõu „Rapla valla lipu ja vapi kinnitamine“ - Rapla Vallavolikogu 16. novembri 2017 otsuse nr 61 „Rapla Vallavalitsuse (asutuse) struktuur ja teenistuskohdade koosseis“: volikogu eelnõu - Ettepanek rahvastikutaaste komisjoni moodustamiseks - Osavallakogu töötab välja oma piirkonna valdkondliku(d) preemia(d), jätkamaks näiteks Juuru Eduard Vilde kooli lõpetaja tunnustamist Eduard Vilde preemiaga -Kujundada heaks traditsiooniks osavallakogu poolt kandidaatide esitamine erinevatele tunnustustele - Tunnustamise kord Rapla vallas (eelnoõ volikogule) - Toetada ja julgustada Juuru piirkonna inimesi esitama taotlusi järgmisse ESF-i meetmesse puuetega inimeste eluruumi kohandamiseks -Aasta ema/Aasta isa – tunnustamine pidulikult üritusel, esitatakse ka maakondlikule tunnustusele

	<ul style="list-style-type: none"> - Mahtra külakoosolek; haldusterritoriaalse muudatuse ettepanek: nn 7 küla eelnõu „Haldusüksuste piiride muutmise algatamine ja ettepaneku tegemine Kohila Vallavolikogule“ - Rahvakoosolek „EI Härgla lubjakivikarjäärile“
Strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Rapla valla arengukava koostamine – piirkondlikud vestlusringid - Rapla valla arengukava 2018–2025 - Rapla valla arengukava 2018–2025 vastuvõtmine, 2. Lugemine - Rapla valla eelarvestrateegia 2019–2022 - Eelarve 2019 koostamisest (OVK ülesanded ja piirkonna rahastamine) - Eelarve 2018 projektaotluste (ühistegevus) jäägi kasutamisest - Rapla valla 1. lisaelarve 2018- määruse eelnõu - Kaasava eelarve kord- määruse eelnõu <p>-Rapla vallavolikogu otsuse eelnõu „Raidi kinnisasja omandamine Pirgu külas“</p>
Alusharidus ja lastehoid, põhi- ja gümnaasiumiharidus, huviharidus, noorsootöö	<ul style="list-style-type: none"> - Osavallakogu esindaja määramine Rapla valla kultuuri ja spordi nõukogusse - Vanemate kaetava osa määra kehtestamine koolieelsetes lasteasutustes (eelnõu volikogule) - Huvihariduse ja huvitegevuse toetamise kord- määruse eelnõu - Aasta õpilase kandidaadid esitada 1. juuniks (seostatuna kooliaasta lõpuga) - Olukorrast Juuru ja Järlepa lasteaia pärast ühise juhtimise alla viimist - Lasteaed Sinilill tegevusest - Juuru kooli remont
Täiskasvanute sotsiaalhoolekandeline abi, lastekaitse	<ul style="list-style-type: none"> - Juuru ja Kaiu Hooldekodude ümberkorraldamine: volikogu eelnõu - Sotsiaalhoolekandeline abi andmise kord: volikogu eelnõu - Juuru ja Kaiu Hooldekodu põhimäärus (eelnõu volikogule)
Rahvakultuur ja kultuurielu korraldamine, raamatukogud, muuseumid	<ul style="list-style-type: none"> - Rapla vallavalitsuse korralduse eelnõu „Kultuuri- ja sporditoetuste jaotamine“ arutelu - Rapla valla eelarves mittetulunduslikuks tegevuseks toetuste andmise kord - Rapla valla eelarvest kohaliku omaalgatuse toetamiseks ning elukeskkonna arendamiseks toetuse taotlemise ja kasutamise kord: volikogu eelnõu - Puudega isikule eluruumi kohandamise toetuse määramise ja maksmise kord- määruse eelnõu
Liikuvus, liikluskorraldus ja teehoid	<ul style="list-style-type: none"> - Teehoiukava - Juuru rahvamaja kõnniteede ja platside ehitus
Jäätmehooldus, veemajandus, elamu- ja soojamajandus, heakord, ehitustegevuse korraldamine	<ul style="list-style-type: none"> - Rapla valla heakorraeeskiri- määruse eelnõu - Volikogule on esitatud eelnõu rahalise kohustuse võtmiseks Rapla vallavalitsusele ruumide rentimiseks riigimajas - Juurus Staadioni tn 13-19 korteri müügist
Turvalisus	
Rahvatervis, sport ja liikumisharrastus	Juuru kultuuri- ja spordipargi laste mänguväljaku ehitus

Kaiu osavallakogu

Valdkond	Arutlusel olnud teemad
Üldjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Osavallakogu esimehe ja aseesimehe valimine - Arvamuse andmine Kaiu teenuskeskuse juhi kandidaadi kohta. - Piirkonnajuhi töölevõtmine, piirkonnajuhi lahkumine ja uue valimine - Rapla valla kultuuri- ja spordinõukogu liikmed Kaiu osavallast - Kaiu piirkonna esindajad kultuuri- ja spordinõukogusse - Juuru Kihelkonnapäevad - Kaiu osavallakogu identiteet ja pädevus - Kaiu kantide külavanemad ja nende (töö)ülesanded - Suhtlus osavald-vallavalitsus - Avaliku ürituse loa taotlused - Ülevaade Eesti 100 üritustest

	<ul style="list-style-type: none"> - Kaiu osavalla tunnustamiste väljaandmine (elutöö preemia, aasta tegija, aasta kultuuri- või spordielu edendaja) - Võimalikud rahastuse võimalused Kaiu osavalla kogukonnas - Koostööettepanek Juuru osavallakogult - Taotleda uueks eelarveaastaks Rapla Vallavalitsuselt Kaiu osavallakogule 3000 eurot esinduskulusid - Vallaametnike ametijuhendid - piirkonna sündmuste kajastamise tagamine Rapla valla ajalehes - Külavanemate rahastamine - Rahulolu uuringu läbiviimine piirkondades - Piirkonna info valla kodulehel
Strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Rapla valla arengukava eelnõu; otsustati ühehäälselt tuletada Rapla Vallavalitsusele meelde, et uue valla arengukava ja eelarvestrateegia koostamisel tuleb aluseks võtta ühinemisläbirääkimistel kokkulepitud investeringuvajaduste nimekiri ning Kabli Puhkebaas on selle nimekirja endise Kaiu valla objekt - Kaasavasse eelarvesse Kaiu basseini kinni lükkamise taotlus ning selle asemel sinna rajada haljasala koos lastele mõeldud mänguväljakuga - OÜ Kaiu LT Rapla Vallavalitsusele taotlus, millega kavandatakse lüpsifarmi laiendada
Alusharidus ja lastehoid, põhi- ja gümnaasiumiharidus, huviharidus, noorsootöö	<ul style="list-style-type: none"> - Põhikooli lõpuõhtul osalemine - Rapla valla noortekeskuste töö ümberkorraldamine - Rapla valla huvihariduse ja huvitegevuse kava 2018 kinnitamine - Huvikeskuse haldamise viimine kooli alla - Osavallakogu liige kooli hoolekogusse - Lasteaia kohatasu määruse eelnõu - Kaiu Lasteaed Triinutare - koduste laste jõulupeo korraldamine Kuimetsa Rahvamajas
Täiskasvanute sotsiaalhoole-kandeline abi, lastekaitse	<ul style="list-style-type: none"> - Kaiu ja Juuru Hooldekodude ühendamise, Rapla valla hooldekodude töö ümberkorraldamine - Sotsiaaltranspordi korraldus - Üksikjuhtumi arutelu : Karitsa külas, Järve majas aset leidnud intsident, kus sotsiaalnõunik oli paigutanud meie piirkonna sotsiaalhoolt vajava elaniku tingimustesse, kus ei olnud võimalik elada (korter oli elektrita, külm ning elamiskõlbmatu)
Rahvakultuur ja kultuurielu korraldamine, raamatukogud, muuseumid	<ul style="list-style-type: none"> - Kuimetsa rahvamaja katuse - Kaiu põhikooli renoveerimine - Koguduse abistamine
Liikuvus, liikluskorraldus ja teehoid	<ul style="list-style-type: none"> - Ühistranspordi korraldu, Kaiu osavalla bussiliiklus ja selle logistika - Karitsa küla Värava-Jaagu kinnistul asuvalt erateelt riigiteele väljasõidu ohutus - Kaiu osavalla kergliiklusteed - Vaopere küla tee probleem ja võimalik lahendus - Huvikeskuse juures asuva ülekäiguraja probleemi lahendused - Rapla valla teehoiukava 2019-2022
Jäätmehooldus, veemajandus, elamu- ja soojamajandus, heakord, ehitustegevuse korraldamine	<ul style="list-style-type: none"> - Niitmine - Kalmistuste haldamine, kalmistute arengukava - Supluskohtade lepingud - Kabli Puhkebaasi liitumine ühisveevärgi ja –kanalisatsiooniga - Purgimine Kaiu osavallas
Turvalisus	
Rahvatervis, sport ja liikumisharrastus	<ul style="list-style-type: none"> - Kaiu puhkebaasi ja Kabli Puhkebaasi MTÜ probleematiik - Kaiu staadioni, miniarena ja skatepark haldamine

NÄIDE 5: PÄRNU VALLA OSAVALLAD

Pärnu linna põhimääruses § 2 on Pärnu linna koosseisus kolm osavalda: Audru, Paikuse ja Tõstamaa. Osavalla haldusterritoorium on Pärnu linna koosseisus ja nende piir on määratud endiste valla territooriumite põhisel. Pärnu linna põhimääruse § 53 kohaselt on osavallakogul õigus võtta üksikaktidena vastu otsuseid.

Osavalla eesmärk on kohaliku initsiatiivi ja identiteedi hoidmine, elanike kaasamine kohaliku elu küsimuste otsustamisse ning piirkondlike huvide esindamine omavalitsuse ülesannete täitmisel. Igal osavallal on **Pärnu linna eelarve osana oma eelarve** ülesannete täitmiseks. Osavallale linna poolt delegeeritud ülesannete täitmist rahastatakse Pärnu linna eelarvest.

Igal osavallal on oma **vapp ja lipp**, mida kasutatakse piirkonna sümboolikana. Osavalla tutvustamiseks kasutatakse ka **tunnuslauset ja logo**.

Igal osavallal on põhimäärus, mille kehtestab Pärnu linnavolikogu. Tõstamaa osavalla põhimääruses sätestatakse ka Manija saare haldamisega seonduvad erisused. Tõstamaa osavallas on lisaks osavallakogule **püsiasiustusega väikesaare Manija üldkog**, mis on saare püsielanike kogu, mille pädevuses on püsiasiustusega väikesaarte seaduse § 5 lõikes 1 nimetatud ülesanded, saarevanema valimine ja tagasikutsumine. Üldkogule kutsutakse ja üldkogul omavad hääleõigust kõik vähemalt 15-aastased väikesaare püsielanikud. Üldkogu tööd juhib saarevanem, kes valitakse täisealiste Manija saare püsielanike hulgast.

Osavallakogu pädevused on järgmised:

- (1) Osavallakogu pädevuses on arvamuse andmine ja ettepanekute tegemine kõigis osavalla territooriumil linna toimimist või kohalikku elukorraldust puudutavates küsimustes.
- (2) Osavallakogu otsustab osavalla territooriumi puudutavaid küsimusi, mis on talle pandud seadusega, ühinemislepinguga, linna põhimäärusega, käesoleva põhimäärusega või muude õigusaktidega.
- (3) Osavallakogu annab arvamuse:
 - 1) osavaldade puudutavas osas linna üldplaneeringu, arengukava, valdkondlike arengukavade, eelarvestrateegia ning osavalla põhimääruse eelnõudele;
 - 2) osavallakeskuse juhataja ametisse nimetamisele;
 - 3) osavalla kohaliku elu edendamiseks eraldatavate toetuste kordade eelnõudele;
 - 4) osavallas tegutsevate linna ametiasutuste hallatavate asutuste moodustamise, ümberkorraldamise ja tegevuse lõpetamise osas ning vastavate asutuste põhimääruste eelnõudele;
 - 5) teistes osavalla territooriumit puudutavates küsimustes, mis on talle pandud seadusega, ühinemislepinguga, linna põhimäärusega, käesoleva põhimäärusega või muude õigusaktidega.
- (4) Osavallakogu menetlusse antud küsimuses peab osavallakogu arvamuse andma eelnõu esitaja antud tähtajaks, kuid mitte kiiremini kui kahe päeva jooksul eelnõu või küsimuse esitamisest osavallakogule. Kui arvamust tähtaegselt ei anta, siis loetakse osavallakogu nõustunuks.
- (5) Osavallakogul on **õigus**:
 - 1) üksikaktina võtta vastu oma pädevuse piires otsuseid;
 - 2) nõuda ühinemislepingu rikkumise korral volikogu revisjonikomisjonilt järelevalve teostamist.
 - 3) teha kohaliku elu küsimustes volikogule või linnavalitsusele küsimuste aruteluks ja õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks algatusi. Algatus esitatakse linnavalitsusele eelnõuna või küsimuste korral kirjaliku järelepärimisena, mis tuleb

võtta arutusele kahe kuu jooksul algatuse esitamisest arvates. Kui algatatud küsimus kuulub volikogu pädevusse, esitab valitsus selle ühe kuu jooksul volikogule lahendamiseks koos omapoolse seisukohaga. Osavallakogu esindajal on õigus osaleda algatuse arutelus volikogu või linnavalitsuse vastavas komisjonis ja volikogus või valitsuses sõnaõigusega.

(6) Osavallakogu esitab volikogule üks kord aastas, samaaegselt volikogu komisjonidega, aruande oma tegevusest.

Osavallakogu töökorraldus on reguleeritud järgmiselt:

(1) Osavallakogu töövorm on koosolek, mille kutsub kokku osavallakogu esimees. Osavallakogu esimese koosoleku kutsub kokku osavallakogu valimiskomisjoni esimees. Reeglina toimuvad osavallakogu koosolekud volikogu eestseisuse poolt määratud istungite kavas ettenähtud ajal.

(2) Osavallakogu esimees kutsub osavallakogu kokku linnavalitsuse, osavallakeskuse juhataja või vähemalt neljandiku osavallakogu koosseisu ettepanekul nende poolt tõstatatud küsimuste arutamiseks.

(3) Kutse osavallakogu koosoleku kokkukutsumise kohta tehakse osavallakogu liikmetele elektronposti teel teatavaks vähemalt 2 päeva enne osavallakogu koosolekut. Kutses tuleb ära näidata koosoleku toimumise aeg, koht ja arutlusele tulevad küsimused. Koos kutsega tehakse osavallakogu liikmetele kättesaadavaks koosoleku materjalid.

(4) Osavallakogu koosolekust võivad sõnaõigusega osa võtta volikogu esimees, linnavalitsuse liikmed, linnasekretär, samuti osavallakogu poolt koosolekule kutsutud isikud. Sõna andmise otsustab koosoleku juhataja.

Osavallakogu ja osavallakogu esimehe otsuste teatavakstegemist korraldab osavallakeskus.

Põhimääruses on määratud **osavallakogu liikmete arv ja volitused**. Osavallakogu koosseisu ja asendusliikmed kinnitab Pärnu linnavalitsuse poolt moodustatud **osavallakogu valimiskomisjon**. Osavallakogu volitused lõppevad samal ajal volikogu volituste lõppemisega. Osavallakogu liikme volitused peatatakse volikogu liikmeks oleku volituste peatumisega, kui osavallakogu liige on valitud Pärnu linnapeaks või kinnitatud linnavalitsuse liikmeks, kui isik on nimetatud linnavalitsuse ametnikuks või asunud töötama samas linna ametiasutuses töölepingu alusel, tema avalduse alusel selles näidatud tähtajaks, mis ei või olla lühem kui kolm kuud, osavallakogu valimiskomisjoni otsuse alusel, kui ta on puudunud osavallakogu koosolekutelt vähemalt kolme järjestikuse kuu jooksul, arvestamata kuid, millal osavallakogu koosolekuid ei toimunud.

Osavallal on oma **tunnustused**. Osavalla kõrgeimaks autasuks on vapimärk, mis antakse isikule, kes oma tegevusega on oluliselt kaasa aidanud osavalla arengule või elanike heolule, saavutanud tähelepanuväärseid tulemusi või üldise tunnustuse kultuuri, hariduse, majanduse, eestluse jmt edendamisel. Vapimärgi andmise otsustab osavallakogu koosseisu häälteenamusega. Osavallakogu võib määrata vapimärgi saajale ka ühekordse rahalise preemia. Tunnustust avaldatakse ka osavallakogu esimehe tänukirja andmisega.

Osavalla lõpetamise võivad algatada: 1)kolm neljandikku volikogu liikmetest; 2)kolm neljandikku osavallakogu liikmetest; 3)linnavalitsus; 4)taotluse korras vähemalt üks protsent osavalla territooriumil elavatest hääleõiguslikest elanikest. Osavalla tegevuse lõpetamise otsustab volikogu koosseisu kolme neljandikulise häälteenamusega.

Audru osavallakogusse kuulub **15 liiget**: esimees Jaanus Põldmaa, aseesimees Mati Sutt. Liikmed: Eino Ojandu, Kai Oraste, Merle Lillak, Ülle Runnel, Ado Kirsi, Toomas Aaviste, Marge Tuul, Maia Penu, Viktor Iljin, Rita Kurgu, Jekaterina Kuru, Toomas Rehe, Peep Tarre.

Paikuse osavallakogusse kuulub **13 liiget**: esimees Eero Rändla (Isamaa), aseesimees Tarmo Vanamõisa (valimisliit). Liikmed: Heldur Paulson (EKRE), Marika Valter (Reformierakond), Ardo Aasa (Keskerakond), Alar Laneman (EKRE), Kristjan Õunpuu (Isamaa), Aivar Ild (Keskerakond), Jaan Tamme (Isamaa), Valter Landing (Keskerakond), Oliver Kikas (Isamaa), Raiko Hiis (Isamaa), Mait Talvoja (Reformierakond).

Tõstamaa osavallakogusse kuulub **7 liiget**: esimees Toomas Rõhu, aseesimees Madis Veskimägi. Liikmed: Tõnu Salu, Mark Soosaar, Karoliine Kask, Anu Randmaa, Mati Lehola.

Pärnu linnavolikogus on moodustatud **piirkondliku arengu komisjon**, mille esimees on Mati Sutt ja aseesimees Toomas Rõhu. Liikmed on Rain Jung, Eero Rändla, Erik Reinhold, Merle Lillak, Enn Raadik, Marika Valter, Andrus Kärpuk, Edmond Penu, Robert Kiviselg, Hillar Talvik, Valter Landing, Merike Tuhkanen, Silver Smeljanski, Eino-Jüri Laarmann, Teet Kurs, Enn Rähn, Mercedes Merimaa, Vladimir Žemljannikov, Alar Laneman. Kokku 21 liiget.

Osavallakogude protokollide põhjal saab tuua välja järgmised kogudes arutlusel olnud teemad (Tabel 1). Osavallakogud peavad oma töökoosolekuid reeglina üks kord kuus.

Tabel 1 . Osavallakogudes arutatud teemad (protokollide analüüs)

Audru osavallakogu:

Valdkond	Arutlusel olnud teemad
Üldjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Audru osavallakogu esimehe ja aseesimehe valimine - Audru osavalla esindaja nimetamine Pärnu linna kultuuri ekspertkomisjoni ja spordiprojektide läbivaatamise ekspertkomisjoni koosseisudesse - Audru osavalla esindaja delegeerimine hariduspreemiate määramise komisjoni -Töörühma moodustamine Audru osavalla aasta õpetaja ja kultuuritöötaja valimiseks. - Audru osavalla „Aasta haridustöötaja“ valimise töörühma moodustamine - Audru osavallakogu otsus “Vapimärgi“ andmiseks -2019. aastal Audru osavalla poolt välja antavad tunnustused vapimärk, aasta kultuuritegija ja aasta haridustöötaja - Arutatud teemad: osavallakeskuse sündmuste tutvustamine, lumekoristus, postiasutuste ümberkorraldamine, EELK Audru Püha Risti koguduse taotlus Audru kiriku avarii-remonttööde teostamiseks, Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku taotlus Jõõpre kiriku altari põranda renoveerimiseks, Tiigi suvilapiirkonnas vee- ja kanalisatsioonitrasside ehitustööd; Uruste kergliiklustee ümberprojekteerimine, Audru osavalla vabaihenduste projektitoetuste eraldamine, Audru osavallas esitatud kultuuri- ja spordi projektitoetuste taotlused.
Strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 - Pärnu linna arengukava aastani 2035 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu linna arengukava aastani 2035 kinnitamine - Pärnu linna 2019. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta teine lisaeelarve

	<ul style="list-style-type: none"> - Üldplaneeringute üle vaatamine - Pärnu linna üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine - Potsepa laskepaiga detailplaneeringu algatamise taotlus - Potsepa II kruusakarjääri kaevandamisloa taotlus - Lemmetsa külas Aabrami-Enno-Põllu ja Kingpooli ning Papsaare külas Pilliroo kinnistu detailplaneeringu kehtetuks tunnistamine - Audru alevikus ratsaspordi- ja puhkeala osaline detailplaneering
Alusharidus ja lastehoid, põhi- ja gümnaasiumiharidus, huviharidus, noorsootöö	<ul style="list-style-type: none"> - Koolieelsete lasteasutuste teeninduspiirkonna kinnitamine - Koolieelsete lasteasutuste teeninduspiirkonna ja rahastamisel vanemate poolt kaetava osa kehtestamine" muutmise - Pärnu linna haridusasutuste töötajate palgajuhend - Audru osavalla huvihariduse ja huvitegevuse tegevuste kava muutmise - Haridus-, noorsoo-, kultuuri- ja spordiprojektide toetuse andmise kord - Pärnu linna haridus- ja noorsoopreemia määramise kord - Pärnu linna munitsipaalüldhariduskoolide hoolekogude moodustamise alused ja töökord - Audru valla „Aasta õpetaja“ statuut
Täiskasvanute sotsiaalhoole-kandeline abi, lastekaitse	<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaaltoetuste kord - Toimetulekutoetuse arvestamisel arvesse võetavate alalise eluruumi alaliste kulude piirmäärade kehtestamine
Rahvakultuur ja kultuurielu korraldamine, raamatukogud, muuseumid	<ul style="list-style-type: none"> - Kultuuriühingutele ning avatud kultuurikeskustele tegevustoetuse andmise kord - Audru muuseumi ümberkorraldamine - Audru Kultuuri- ja spordikeskuse põhimäärus - Kultuuripreemia „Aasta kultuuritegija“ esitatud kandidaatide kohta arvamuse andmine - Raamatukogude ümberkorraldamine - Pärnu Keskraamatukogu põhimäärus
Liikuvus, liikluskorraldus ja teehoid	<ul style="list-style-type: none"> - Erateedele kruusa eraldamise kord
Jäätmehooldus, veemajandus, elamu- ja soojamajandus, heakord, ehitustegevuse korraldamine	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu linna kinnisasja reaalservituudi ja isikliku kasutusõigusega koormamise kord“ eelnõule arvamuse andmine - Arvamus üldplaneeringut muutva Nugise tee 6 ja 8, Audru alevik, kinnistute detailplaneeringu algatamise suhtes - Arvamus Soomra VI uuringuruumi geoloogilise uuringu loa taotluse ja otsuse eelnõu kohta - Hoove korrastavate korterelamute toetamise kord
Turvalisus	
Rahvatervis, sport ja liikumisharrastus	<ul style="list-style-type: none"> - Sporditegevuse toetamise kord

Paikuse osavallakogu

Valdkond	Arutlusel olnud teemad
Üldjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Paikuse osavallakogu esimehe ja aseesimehe valimine - Paikuse osavallakeskuse töökorraldus - Paikuse osavallakogu 2019. aasta tööplaani arutelu³⁹ - Umbusalduse avaldamine Paikuse osavallakogu esimehele ja uue esimehe valimine - Ühinemislepingu muutmise arutelu: Paikuse osavallakogu arvamus, et ühinemisleping vajab muutmist, kuna sotsiaaltoetuse uus kord ja lasteaedade ühendamine ei ole kooskõlas ühinemislepinguga - Ettepanek projektijuhil töökoha loomiseks osavallakeskuses - Arutelu Paikuse osavalla kultuuritöötaja ametikohaga seonduvast - Ettepanek Pärnu linnavalitsuse infotehnoloogia teenistusele, et osavallakogu koosolekul saaks osaleda ka virtuaalselt, näit Skype kaudu

³⁹ Vt lisa 1. Paikuse osavallakogu 2019. aasta tööplan

	<ul style="list-style-type: none"> - Paikuse osavalla esindaja nimetamine Pärnu linna kultuuri ekspertkomisjoni ja spordiprojektide läbivaatamise ekspertkomisjoni - Paikuse osavalla esindaja delegerimine hariduspreemiate määramise komisjoni - Paikuse osavalla esindaja nimetamine õpilaspreeemiate määramise komisjoni <p>Arutatud teemad: Paikuse osavallakeskuse ja asutuste ruumide kasutusse andmine ürituste korraldamiseks, osavallas sündinute pidulik vastuvõtt (jätkatakse Paikuse valla traditsiooni, et pidulik üritus on 2 korda aastas (emadepäeva ja isadepäeva paiku)), lastele kingitakse Pärnu linna vapiga lusikas ja Paikuse osavalla sümboolikaga meene, EV100 üritustest Paikuse osavallas, Paikuse kaupluse ehitamine, Paikuse heakorra olukord</p>
<p>Strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu linna arengukava aastani 2035 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu linna arengukava aastani 2035 - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 - Üldplaneeringute üle vaatamine - Pärnu linna üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine - Pärnu linna 2019. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta esimene lisaeelarve - Maamaksumäärade kehtestamine - Represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isiku maamaksust vabastamise kord - Paikuse valla 2017. aasta majandusaasta aruanne - Välireklaami paigaldamise eeskiri - Reklaamimaksu kehtestamine
<p>Alusharidus ja lastehoid, põhi- ja gümnaasiumiharidus, huviharidus, noorsootöö</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koolieelsete lasteasutuste teeninduspiirkonna kinnitamine - Lasteaedade ümberkorraldamine - Paikuse lasteaia põhimäärus - Pärnu linna haridusasutuste töötajate palgajuhend - Paikuse osavalla huvihariduse ja huvitegevuse tegevuste kava muutmine; - Pärnu linna munitsipaalüldhariduskoolide hoolekogude moodustamise alused ja töökord - Haridus-, noorsoo-, kultuuri- ja spordiprojektide toetuse andmise kord - Pärnu linna haridus- ja noorsoopreemia määramise kord - Pärnu linna õpilaspreeemiate määramise kord - Koolilõuna toetuse kasutamise tingimused ja kord - Eraharidusasutustele tegevustoetuse andmise kord - Paikuse osavalla laste huvihariduse toetamine - „Soome sõprusvaldade stipendiumi kord“ kehtetuks tunnistamine
<p>Täiskasvanute sotsiaalhoolekandeline abi, lastekaitse</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaaltoetuste kord - Toimetulekutoetuse arvestamisel arvesse võetavate alalise eluruumi alaliste kulude piirmäärade kehtestamine - Paikuse Päevakeskuse ümberkorraldamine
<p>Rahvakultuur ja kultuurielu korraldamine, raamatukogud, muuseumid</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Paikuse kultuurirahastu projektipõhiste rahaliste vahendite eraldamine - Paikuse Kultuurirahastu taotluste läbivaatamine ja rahalise toetuse eraldamine - Kultuuriühingutele ning avatud kultuurikeskustele tegevustoetuse andmise kord - Raamatukogude ümberkorraldamine - Pärnu Keskraamatukogu põhimäärus

	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu Keskraamatukogu kasutamise eeskiri - Haruraamatukogude kasutamise eeskiri - Seljametsa Muuseumi ümberkorraldamine - Seljametsa Rahvamaja põhimäärus
Liikuvus, liikluskorraldus ja teehoid	<ul style="list-style-type: none"> - Erateedele kruusa eraldamise kord
Jäätmehooldus, veemajandus, elamu- ja soojamajandus, heakord, ehitustegevuse korraldamine	<ul style="list-style-type: none"> - Keskkonnaameti arvamuse küsimisele Kivinina II uuringu taotlusele seisukoha andmine. - Volikogude määruste muutmise korraldatud olmejäätmeveoga liitumisest vabastamise osas - Hoove korrastavate korterelamute toetamise kord - Pärnu linna kinnisasja realservituudi ja isikliku kasutusõigusega koormamise kord - Paikuse osavalla kaubandus-teeninduskeskuste kinnistute tänane olukord ja edaspidiste tegevuste planeerimine - Tammuru endise pardifarmi maa-ala detailplaneeringu osaline kehtetuks tunnistamine
Turvalisus	<ul style="list-style-type: none"> - Ülevaade Sisekaitseakadeemia Paikuse politsei- ja piirivalvekolledži autodroomiga seonduvast
Rahvatervis, sport ja liikumisharrastus	<ul style="list-style-type: none"> - Sporditegevuse toetamise kord

Tõstamaa osavallakogu:

Valdkond	Arutlusel olnud teemad
Üldjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Tõstamaa osavallakogu esimehe ja aseesimehe valimine - Tõstamaa osavalla esindaja nimetamine Pärnu linna kultuuri ekspertkomisjoni ja spordiprojektide läbivaatamise ekspertkomisjoni koosseisudesse - Tõstamaa osavalla esindaja delegeerimine hariduspreemiate määramise komisjoni - Tõstamaa osavalla esindaja nimetamine õpilaspreeemiate määramise komisjoni vastavalt "Pärnu linna õpilaspreeemiate määramise korrale" - Vapimärgi andmine <p>Arutatud teemad: koolibussi remont/ost, Pärnu linna põhimäärusse võimalus, et volikogu saab kaasa rääkida metsade majandamisel, nii riigikii erametsad, ülevaade Tõstamaa kultuurielust ja –sündmustest, Värati sadama areng, ühistranspordi bussigraafikud, osavalla sildid, lasteaia hooviala korrastamine, Omniva plaan sulgeda postkontor, Tõstamaa omaalgatusprojektide finantseerimine, pidulik vastuvõtt sündinud lastele, Tõhela-Ermistu looduskaitseala moodustamine, PÜTK-ile ettepanek uueks bussipeatuseks Tõstamaa Lasteaia juurde Varbla mnt 24, Tõstamaa osavallakogu poolt Pärnu linna arengukavale tehtud ettepanekud ja Tõstamaa osavallaga seotud teemad arengukavas</p>
Strateegiline planeerimine ja finantsjuhtimine	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu linna arengukava aastani 2035 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu linna arengukava aastani 2035 - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 - Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023 heakskiitmine ja avalikustamisele suunamine - Pärnu Linnavolikogu määrus - Pärnu linna 2019. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta eelarve - Pärnu linna 2018. aasta esimene lisaeelarve - Pärnu linna 2018. aasta teine lisaeelarve - Maamaksümäärade kehtestamine

	<ul style="list-style-type: none"> - Represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isiku maamaksust vabastamise kord - Üldplaneeringute ülevaatamine - Pärnu linna üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine“ eelnõule arvamuse andmine - Tõstamaa valla 2017.aasta majandusaasta aruanne
Alusharidus ja lastehoid, põhi- ja gümnaasiumiharidus, huviharidus, noorsootöö	<ul style="list-style-type: none"> - Koolieelsete lasteasutuste teeninduspiirkonna kinnitamine - Tõstamaa osavalla huvihariduse ja huvitegevuse tegevuste kava muutmine - Pärnu linna munitsipaalüldhariduskoolide hoolekogude moodustamise alused ja töökord - Tõstamaa Lasteaia põhimäärus - Pärnu Kunstikooli põhimäärus - Pärnu linna haridusasutuste töötajate palgajuhend - Haridus-, noorsoo-, kultuuri- ja spordiprojektide toetuse andmise kord - Pärnu linna haridus- ja noorsoopreemia määramise kord
Täiskasvanute sotsiaalhoolekandeline abi, lastekaitse	<ul style="list-style-type: none"> -Toimetulekutoetuse arvestamisel arvesse võetavate alalise eluruumi alaliste kulude piirmäärade kehtestamine - Sotsiaaltoetuste kord - Sotsiaalteenuste osutamise kord
Rahvakultuur ja kultuurielu korraldamine, raamatukogud, muuseumid	<ul style="list-style-type: none"> - Kultuuriühingutele ning avatud kultuurikeskustele tegevustoetuse andmise kord - Raamatukogude ümberkorraldamine - Pärnu Keskraamatukogu kasutamise eeskiri - Haruraamatukogude kasutamise eeskiri
Liikuvus, liikluskorraldus ja teehoid	<ul style="list-style-type: none"> - Erateedele kruusa eraldamise kord
Jäätmehooldus, veemajandus, elamu- ja soojamajandus, heakord, ehitustegevuse korraldamine	<ul style="list-style-type: none"> - Pärnu linna kinnisasja realservituudi ja isikliku kasutusõigusega koormamise kord - Hoove korrastavate korterelamute toetamise kord
Turvalisus	
Rahvatervis, sport ja liikumisharrastus	<ul style="list-style-type: none"> -Sporditegevuse toetamise kord

Pärnu linnavolikogu piirkondliku arengu komisjoni protokollidest selgub, et päevakorras on olnud näiteks järgmised teemad: Sindi paisu lammutamise tagajärjed Pärnu jõe ja võimaluste loomine Peipsiga ühendusel, eksperthinnangute tellimine ja vastava seisukoha välja kujundamine Pärnu maakonda plaanitava tselluloositehase osas, Sorgu ja Tindi saartega seonduv, Paikuse Politseikooli autodroom, mahajäetud majad ja halvas seisukorras hooned, erateedele kruusa eraldamise kord, osavaldade põhimäärused, sotsiaaltoetuste kord, maamaksuäärade kehtestamine, represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isiku maamaksust vabastamise kord, Audru valla kultuuripreemia "Aasta kultuuritegija" statuudi uue redaktsiooni muutmine, raamatukogude kasutamise eeskiri, Pärnu Keskraamatukogu kasutamise eeskiri, Pärnu linna arengukava aastani 2035, Pärnu linna eelarvestrateegia aastateks 2019-2023, arengustrateegia "Pärnumaa 2035+"jt.

Protokollide põhjal saab teha järelused:

- Olulises mahus osavallakogudes tegeletakse õigusloome küsimustega, st valdavalt eelnõudele arvamuse andmisega, seda nii üldjuhtimise, poliitikavaldkondade kui hallatavate asutuste institutsionaalse korralduse osas. Sellise töö tegemise edukuse eelduseks on osavallakogu liikmete kõrgtasemel pädevuste omamine. Samas on valdavalt

tegemist universaalsete eelnõudega, mis kehtivad kogu Pärnu linna piires, omamata piirkondlikke eripärasid.

- Valdkondlikus lõikes on enim eelnõusid olnud arutluse all hariduses, millele järgnevad kultuur ja kommunaalmajandus.
- Kõik osavallakogud on arutanud Pärnu linna arengukava, eelarvestrateegiat ja linna eelarvet. Samuti on arutatud vajadust koostada linna üldplaneering. Arutatud on konkreetseid detailplaneeringuid, mis seotud osavalla territooriumil toimuvaga.
- Protokollide põhjal on osavalla keskusega seotud teemasid enim arutatud Paikuse osavallakogus (ametikohad, töökorraldus). Paikuse osavallakogus toimus ka umbusaldus osavallakogu esimehele, mille tulemusena valiti kogule uus esimees.
- Osavallakogu on teinud otsuseid esindajate delegeerimiseks töörühmadesse ja komisjonidesse.
- Osavallakogudes on arutatud ka osavallas toimuvat igapäevaelu ja osavalla arengut.
- Arutatud on osavalla parimate tunnustamist – vapimärgi saaja, aasta kultuuritegija, aasta haridustöötaja, osavallas sündinute pidulik vastuvõtt.
- Osavallakogudes arutatud väga paljud päevakorrapunktid kattuvad Pärnu linnavolikogu piirkondliku arengu komisjonis arutatud teemadega.

Tuleb võtta arvesse, et osavallakogudel on alles esimene tööaasta. Tulenevalt kohalike omavalitsuste ühinemisega on olnud suur töömaht õigusloomes, samuti osavallakogu rolli ja töökorralduse kujundamisega.

Osavalla lõpetamise võivad algatada: 1)kolm neljandikku volikogu liikmetest; 2)kolm neljandikku osavallakogu liikmetest; 3)linnaavalitsus; 4)taotluse korras vähemalt üks protsent osavalla territooriumil elavatest hääleõiguslikest elanikest. Osavalla tegevuse lõpetamise otsustab volikogu koosseisu kolme neljandikulise häälteenamusega.

Lisa 3: Kogukonnakogud

KOV nimi	Ühinenud kohaliku omavalitsuse üksused	Elanike arv 01.01.2018	Pindala (km ²)	Kogukonnakogud 31.12.2018	2016. (2017) aasta ühinemisleping
Alutaguse vald	Iisaku vald, Alajõe vald, Mäetaguse vald, Tudulinna vald ja Illuka vald	4 929	1 458,63	Kogukonnakogude statuuti ei ole kehtestatud, kogukonnakogusid ei ole.	6.5. Kohaliku kaasamise ning demokraatia arengu toetamiseks moodustatakse seniste valdade baasil piirkondlikud kogukondade kogud, mille rolliks on anda informatsiooni kohapealsetest vajadustest ning teha ettepanekuid vallavalitsusele ja – volikogule. ⁴⁰
Jõgeva vald	Jõgeva linn, Jõgeva vald, Palamuse vald ja Torma vald (+ Puurmani valla Jõune, Pööra, Saduküla ja Härjanurme küla + Pajusi valla Kaave küla - Torma valla Vötikvere küla)	13 889	1 039,66	Kogukonnakogude statuuti ei ole kehtestatud, kogukonnakogusid ei ole.	5.10. Ühinenud omavalitsus soodustab kohapealse algatusena tekkivate piirkondlike kogukonnakogude moodustumist. Kogukonnakogude kaudu korraldatakse elanike, kodanikuühenduste, ettevõtjate ja teiste huvigruppide kaasamine vallajuhtimisse ja piirkonna seisukohalt oluliste otsuste langetamisse. Ühinenud omavalitsuse arengu seisukohalt oluliste õigusaktide (arengukava, eelarvestrateegia, üldplaneering) vastuvõtmisel ning piirkonna seisukohalt oluliste otsuste tegemisel küsitakse eelnevalt kogukonnakogu arvamust. ⁴¹
Mustvee vald	Saare vald, Avinurme vald, Lohusuu vald, Kasepää vald ja Mustvee linn (+ Torma valla Vötikvere küla)	5 643	615,64	Kogukonnakogude statuuti ei ole kehtestatud, kogukonnakogusid ei ole.	6.8. Valla ametiasutuse töötajate ametikohtade struktuuri projekt töötatakse välja hiljemalt 15. aprilliks 2017 (6 kuud enne Valla moodustamist), selle kehtestab 2017. aastal valitav Vallavolikogu. Struktuuri väljatöötamisel võetakse aluseks teenuskeskuste ja kogukonnakogude põhine detsentraliseeritud juhtimismudel.

⁴⁰ Alajõe valla, Iisaku valla, Mäetaguse valla ja Tudulinna valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4240/1201/7003/yhinemisleping.pdf>

⁴¹ Jõgeva linna, Jõgeva valla, Palamuse valla ja Torma valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4281/2201/6057/Uhinemisleping.pdf>

					6.10. Vald soodustab kohapealse algatusena tekkivate piirkondlike kogukonnakogude moodustamist. Kogukonnakogude kaudu korraldatakse elanike, kodanikuühenduste, ettevõtjate ja teiste huvigruppide kaasamine vallajuhtimisse ja piirkonna seisukohalt oluliste otsuste langetamisse. Valla arengu seisukohalt oluliste õigusaktide (arengukava, eelarvestrateegia, üldplaneering) vastuvõtmisel ning piirkonna seisukohalt oluliste otsuste tegemisel küsitakse eelnevalt kogukonnakogu arvamust. Kogukonnakogu statuut töötatakse välja ettevalmistusperioodil, selle kehtestab Vallavolikogu ⁴²
Türi vald	Türi vald, Väätša vald ja Käru vald	11 063	1 008,46	<p>Türi valla põhimäärus⁴³</p> <p>§ 48. Kogukonnakogu moodustamine</p> <p>(1) Elanikkonna valla juhtimisse kaasamiseks ning piirkondlike huvide kaitsmiseks ja väljendamiseks võib omavalitsusorganite tööorganina moodustada piirkondliku kogukonnakogu.</p> <p>(2) Kogukonnakogu moodustatakse, kui selleks on Türi valla elanikel, kes määratlevad ennast teatud piirkonnas ühtse kogukonnana, huvi ja kes soovivad õigusaktidega määratletud kodanikkonna kaasamisele lisaks piirkonna huvide kaitseks omavalitsusorganite otsustustes aktiivselt kaasa rääkida.</p> <p>(3) Kogukonnakogu koosseisu ja piirkonna, mida kogukonnakogu esindab, kinnitab vallavalitsus korraldusega. Ettepaneku kogukonnakogu koosseisu kinnitamiseks ja kogukonnakogu piirkonna määramiseks teeb üks kogukonda esindav isik.</p> <p>(4) Kogukonnakogud moodustatakse vallavolikogu volituste perioodiks.</p>	9.6 Luuakse piirkondlikud nõuandvad kogud (Väätša ja Käru kogukonnakogud), mis koosnevad vallavolikogusse valitud liikmetest, valimistel kandideerinud kohalikest elanikest ja piirkonna sihtgruppide esindajatest. Valla põhimääruses kirjeldatakse kogukonnakogu koosseis ja pädevus. Kogukonnakogud annavad arvamuse näiteks piirkondlike teede rekonstrueerimise prioriteetide, kohalike investeeringuvajaduste, kultuuri- ja spordisündmuste korraldamise osas, teevad ettepanekud oma esindajate valimiseks volikogu komisjonidesse jne. Kogukonnakogude moodustamise korraldab vallavalitsus, kogukonnakogu valib oma esindaja ja kinnitab ning muudab vajadusel kogu koosseisu. ⁴⁴

⁴² Avinurme valla, Kasepää valla, Lohusuu valla, Saare valla ja Mustvee valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4301/2201/6045/leping.pdf#>

⁴³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/413092017001>

⁴⁴ Käru valla, Türi valla ja Väätša valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4280/1201/7055/uhinemisleping.pdf>

				<p>§ 49. Kogukonnakogu pädevus ja töökorraldus</p> <p>(1) Kogukonnakogu annab vallavolikogule, vallavalitsusele, ametiasutusele ning nende tööorganitele seisukoha ja arvamuse piirkonnale olulistes küsimustes: valla arengukava, eelarvestrateegia ja eelarve koostamises; detailplaneeringute menetlemises; piirkondlike teede rekonstrueerimise prioriteetide määramisel; kohalike investeeringuvajaduste määramisel; kultuuri- ja spordisündmuste korraldamisel; piirkonnas tegutsevate asutuste tegevuse ümberkorraldamisel; sotsiaalhoolekandelisten teenuste kehtestamisel ja muus piirkonnale olulistes küsimustes.</p> <p>(2) Kogukonnakogul on õigus määrata vallavolikogu iga alalise komisjoni koosseisu üks kogukonnakogu esindav isik.</p> <p>(3) Kogukonnakogu tegutseb koosoleku vormis ning koguneb vastavalt vajadusele. Kogukonnakogu kutsub kokku kogukonna esindaja, kes määratakse kogukonna kinnitatud liikmete seast. Kogukonnakogu koosolekul otsustatu vormistatakse kirjalikult ning esitatakse 5 tööpäeva jooksul ametiasutusele, kes edastab selle vastavalt pädevusele kas vallavolikogule, vallavalitsusele või asjaomasele ametnikule.</p> <p>(4) Kogukonnakogu töösse kaasatakse piirkonna külvanimad või külade esindajad.</p> <p>Kogukonnakogude liikmed kinnitatud Türi Vallavalitsuse 5. detsember 2017 korraldusega nr 322</p>	
<p>Lääne-Nigula vald</p>	<p>Lääne-Nigula vald, Noarootsi vald, Nõva vald, Martna vald ja Kullamaa</p>	<p>7239</p>	<p>1 448,77</p>	<p>Kogukonnakogude statuut kehtestatud vallavolikogu 21.08.2018 määrusega nr 34.⁴⁵ 31.12.2018 seisuga toimunud Taebla ja Risti kogukonnakogude algatusrühma koosolekud, ametlikult kogukonnakogusid moodustatud ei ole.</p>	<p>7.3 Töötatakse välja kogukonnakogude statuut ning kodanikuühenduste (külaseltsid, kogudused, kultuuriseltsid, vabatahtlik tuletõrje, naabrivalve jne) rahastamise ja kaasamise põhimõtted.</p>

⁴⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/430082018021>

	vald (+ Nissi valla Rehemäe küla)			<p>Kogukonnakogusse kuuluvad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vastava kogukonnakogu piirkonnast valitud volikogu liikmed; 2) Lääne-Nigula aleviku- ja külavanema statuudi alusel piirkonnast valitud aleviku- või külavanemad, nende puudumisel piirkonnas asulate aleviku- ja külaseltside esindajad; 3) piirkonnas elav vallavalitsuse liige; 4) piirkonnas asuva koolieelse lasteasutuse ja üldharidusasutuse hoolekogu esindaja; 5) piirkonnas elavad noortevolikogu liikmed kui noortevolikogu on moodustatud; 6) piirkonna ettevõtjate esindaja. 	<p>Kodanikuühenduste rahastamine jätkub vähemalt ühinemiseelses mahus.</p> <p>7.4 Soodustatakse piirkondlike kogukonnakogude moodustamist. Kogukonnakogude kaudu korraldatakse piirkonna elanike, kodanikuühenduste, ettevõtjate ja teiste huvigruppide kaasamine vallajuhtimisse ja piirkonna seisukohalt oluliste otsuste langetamisse.⁴⁶</p>
Räpina vald	Räpina vald, Veriora vald ja Meeksi vald (- Meeksi valla Järvselja ja Rõka küla)	6518	592,77	<p>Kogukonnakogude statuuti ei ole kehtestatud, kogukonnakogusid ei ole.</p>	<p>6.3. Ühineva valla soovil moodustatakse selle territooriumil kogukonnakogud, mille peamine ülesanne on võimaldada elanike kaasaráäkimisvõimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi, anda sisendeid ja tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu, volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimustes ja piirkonna halduse kvaliteedi kohta. Ühineva valla volikogu teeb otsuse kogukonnakogu moodustamise kohta enne ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimisi. Kogukonnakogu moodustamise põhimõtted ja funktsioonid sätestatakse kogukonnakogu põhimääruses, mille kinnitab VALLA volikogu.⁴⁷</p>
Saaremaa vald	Kuussaare linn, Lääne-Saare vald, Orissaare vald, Pihitla vald, Valjala vald, Salme vald,	31 819	2 717,83	<p>Lääne-Saare kogukonna statuut on kehtestatud Saaremaa Vallavolikogu 27.09.2018 määrusega nr 53⁴⁸</p>	<p>6.4 Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste otsustusprotsesside tagamiseks ning kogukonna või piirkonna huvide esindamiseks ja kaitsmiseks moodustatakse osavallad koos osavallakoguga või kogukonnakogud, mille moodustamise aluseid,</p>

⁴⁶ Kullamaa valla, Lääne-Nigula valla, Martna valla, Noarootsi valla ja Nõva valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4291/2201/6103/uhinemisleping.pdf#>

⁴⁷ Meeksi valla, Räpina valla ja Veriora valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4130/1201/7027/yhinemisleping.pdf>

⁴⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/405102018032>

	Kihelkonna vald, Laimjala vald, Mustjala vald, Torgu vald, Leisi vald ja Põide vald			Kogukonnakogu on 13 liikmeline ja sinna kuuluvad 13 kandi esindajad.	pädevust ja töökorraldust on kirjeldatud Lisas 5. Osavallale ei moodustata osavalla valitsust ega määrata osavalla vanemat. 6.5 Kuressaare linna ja Lääne-Saare valda kui suurimastesse ühinevatesse omavalitsustesse, kelle ühisest tõmbekeskusest saab ka VALLA keskus, osavald ei moodustata. ⁴⁹
Elva vald	Elva linn, Konguta vald, Rannu vald, Rõngu vald, Palupera vald ja Puhja vald (Elva vald) (+ Puka valla Aakre, Palamuste, Pedaste, Purtsi, Pühaste ja Rebaste küla - Palupera valla Lutike, Makita, Miti, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi külad)	14 612	732,27	Elva Piirkonnakogu statuut kinnitatud Elva Linnavolikogu 09.10.2017 määrusega nr 6 ⁵⁰ Rannu piirkonnakogu statuut kinnitatud Rannu Vallavolikogu 15.08.2017 määrusega nr 5 ⁵¹ Puhja Piirkonnakogu statuut kinnitatud Puhja Vallavolikogu 30.08.2017 määrusega nr 11 ⁵² Konguta Piirkonnakogu statuut kinnitatud Konguta Vallavolikogu 28.06.2017 määrusega nr 44 ⁵³ , Palupera Piirkonnakogu statuut on kinnitatud Palupera Vallavolikogu 13.06.2017 määrusega nr 6 ⁵⁴ Rõngu Piirkonnakogu statuut on kinnitatud Rõngu Vallavolikogu 04.10.2017 määrusega nr 10 ⁵⁵ Vt näide.	7.13. Ühineva omavalitsuse soovil võib moodustada selle territooriumil piirkonnakogu, mille peamised ülesanded on võimaldada elanikele kaasaráäkimisvõimalusi kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidata kujundada arvamusi, teha ettepanekuid ja anda tagasisidet valla otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu ja selle komisjonid) piirkonna arengu ja piirkonna halduse kvaliteedi kohta. Piirkonnakogu moodustamise põhimõtted ja võimalikud funktsioonid on nimetatud lisas 5 ning need võetakse aluseks kogu töökorra koostamisel. Piirkonnakogude töökord töötatakse välja üleminekuperioodil lisas 4 toodud tähtjal. ⁵⁶
Viljandi vald	Viljandi vald, Kolga-Jaani vald ja Tarvastu vald	13 950	1 371,64		5.5 Piirkonna vanema peamisteks ülesanneteks on: 5.5.6 piirkonna nõukoja moodustamine. Nõukoda on piirkonna vanemale nõuandev organ. ⁵⁷

⁴⁹ Saaremaa valdade ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4120/5201/7023/uhinemisleping.pdf>

⁵⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412102017025>

⁵¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/419082017019>

⁵² <https://www.riigiteataja.ee/akt/408092017012>

⁵³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/430062017024>

⁵⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/420062017042>

⁵⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/412102017010>

⁵⁶ Elva valla, Konguta valla, Palupera valla, Puhja valla, Rannu valla, Rõngu valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4221/2201/6084/yhinemisleping.pdf#>

⁵⁷ Viljandi valla, Kolga-Jaani valla ja Tarvastu valla liitumisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/4101/1201/6008/Liitumisleping.pdf#>

NÄIDE: ELVA VALLA KOGUKONNAKOGUD

Ühinemisläbirääkimiste käigus olid omavalitsusüksused kogude moodustamise osas pikka aega eriarvamustel. Siiski jõuti ühinemislepingus kokkuleppele, et volikogudel on võimalus moodustada piirkonnakogu, st paika panna alused selle moodustamiseks ja toimimiseks ning kõik volikogud seda võimalust ka kasutasid. Täna on **Elva vallas moodustatud 6 piirkonnakogu**: Elva piirkonnakogu, Konguta piirkonnakogu, Palupera piirkonnakogu, Puhja piirkonnakogu, Rannu piirkonnakogu ja Rõngu piirkonnakogu.

Piirkonnakogu ellukutsumise mõte seisnes selles, et piirkondade elanikel oleks Elva vallas võimalik oma huvisid paremini esindada ja aktiivseid kohalikke elanikke otsustusprotsessidesse kaasata. Piirkonnakogu moodustamise peamine argument on elanike tahe ja soov kohaliku elukorralduse üle kaasa rääkida ja osaleda ülevallalistes otsustusprotsessides, teha ettepanekuid ja anda tagasisidet valla otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu ja selle komisjonid) piirkonna arengu ja piirkonna halduse kvaliteedi kohta. Piirkonnakogu peab arvestama eelkõige oma piirkonna inimeste huvidega ja nende soovid Elva vallas kuuldavaks tegema.

Piirkonnakogu moodustamiseks oli Elva vallaks ühinevatel kohalikel omavalitsustel kolm võimalust, sest ühinemisläbirääkimisi pidades leidsid asjaosalised, et tulevase omavalitsusüksuse piirkonnad on piisavalt erinevad, mistõttu ühte mudelit ei sobi kõikides piirkondades rakendada.

Elva vallas on aktiivne külaelu. Külavanemate statuudid on varasemalt kehtestatud ja külavanemad on valitud endises Palupera vallas ja Rõngu vallas, hetkel kehtivad nendes piirkondades varasemalt kehtestatud statuudid. Käesoleval ajal on Elva valla külavanema statuut avalikul arutelul.

Elva valla piirkonnakogude moodustamine toimus järgmiselt:

- **Konguta ja Puhja** otsustasid **valimistulemuste põhjal** moodustava kogu kasuks. Kogusse kuuluvad Elva vallavolikogu valimistel kandideerinud, selles piirkonnas elavad, kuid volikogusse mitte pääsenud inimesed. Need inimesed järjestati neile antud häälte arvu alusel, kohad jaotati enam häáli saanud isikute vahel vastavalt statuudis kinnitatud piirkonnakogu suurusele. Konguta otsustas, et nende piirkonnakogus on 7, Puhjas aga 13 liiget.
- **Rannu ja Palupera** otsustasid kogu moodustada **sihtrühmade liikmetest** ja nende arv vastavalt 11 ja 7.
- **Rõngu ja Elva** otsustasid kogu moodustada **liikmetest asustusüksuste põhjal**, vastavalt vähemalt 7 liiget ja 11 liiget. Elva puhul asumiüksused määrati üldplaneeringus põhjal. Rõngu kogusse kuuluvad aleviku- ja külavanemad.

Sihtrühmad, mitu esindajat ja piirkonnakogu suuruse otsustas volikogu ja see on määratud **piirkonnakogu statuudis**.

Piirkonnakogudesse ei kuulu ühtegi vallavolikogu liiget. Küll aga on kogude liikmeid volikogu komisjonides.

Piirkonnakogu koosseisus teeb muudatusi piirkonnakogu koosolek konsulteerides asjasse puutuvate elanike, vabaühenduste ja sihtrühmadega, keda piirkonnakogust lahkunud või tagasikutsutud liige esindas. Kõigi kogude esimehe ja aseesimehe volitused kestavad 1 aasta.

Piirkonnakogu tööd reguleerib piirkonnakogu statuut, milles on sätestatud kogu liikmete arv, pädevused ja õigused ning toimimine.

Piirkonnakogu statuudist tulenevalt on **kogude pädevused**:

- Piirkonnakogul on õigus teha kohaliku elu küsimustes volikogule ja -valitsusele ettepanekuid õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks.
- Piirkonnakogul on õigus olla informeeritud vallaeelarve koostamise protsessist ja esitada ettepanekuid eelarve kujundamiseks.
- Piirkonnakogu informeerib vallavolikogu ja -valitsust piirkonna probleemidest ja vajadustest ning teeb ettepanekuid nende lahendamiseks.
- Piirkonnakogule esitatakse seisukoha andmiseks:
 - valla arengukava ja eelarvestrateegia;
 - valla üldplaneering ja selle muudatused;
 - muud piirkonna jaoks olulised eelnõud (sh investeringute kavad, mis puudutavad antud piirkonda).
- Piirkonnakogul on õigus taotleda valla eelarvest vahendeid oma tegevuse toetuseks.

Piirkonnakogu koosolekud toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kord kolme kuu jooksul. Piirkonnakogu ettepanekud ei ole volikogu jaoks kohustuslikud, kuid nende arvamused kuulatakse ära nii vallavalitsuse kui volikogu töös.

Piirkonnakogu volitused kestavad 2017. a kohalikel valimistel valitud Elva Vallavolikogu volituste lõpuni. Piirkonnakogu võib oma tegevuse lõpetada enne tähtaega, kui selle poolt hääletab 3/4 piirkonnakogu koosseisust. Hüvitisi kogu liikmetele ei ole. Koosoleku tarvis ruumid ja tehnilise teenindamise tagab Elva vallavalitsus.

Piirkonnakogude protokollidest⁵⁸ selgub, et arutluse all on olnud teemade lai ring:

- Valla arengukava, valdkondlike arengukavade ja valla eelarvega seotud teema, konkreetsete tegevuste ja objektide rahastamine. Näit Elva valla arengukava ja eelarvestrateegia, Puhja piirkonna soojamajanduse arengukava;
- Planeerimistegevusega seonduv, objektide ehitamise asukohad: näiteks Rõngus kergliiklusteed, rattaparkla, pakiautomaat, Rõngu park, Rõngu keskkooli staadioni projekt, Lõuna-Eesti Hooldekeskuse detailplaneering, Verevi ranna detailplaneering, Discgolfi parki jalakäijatele ja jalgratturitele ligipääsu võimaldamine ning parkla loomine jt;
- Valdcondade arendamine, näiteks heakord ja prügimajandus;
- Hallatavate asutuste toimimine, näiteks Hellenurme Lasteaed, Rannu Kool;
- Sündmuste korraldamine ja kaasamine, näiteks esindaja määramine Elva valla kaasava eelarve komisjoni
- Eelnõude arutelud, näiteks ettepanekud külavanemate statuudile.

Koosolekute läbiviimise sagedus on piirkonniti erinev. Positiivne, et kogude koosolekutel on osalenud Elva vallavalitsuse esindajad.

⁵⁸ <https://atp.amphora.ee/elvavv/index.aspx?o=928&o2=157146&u=-1&hdr=hp&dschex=1&sbr=all&tbs=all&dt=3&sbrq=piirkonnakogu>

Lisa 4: Teeninduskeskused ja ametnike regionaalne paiknemine

KOV nimi	Ühinenud kohaliku omavalitsuse üksused	Elanike arv 01.01.2018	Pindala (km ²)	Teeninduskeskused, struktuuriüksuste ja ametikohtade regionaalne paiknemine	2016. (2017) aasta ühinemisleping
Anija vald	Aegviidu vald ja Anija vald	6 286	532,97	Keskus on Kehra linn, moodustatud on Aegviidu alevi esindus, erinevate osakondade ametnike vastuvõetud eelregistreerimisega (infospetsialist, ehitusreferent, sotsiaalametnik, majandusspetsialist)	6.2 Aegviidu alevisse luuakse Valla avalike teenuste osutamiseks teenuskeskus sotsiaal- ja registriteenuste ning muude avalike teenuste osutamiseks. ⁵⁹
Harku vald	ei ühinenud	14 356	159,02	Ei ole	
Jõelähtme vald	ei ühinenud	6 424	211,41	Ei ole	
Keila linn	ei ühinenud	9 956	11,22	Ei ole	
Kiili vald	ei ühinenud	5 302	100,38	Ei ole	
Kose vald	ei ühinenud	7 196	532,81	Keskus on Kose alevik. Moodustatud on Ardu teeninduspunkt, sotsiaaltöö ametniku, raamatupidaja, majandusosakonna ametniku vastuvõetud 2x kuus)	
Kuusalu vald	ei ühinenud	6 547	709,50	Loksa teeninduspunkt suleti alates 01.01.2019	
Loksa linn	ei ühinenud	2 663	3,82	Ei ole	
Lääne-Harju vald	Keila vald, Paldiski linn, Vasalemma vald ja Padise vald	12 881	645,71	Keskus on Paldiski linn. Moodustatud on Keila, Vasalemma ja Paldiski teeninduspunktid. Moodustatud on 3 piirkonnajahi (Keila, Vasalemma, Padise) ametikohta otsealluvusega vallavanemale, haldusosakonnale alluv haldusspetsialisti ametikoht, sotsiaalametnik (allub sotsiaalosakonnale), tagatud	sundühendamine

⁵⁹ Aegviidu ja Anija valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/akti/1201/6041/yhinemisleping_10112016.pdf#

				on kantseleitoimingud, Padisel, Keilas toimub ehitusametniku ja maakorraldusametniku vastuvõtt.	
Maardu linn	ei ühinenud	15 722	23,44	Ei ole	
Raasiku vald	ei ühinenud	5 050	158,95	Ei ole	
Rae vald	ei ühinenud	17 968	206,78	Ei ole	
Saku vald	ei ühinenud	9 864	170,45	Ei ole	
Saue vald	Saue vald, Saue linn, Kernu vald ja Nissi vald (- Nissi valla Rehemäe küla)	21 711	627,61	Keskus on Saue linn. Moodustatud on Laagri, Riisipere ja Haiba halduskeskused, halduskeskused on omaette üksused (1-2 töötajat), samas asuvad halduskeskustes veel sotsiaal-, ehitus- ja maavaldkonna ametnikud, kes alluvad otse vastavatele osakondadele.	6.4. Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste otsustusprotsesside tagamiseks nähakse ette tänastel valla- ja linnakeskustel (Saue linn, Laagri, Riisipere ja Haiba) põhinev halduskeskuste süsteem. 6.5. Halduskeskus tagab: valla varade, sh hallatavate asutuste käsutuses olevate varade majandamise ja arendamise kohapeal; tagab järelevalve piirkondlike teenuste osutamise kvaliteedi üle, sh delegeeritud teenuste osas; tagab valla avaliku heakorra ja teiste haldusüksuste täitmise, mis on otstarbekas tagada kohapeal. ⁶⁰
Tallinn	ei ühinenud	448 758	159,37	8 linnaosavalitsust	
Viimsi vald	ei ühinenud	19 784	73,26	Ei ole	
Hiiumaa vald	Käina vald, Hiiu vald, Emmaste vald ja Pühalepa vald	9 580	1 032,44	Keskus on Kärddla linn. Osavallavalitsused Kärddlas Pühalepas, Käinas, Kõpus ja Emmastes. Osavallavalitsus eraldi ametiasutus, osavalla koosseisud peegeldavad paljuski endisi vallavalitsusi (osavallavanem, sotsiaalametnik, kantseleiametnik, maa-ametnik, ehitusametnik)	Hiiu vald ja Käina vald ühinesid, teised sundliideti. 6.2.1. Ühinevate omavalitsuste territooriumide põhiselt moodustatakse Kärddla, Kõrgessaare ja Käina osavallad. 6.2.5. Moodustatakse osavallavalitsused valla ametiasutusena. Osavallavalitsuste poolt tagatakse pädevuse piires vähemalt järgmiste teenuste osutamine ja ülesannete täitmine:

⁶⁰ Kernu valla, Nissi valla, Saue valla ja Saue linna ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4140/4201/6113/leping_lisadega.pdf#

					<p>6.2.5.1. piirkonnatasandi arendustegevus ja koostöö kodanikeühendustega,</p> <p>6.2.5.2. igapäevane sotsiaalhoolekanne,</p> <p>6.2.5.3. registritoimingud ning elanike valla asjaajamise ja õigusala nõustamine,</p> <p>6.2.5.4. ehitus, maa ja planeeringute alane nõustamine ja asjaajamine,</p> <p>6.2.5.5. vallavara haldamine ja majandamine, sh elamu- ja kommunaalmajandus ning haljastus ja heakord;</p> <p>6.2.5.6. noorsootöö, kultuur- ja sport</p> <p>6.2.8. Tagatakse valdkonnapõhiste teenuste kättesaadavus osavaldades. Vallavalitsuse ametnike ja töötajate teenistuskohad võivad asuda osavallavalitsuste ruumides⁶¹</p>
Alutaguse vald	Iisaku vald, Alajõe vald, Mäetaguse vald, Tudulinna vald ja Illuka vald	4 929	1 458,63	Keskus on Iisaku alevik, moodustatud on Mäeküla, Tudulinna, Alajõe ja Illuka teenuskeskused. (vt lisa)	6.7. Alutaguse valla teenuskeskused jäävad toimima kõigi ühinevate kohalike omavalitsusüksuste territooriumitel vallale kuuluvates hoonetes, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine vähemalt sotsiaalteenuste ning majandusküsimuste osas. Teenuskeskuste töö korraldamisel lähtutakse vallaelanike vajadustest ja otstarbekusest, võimalik on ka erinevate täiendavate teenuste ja töötajate lisandumine teenuskeskustesse. ⁶²
Jõhvi vald	ei ühinenud	11 645	123,91	Ei ole	
Kohtla-Järve linn	ei ühinenud	35 395	39,34	Ametnike vastuvõttud Ahtme, Kukruse, Sompalinnas	
Lüganuse vald	Kiviõli linn, Sonda vald ja Lüganuse vald	8 942	598,63	Keskus on Kiviõli linn. Kord kuus sotsiaalametniku vastuvõtt Sonda alevikus.	6.6 Kiviõli valla teenuskeskused jäävad toimima tänastes asukohtades (Kiviõli, Sonda) vallale kuuluvates hoonetes, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine sotsiaal-, majandus- ning teistes küsimustes, mida on juhtimiskorralduslikult

⁶¹ Hiiu valla ja Käina valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4221/2201/6083/Hiiu_valla_ja_Kaina_valla_uhinemisleping.pdf

⁶² Alajõe valla, Iisaku valla, Mäetaguse valla ja Tudulinna valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4240/1201/7003/yhinemisleping.pdf>

					otstarbekas kohapeal osutada. Teenuskeskuste töö korraldamisel lähtutakse vallaelanike vajadustest ja otstarbekusest, võimalik on ka erinevate täiendavate teenuste ja töötajate lisandumine teenuskeskustesse. ⁶³
					Kiviõli ja Sonda ühinesid, Lüganduse sundliideti.
Narva linn	ei ühinenud	58 610	68,72	Ei ole	
Narva-Jõesuu linn	Vaivara vald ja Narva-Jõesuu linn (+ Kohtla-Järve Viivikonna linnaosa)	4 828	404,66	Keskus on Narva-Jõesuu linn. Halduskeskused Olgina ja Sinimäe alevikes. Sinimäel on lisaks sotsiaalosakonna ametnike vastuvõtule korraldatud veel kantseleiametniku, planeerimis- ja keskkonnavaldkonna ametnike vastuvõtt, Olginas sotsiaalametniku vastuvõtt.	7.3. Omavalitsuse halduskeskused jäävad toimima tänastes asukohtades (Narva-Jõesuus, Sinimäel, Olginas) Omavalitsustele kuuluvates hoonetes, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine sotsiaal-, majandus-, maa-, ehitus- ja keskkonnakaitse ning teistes küsimustes, mida on juhtimiskorralduslikult otstarbekas kohapeal osutada. Halduskeskuste töö korraldamisel lähtutakse Omavalitsuse elanike vajadustest ja otstarbekusest. /.../ 7.5. Halduskeskus tagab: esmatasandi sotsiaalteenused; dokumentide vastuvõtmise ja registreerimise; kodanikele informatsiooni jagamise; elukoha registreerimise; sündide ja surmade registreerimise; dokumentide väljastamise. ⁶⁴
Sillamäe linn	ei ühinenud	13 406	11,88	Ei ole	
Toila vald	Toila vald, Kohtla vald ja Kohtla-Nõmme vald	4 807	265,78	Keskus on Toila alevik. Moodustatud on Järve küla ja Kohtla-Nõmme alevi teenuskeskused. Teenuskeskustes on tagatud kantseleitoimingud (kantseleile alluv ametnik), toimub sotsiaalametniku vastuvõtt. Sotsiaalametniku vastuvõtt toimub ka Voka aleviku teeninduspunktis.	6.4. Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste otsustusprotsesside tagamiseks nähakse ette tänastel vallakeskustel (Järve küla, Kohtla-Nõmme alev ja Toila alevik) põhinev teenuskeskuste süsteem. /.../ 6.6. Teenuskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule lähedal. Teenuskeskuses osutatavate teenuste hulk sõltub

⁶³ Kiviõli linna ja Sonda valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4311/2201/6022/UHINEMISLEPING.pdf#>

⁶⁴ Vaivara valla ja Narva-Jõesuu linna ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4081/2201/6024/uhinemisleping.pdf#>

					keskuse teenuspiirkonna suurusest ja olemusest ning võib olla erinev. ⁶⁵
Jõgeva vald	Jõgeva linn, Jõgeva vald, Palamuse vald ja Torma vald (+ Puurmani valla Jõune, Pööra, Saduküla ja Härjanurme küla + Pajusi valla Kaave küla - Torma valla Vötikvere küla)	13 889	1 039,66	Keskus on Jõgeva linn. Moodustatud on Torma ja Palamuse teenuskeskused (mõlemas 2 ametnikku - teenuskeskuse juht ja kantseleiametnik), lisaks asuvad teenuskeskustes sotsiaalametnikud, kes alluvad vahetult sotsiaalosalakonnale.	5.6. Ühinenud omavalitsuses luuakse vallavalitsuse ametiasutuse osakondadena teenuskeskused Palamuse alevikku ja Torma alevikku. Jõgeva linn täidab ka teenuskeskuse funktsioone. 5.7. Teenuskeskus tagab: ühinenud omavalitsuse varade, sh hallatavate asutuste kasutuses olevate varade majandamise ja arendamise kohapeal; järelevalve piirkondlike teenuste osutamise kvaliteedi üle ning ühinenud omavalitsuse heakorra ja teiste haldusülesannete täitmise, mis on otstarbekas tagada kohapeal. Teenuskeskuse ametnikele volitatakse seadusega lubatud ulatuses haldusaktide andmise õigus. 5.8. Teenuskeskuses toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine lähtuvalt vallaelanike vajadustest ja otstarbekust silmas pidades. Teenuspiirkonnad moodustatakse otstarbekust silmas pidades ja need ei pea kattuma ühinevate omavalitsuste halduspiiridega. ⁶⁶
Mustvee vald	Saare vald, Avinurme vald, Lohusuu vald, Kasepää vald ja Mustvee linn (+ Torma valla Vötikvere küla)	5 643	615,64	Keskus on Mustvee linn. Moodustatud Avinurme, Lohusuu, Saare ja Kasepää teenuskeskused ning 2 teeninduspunkti (Voore ja Kääpa) Teenuskeskustes on üldreeglina 2 ametnikku (teenuskeskuse haldusjuht ja kantseleiametnik) ja sotsiaalosalakonnale alluv sotsiaalametnik. Teeninduspunktides on vastuvõtupäeval tagatud kantseleiteenused ja sotsiaalametniku vastuvõtt-teeninduspunkte teenindab Saare teenuskeskus.	6.5. Valla teenuskeskused luuakse Lohusuu alevikku, Avinurme alevikku (sh Ulvi teeninduspunkt), Kasepää külla, Voore külla ja Kääpa külla. 6.6. Teenuskeskused tagavad vähemalt järgmiste teenuste osutamise ja funktsioonide täitmise: piirkonna arendustegevus, esmane sotsiaaltöö, registritoimingud ja elanike nõustamine, kohaliku vallavara haldus ja majandamine, avalike teenuste järelevalve. Teenuskeskuse ametnikele volitatakse seadusega lubatud ulatuses haldusaktide andmise õigus.

⁶⁵ Toila valla, Kohtla valla ja Kohtla-Nõmme valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4031/2201/6004/yhinemisleping.pdf>

⁶⁶ Jõgeva linna, Jõgeva valla, Palamuse valla ja Torma valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4281/2201/6057/Uhinemisleping.pdf>

					6.7. Teenuskeskuses toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine vallaelanike vajadusi ja otstarbekust silmas pidades. Teenuspiirkonnad moodustatakse otstarbekust silmas pidades ja need ei pea kattuma ühinevate omavalitsuste halduspiiridega ⁶⁷
Põltsamaa vald	Põltsamaa linn, Põltsamaa vald, Pajusi vald ja Puurmani vald (- Puurmani valla Jõune, Pööra, Saduküla ja Härjanurme küla - Pajusi valla Kaave küla)	10 012	889,56	Keskus on Põltsamaa linn. Moodustatud Puurmani teenuskeskus. Teenuskeskuse juht on majandusosakonna ametnik. Teenuskeskuses asub ka sotsiaalosalosakonnale alluv ametnik ja toimub ehitusametniku vastuvõtt.	7.6. Piirkondlikud teenuskeskused asuvad Kalanas ja Puurmanis. Teenuskeskuste piirid ei pea kattuma ühinevate omavalitsuste administratiivpiiridega. Teenuskeskustes osutatavate teenuste ja neid osutavate teenistujate arv sõltub teenuspiirkonna suurusest ja olemusest. Üldjuhul on igas teenuskeskuses kolm teenistujat. Ametnike vastuvõttud teenuskeskustes toimuvad vastavalt vajadusele. Teenuskeskustes võivad asuda nende osakondade/teenistujate töökohad, kelle tööülesanded ei ole otseselt seotud klientide teenindamisega. Soodustatakse töötamise paindlike vormide kasutamist ja rakendatakse e-lahendusi kodanikule paremate ja kättesaadavamate teenuste osutamiseks. ⁶⁸ Volikogu 28.06.2018 otsusega nr 1-3/2018/54 muudeti ühinemislepingut ja likvideeriti Kalana teenuskeskus. ⁶⁹
Järva vald	Järva-Jaani vald, Albu vald, Ambla vald, Imavere vald, Kareda vald, Koigi vald ja Koeru vald	9 121	1 222,81	Keskus on Järva-Jaani alev. Moodustatud on Albu-Ambla, Koigi-Imavere, Järva-Jaani-Kareda ning Koeru piirkonnajuhi ametikohad Moodustatud Aravete, Koigi, Imavere, Järva-Jaani, Kareda, Koeru teeninduskeskused ja Ambla teeninduspunkt. Teeninduskeskustes on tagatud kantseleiteenused (kantselei otsealluvuses) ja sotsiaalametnik	5.4.2 Kodanikulähedase vallajuhtimise ning teenuste tagamiseks moodustatakse valla piirkondlikud teeninduskeskused Järva-Jaani alevis, Aravete alevikus, Peetri alevikus, Koigi külas, Järva-Madise külas ja Imavere külas ning teeninduspunkt Ambla alevikus. 5.4.3 Piirkondlikus teeninduskeskuses tagatakse vähemalt järgmised kompetentsid ja teenused: avalduste vastuvõtmine ja esmane nõustamine,

⁶⁷ Avinurme valla, Kasepää valla, Lohusuu valla, Saare valla ja Mustvee valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4301/2201/6045/leping.pdf#>

⁶⁸ Põltsamaa linna, Põltsamaa valla, Pajusi valla ja Puurmanni valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4231/2201/6058/LISA.pdf>

⁶⁹ Ühinemislepingu muutmine http://delta.andmevara.ee/poltsamaa_vald/dokument/3138277

				(sotsiaalosalakonna otsealluvuses), lisaks vajadusel teiste ametnike vastuvõttud.	kommunaalmaksete vastuvõtmine, esmatasandi sotsiaalhoolekanne, rahvastikuregistri toimingud, piirkondlik kinnisvarahaldus ja heakorra tagamine, kohalik arendusvõimekus 5.4.4 Ambla teeninduspunktis tagatakse rahvastikuregistri toimingute tegemise võimekus ning avalduste täitmine/esmane nõustamine. 5.4.5 Arvestades elukohta ja kaugtöö võimalusi ametikohal võib teeninduskeskustesse paigutada ka teisi teenistujaid ⁷⁰ Koeru vald sundliideti.
Paide linn	Paide linn, Paide vald ja Roosna-Alliku vald	10 898	442,87	Keskus on Paide linn. Moodustatud Roosna-Alliku teeninduskeskus (2 ametnikku- piirkonnajuht ja sekretär) ja Paide teeninduskeskus (1 ametnik- piirkonnajuht)	6.5. Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste otsustusprotsesside tagamiseks luuakse praeguste Paide linna, Paide valla ja Roosna-Alliku valla elanike jaoks teeninduskeskused Paide linna ja Roosna-Alliku alevikku, kus teenuspiirkonnad moodustatakse otstarbekust silmas pidades ja need ei pea kattuma lepinguosaliste omavalitsuste halduspiiridega. Teeninduskeskustes võtavad elanikke vastu OV juhtkond ja teenistujad, seeläbi tagatakse OV elanike esmane nõustamine ja teenuste osutamine kohapeal (sh täiskohaga piirkonnajuhtid, kes on linnavalitsuse liikmed, sotsiaaltöö spetsialistid ja sekretärid). Teeninduskeskustes tagatakse kõik vajalikud vahendid sh autokasutamise võimalus teeninduspiirkonnas. ⁷¹
Türi vald	Türi vald, Väätša vald ja Käru vald	11 063	1 008,46	Keskus on Türi linn. Moodustatud Käru ja Väätša teeninduskohad ja Oisu ning Kabala teeninduspunktid. Käru ja Väätša teeninduskohtades on sotsiaalametnik ja erinevate ametnike vastuvõttud, teeninduspunktid sotsiaalametniku vastuvõtt.	9.5 Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste teenuste tagamiseks luuakse teeninduskeskused senise Käru ja Väätša valla keskustesse. Teeninduskeskustes osutatakse peamisi avalikke teenuseid, s.t. tagatakse sotsiaalhoolekande toimingud, haldustoiminguteks dokumentide vastuvõtmine ja väljastamine ning toimub

⁷⁰ Albu valla, Ambla valla, Imavere valla, Koigi valla, Järva-Jaani valla, Koigi valla ja Kareda valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/akt/4301/2201/6044/KoigiVVK_22122016_o51_lisa_yhinemisleping.pdf#

⁷¹ Paide linna, Paide valla ja Roosna-Alliku valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akt/422122016080.pdf>

					regulaarne vallavanema ja spetsialistide vastuvõtt, et tagada elanike kaasarákimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, koguda sisendeid ning tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, vallavolikogu, volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimuste lahendamiseks. Teeninduskeskused toimivad vähemalt ühinemislepingu kehtivuse ajal. Selle tähtaja möödudes korraldatakse eelpoolnimetatud avalike teenuste osutamine vähemalt samal tasemel kas teeninduskeskuste töö jätkamisena või muul viisil lähtudes elanike vajadustest ning avaliku halduse arengust. ⁷²
Haapsalu linn	Ridala vald ja Haapsalu linn	13 516	271,82	Ei ole	
Lääne-Nigula vald	Lääne-Nigula vald, Noarootsi vald, Nõva vald, Martna vald ja Kullamaa vald (+ Nissi valla Rehemäe küla)	7239	1 448,77	Keskus on Taebla alevik. Moodustatud on Martna, Noarootsi, Nõva, Kullamaa osavallavalitsused (üldreeglina 2-3 ametnikku (osavallavanem + osavallasekretär) ja sotsiaalosakonnale alluv sotsiaalametnik- (üks sotsiaalametnik teenindab Kullamaa-Martna osavaldaid ja teine Noarootsi-Nõva osavaldaid), teeninduskeskused asuvad Linnamäel ja Ristil, mõlemas on kohapeal sotsiaalosakonnale alluv sotsiaalametnik ning lisaks on moodustatud Palivere teeninduspunkt, kus on tagatud sotsiaalametniku vastuvõtt. Haridusosakond ja hariduse tugiteenuste keskus asuvad Linnamäe külas.	9.4 Senistes vallakeskustes moodustatakse valla piirkondlikud teeninduskeskused või osavallavalitsused. Piirkondlikus teeninduskeskuses tagatakse vähemalt järgmised kompetentsid ja teenused: avalduste vastuvõtmine ja esmane nõustamine, maksete vastuvõtmine, piirkondlik arendusvõimekus, esmatasandi sotsiaalhoolekanne, rahvastikuregistri toimingud. 9.5 Teeninduskeskuse ametnikele volitatakse seadusega lubatud ulatuses haldusaktide andmise õigus. Lääne-Nigula valla territooriumil säilivad Linnamäe ja Risti teeninduskeskused ja sotsiaalametniku vastuvõtt Palivere alevikus. ⁷³
Vormsi vald	ei ühinenud	419	94,98	Ei ole	

⁷² Käru valla, Türi valla ja Väätsa valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4280/1201/7055/uhinemisleping.pdf>

⁷³ Kullamaa valla, Lääne-Nigula valla, Martna valla, Noarootsi valla ja Nõva valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4291/2201/6103/uhinemisleping.pdf#>

Haljala vald	Haljala vald ja Vihula vald	4 389	549,09	Keskus on Võsu alevik ja moodustatud on Haljala teenuskeskus. Ametnikud asuvad nii Haljalas kui Võsul.	4.5 Valla keskus asub Võsu alevikus ning teenuskeskused asuvad Haljalas ja Võsul. ⁷⁴
Kadrina vald	ei ühinenud	4 958	353,92	Ei ole	
Rakvere linn	ei ühinenud	15 613	10,75	Ei ole	
Rakvere vald	Sõmeru vald ja Rakvere vald	5 566	294,66	Ei ole	
Tapa vald	Tamsalu vald ja Tapa vald	11 252	479,66	Keskus on Tapa linn. Moodustatud on Tamsalu haldus- ja teeninduskeskus. Teeninduskeskuses on tagatud erinevate ametnike vastuvõtt. (ehitusametnik, sotsiaalhoolekande ametnik) Tamsalus on kohapeal kantseleiametnik, sotsiaalametnik, lastekaitseametnik. Moel, Jänedal ja Lehtse teeninduspunktis on korraldatud sotsiaalametniku vastuvõtt. Vajangu, Assamalla ja Porkuni teeninduspunktid on moodustamata.	6.1.2. Tamsalu linnas paikneb piirkondlik haldus- ja teeninduskeskus. Haldus- ja teeninduskeskus tagab Valla varade majandamise kohapeal, järelevalve piirkondlike teenuste osutamise kvaliteedi üle, Valla avaliku heakorra ja teiste haldusülesannete täitmise, mis on otstarbekas tagada kohapeal. Siin teostatakse registritoiminguid ja osutatakse sotsiaalhoolekande teenuseid. 6.1.3. Teeninduspunktid luuakse Jänedal, Lehtse, Moe, Vajangu, Assamalla ja Porkuni piirkonda. Teeninduspunktides osutatakse sotsiaalhoolekande teenuseid ja korraldatakse piirkonna elanike ja Valla juhtkonna kohtumisi. ⁷⁵
Vinni vald	Rägavere vald, Vinni vald ja Laekvere vald	6 919	1 012,94	Keskus on Vinni alevik. Moodustatud teeninduskeskused Ulvi külas, Tudu teeninduskeskus, Viru-Jaagupi teeninduskeskus, Laekvere teeninduskeskus, Roela teeninduskeskus. Teeninduskeskustes on moodustatud haldusjuhi ametikohad (Lakevere, Roela-Viru-Jaagupi-Tudu, Ulvi-Vinni), tagatud on sotsiaalametniku vastuvõtt.	4.8 Elanike paremaks teenindamiseks moodustatakse piirkondlikud teeninduskeskused Ulvi külas, Laekvere alevikus (endistes vallakeskustes) ja -Tudu alevikus, Roela alevikus ning Viru-Jaagupi alevikus (endistes osavalla keskustes). 4.8.1 Piirkondlikus teeninduskeskuses tagatakse elanikele: 4.8.1.1 oluliste teenuste (sotsiaalvaldkond, majandusvaldkond) kättesaadavus;

⁷⁴ Haljala valla ja Vihula valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4221/2201/6079/yhinemisleping.pdf#>

⁷⁵ Tamsalu valla ja Tapa valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4281/2201/6044/VO_193_Lisa_1yhinemisleping.pdf

					4.8.1.2 dokumentide vastuvõtmine ja edastamine vallavalitsusele; 4.8.1.3 vallavalitsusele ja elanikele vajaliku olulise informatsiooni pidev vahendamine ⁷⁶
Viru-Nigula vald	Kunda linn, Viru-Nigula vald ja Aseri vald	5 981	312,24	Keskus on Kunda linn. Moodustatud on Aseri ja Viru-Nigula teeninduspunktid, kus toimub sotsiaalametniku vastuvõtt.	6.5. Viru-Nigula valla teenuskeskused jäävad toimima tänastes asukohtades (Aseri alevik ja Viru-Nigula alevik), kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine vähemalt sotsiaalteenuste ning haldusküsimuste osas. Teenuskeskuste töö korraldamisel lähtutakse vallaelanike vajadustest ja otstarbekusest, võimalik on ka erinevate täiendavate teenuste ja töötajate lisandumine teenuskeskustesse. ⁷⁷
Väike-Maarja vald	Rakke vald ja Väike-Maarja vald	6 016	682,46	Keskus on Väike-Maarja alevik. Moodustatud on Rakke ja Simuna teeninduspunktid. Rakkes tagatud kantseleitoimingud ja sotsiaalametniku vastuvõtt, Simunas sotsiaalametniku vastuvõtt.	sundühendamine
Kanepi vald	Kõlleste vald, Kanepi vald ja Valgjärve vald	4 864	524,68	Keskus on Kanepi alevik. Moodustatud on Saverna ja Kõlleste teenuskeskused, kus asuvad sotsiaalosakonnale alluvad sotsiaalametnikud, Savernas maaspetsialisti vastuvõtt.	6.4. Valla avalike teenuste kodanikukeskseks ja -lähedaseks osutamiseks luuakse Valgjärve ja Kõlleste valla territooriumile teenuskeskused. 6.5. Teenuskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Teenuskeskuses osutatavate teenuste hulk sõltub teenuspiirkonna suuruselt ja olemusest. ⁷⁸
Põlva vald	Põlva vald, Ahja vald, Laheda vald, Mooste vald ja Vastse-Kuuste vald	14 273	705,89	Keskus on Põlva linn. Moodustatud on Ahja, Mooste, Vastse-Kuuste ja Laheda teenuskeskused. Teenuskeskustes toimub sotsiaalametniku vastuvõtt (üks ametnik 2 teenuskeskuse peale), eelregistreerumisel juristi, ehitus- ja maaspetsialisti vastuvõtt.	6.4. Valla avalike teenuste kodanikukeskseks ja -lähedaseks osutamiseks luuakse igasse ühinevasse omavalitsusse teenuskeskus. 6.5. Teenuskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Teenuskeskuses osutatavate teenuste hulk sõltub teenuspiirkonna suuruselt ja olemusest. ⁷⁹

⁷⁶ Laekvere valla, Rägavere valla ja Vinni valla liitumisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4171/2201/6033/O_33_Lisa.pdf

⁷⁷ Aseri valla, Kunda linna ning Viru-Nigula valla ühinemisleping <https://haldusreform.kunda.ee/wp-content/uploads/2016/12/%C3%9Chinemisleping-1.pdf>

⁷⁸ Kanepi, Kõlleste ja Valgjärve valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4231/2201/6089/yhinemisleping.pdf>

⁷⁹ Ahja valla, Laheda valla, Mooste valla, Põlva valla ja Vastse –Kuuste valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4070/1201/7007/Lisa_Uhinemisleping.pdf

Räpina vald	Räpina vald, Veriora vald ja Meeksi vald (- Meeksi valla Järvelja ja Rõka küla)	6518	592,77	Keskus on Räpina linn. Teeninduskeskus on moodustatud Verioral (sotsiaalosakonnale alluv sotsiaalametnik), halduspetsialisti vastuvõtt Verioral ja Mehikoormas. Vt näide.	6.7. Moodustatakse vallavalitsuse struktuuriüksuse staatuses olevad teenuskeskused. Teenuskeskused tagavad vähemalt järgmiste teenuste osutamise ja funktsioonide täitmise: piirkonna arendustegevus, esmane sotsiaaltöö, registritoimingud ja elanike nõustamine, kohaliku vallavara haldus ja majandamine, avalike teenuste järelevalve (nt kodanike rahulolu, heakorra küsimused). 6.8. Teenuskeskused luuakse: Meeksi, Räpina ja Veriora piirkondade keskustesse. 6.9. Tagatakse vallavalitsuse osakondade erialaspetsialistide vastuvõtt ja teenuste kättesaadavus teenuskeskustes kindlatel vastuvõtuaegadel. Osad tugi- ja spetsialiseeritud ametnike töökohad võidakse vajadusel alaliselt paigutada teenuskeskustesse ⁸⁰
Häädemeeste vald	Häädemeeste vald ja Tahkuranna vald	4 985	494,33	Keskus on Uulu alevik. Moodustatud Häädemeeste teeninduskeskus. Ametnikud on jagunenud keskuse ja Häädemeeste teeninduskeskuse vahel.	6.1. Tasakaalustatud ja kodanikule lähedaste otsustusprotsesside tagamiseks nähakse ette senistel vallakeskustel põhinev teeninduskeskuste süsteem. 6.2. Teeninduskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Teeninduskeskustes osutatavate teenuste hulk sõltub keskuse teenuspiirkonna suuruselt ja olemusest ning vajadusel võib olla erinev. 6.3. Teeninduskeskuste piirkonnas kujundatakse töökorraldus selliselt, et oleks tagatud kodanike kaasarákimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides. ⁸¹
Kihnu vald	ei ühinenud	702	17,33	Ei ole	
Lääneranna vald	Lihula vald, Hanila vald, Varbla vald ja Koonga vald	5 494	1 362,67	Keskus on Lihula linn, moodustatud on Koonga, Hanila ja Varbla teeninduskeskused. Teeninduskeskustes tagatud sotsiaalametniku	6.4. /.../ Piirkondliku tasakaalustatud arengu tagamiseks moodustatakse teeninduskeskused endistes vallakeskustes Kõmsil, Koongas ja Varblas. Teeninduskeskuste piirid ei pea kattuma

⁸⁰ Meeksi valla, Räpina valla ja Veriora valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4130/1201/7027/yhinemisleping.pdf>

⁸¹ Häädemeeste ja Tahkuranna valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/akti/isa/4110/1201/7004/yhinemisleping.pdf#>

				<p>vastuvõtt ning igas teeninduskeskuses asub kantseleiametnik (tagatud kantseleiteenused)</p>	<p>lepinguosaliste administratiivpiiridega ning elanikke teenindavad kõik teeninduskeskused.</p> <p>6.5. Teeninduskeskuses osutatavate teenuste arv sõltub keskuse teeninduspiirkonna suuruselt ja olemusest ning teenuste hulk ja neid osutavate ametnike arv teeninduskeskustes võib olla erinev. Valla ametnike vastuvõetud teeninduskeskustes toimuvad vastavalt vajadusele, kohtumiste tarvis koostatakse töögraafik. Üldjuhul on igas teeninduskeskuses kolm teenistajat: sotsiaaltöötaja, sekretär-registripidaja ja projektijuhi võimekusega arendustöötaja. Lisaks tagatakse teeninduskeskustes vajaduse korral ehitusnõuniku vastuvõtt kord nädalas. Teeninduskeskused toimivad vähemalt neli aastat juhul, kui nende funktsioonide vajadus ei muutu.⁸²</p>
Põhja-Pärnumaa vald	Vändra alev, Vändra vald, Tootsi vald ja Halinga vald	8435	1 010,53	<p>Keskus on Vändra alev.</p> <p>Moodustatud on Vändra, Pärnu-Jaagupi alevi ja Tootsi alevi halduskeskused. Halduskeskuses tagatud kantseleiteenused (kantseleiametnik), sotsiaalametnikud (sh lastekaitse spetsialist), majandus- ja planeerimisala ametnikud asuvad valdavalt Pärnu-Jaagupi teeninduskeskuses, lisaks asuvad Pärnu-Jaagupis mõned teiste valdkondade ametnikud.</p>	<p>3.16. Uue Valla vallavalitsuse juriidiliseks aadressiks on Vändra alev, Pärnu-Paide mnt 2. Arvestades asjaolu, et uues Vallas on ühinemisjärgselt kolm toimivat kuid üksteisest kaugel asuvat keskust, tegutseb elanike operatiivse ja võimalikult kodulähedase teeninduse huvides Uue Valla vallavalitsus kui ametiasutuse struktuuriüksus kolmes keskuses - Vändra Halduskeskus, Pärnu-Jaagupi Halduskeskus ja Tootsi Halduskeskus.</p> <p>4.4. Halduskeskustesse koondatakse juhtimisfunktsioonid ja suurem osa neid teenuseid, mis eeldavad kitsast spetsialiseerumist. Vajadusel korraldatakse spetsialistide liikumine keskuste vahel. Pärnu-Jaagupi halduskeskusesse jääb Uue Valla struktuuriüksusena vähemalt ühe valdkonna juht ja/või abivallavanema ametikoht.⁸³</p>

⁸² Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla ühinemisleping

https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4050/1201/7030/Lisa_Uhinemisleping_Hanila_Koonga_Lihula_Varbla.pdf#

⁸³ Halinga valla, Vändra alevi, Vändra valla ja Tootsi valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4301/2201/6041/Lisa_uhinemisleping_RT.pdf

Pärnu linn	Pärnu linn, Audru vald, Paikuse vald ja Tõstamaa vald	51 649	857,94	Keskus on Pärnu linn, moodustatud on Audru, Paikuse ja Tõstamaa osavallakeskused. Osavallakeskused on omaette osakonnad, igapäev juhataja, kantseleiametnik, sotsiaalametnikud, lisaks muud ametnikud (nt planeerimine, keskkond, saarevaht, Audru osavallakeskus teenindab osade ametnikega ka Tõstamaa osavallakeskust) (vt näide)	6.3.1 Vabatahtlikult ühinenud omavalitsuste baasil moodustunud osavaldadesse luuakse osavallakeskused, mis tagavad vähemalt järgmiste avalike teenuste osutamise ja funktsioonide täitmise: piirkonna(de) arendustegevus, üldine sotsiaaltöö, registritoimingud ja elanike jooksev, sh õiguslane nõustamine, omavalitsuse vara haldus ja majandamine, avalike teenuste järelevalve. ⁸⁴ Tõstamaa vald sundliideti.
Saarde vald	Saarde vald ja Surju vald	4 722	1 064,80	Keskus on Kilingi-Nõmme linn. Moodustatud on Surju teeninduskeskus ja Tali teeninduspunkt. Surju teeninduskeskust juhib abivallavanem, kohapeal tagatud kantseleiteenused, sotsiaalametnik, maa- ja planeerimisametnik.	6.1. Tasakaalustatud ja kodanikule lähedaste otsustusprotsesside tagamiseks nähakse ette senistel vallakeskustel põhinev teeninduskeskuste süsteem. 6.2. Teeninduskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Teeninduskeskustes osutatavate teenuste hulk sõltub keskuse teenuspiirkonna suuruselt ja olemusest ning vajadusel võib olla erinev. 6.3. Teeninduskeskuste piirkonnas kujundatakse töökorraldus selliselt, et oleks tagatud kodanike kaasaraäkimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides. ⁸⁵
Tori vald	Sauga vald, Tori vald, Sindi linn ja Are vald	11 694	611,13	Keskus on Sindi linn. Moodustatud on Are, Tori ja Sindi teeninduskeskused. Teeninduskeskustes on tagatud kantseleitoimingud ja kohapeal asuvad sotsiaalametnik(ud). Arengu- ja planeeringosakond asub Saugas, majandusosakond Toril (2 ametnikku Saugas).	6.2. Are alevikku, Sauga alevikku ja Tori alevikku luuakse teenuskeskused. 6.3. Teenuskeskuste ülesanded on: 6.3.1. elanikele oluliste teenuste (sotsiaalvaldkond, majandusvaldkond jne) kättesaadavuse võimaldamine; 6.3.2. elanikele ja vallavalitsusele vajaliku olulise informatsiooni pidev vahendamine; 6.3.3. elanike juhendamine avalduste ja taotluste täitmisel. Dokumentide vastuvõtmine ja edastamine vallavalitsusele;

⁸⁴ Audru valla, Paikuse valla ja Pärnu linna ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4040/1201/7031/uhinemisleping.pdf>

⁸⁵ Saarde alla ja Surju valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4050/1201/7033/yhinemisleping.pdf#>

					6.3.4. teenuskeskuseid juhivad teenuskeskuste juhid, kes valitakse eelkõige sisekonkursi korras ühinevate piirkondade omavalitsuskogemustega teenistujate ja võtmeisikute hulgast. ⁸⁶
Kehtna vald	Kehtna vald ja Järvakandi vald	5 605	511,97	Keskus on Kehtna alevik. Teeninduskeskus on moodustatud Järvakandi alevi. Järvakandis tagatud kantsleiteenused (kantsleiametnik), sotsiaalametnik ja mõned teise valdkonna ametnikud.	6.4. Uus moodustatav Vald on kahekeskuseline ning seal rakendatakse deentraliseeritud valitsemisja juhtimiskorralduse põhimõtteid. Vallas väärtustatakse strateegilist ning teadmispõhist juhtimist ning konkreetsete avalike teenuste korraldamist ja osutamist võimalikult elaniku, ettevõtja või kodanikuühenduse ligidal asuval kohalikul tasandil. ⁸⁷
Kohila vald	ei ühinenud	7 096	230,11	Ei ole	
Märjamaa vald	Märjamaa vald ja Vigala vald (+ Raikküla valla Riidaku, Pühatu ja Kõrvetaguse küla)	7739	1 163,52	Keskus on Märjamaa alev. Moodustatud on Vigala osavallavalitsus (osavallavanem, kantsleiteenused, sotsiaalametnik maa- ja planeerimisametnik)	6.3. Osavallas osutatakse neid teenuseid, mis toimivad võrgustiku põhimõttel ja mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Osavallas osutatavate teenuste hulk sõltub teenuspiirkonna suurusest, olemusest ja võrgustiku tasemest. ⁸⁸
Rapla vald	Rapla vald, Kaiu vald, Raikküla vald ja Juuru vald (- Raikküla valla Riidaku, Pühatu ja Kõrvetaguse küla)	13 334	859,46	Keskus Rapla linn. Moodustatud on Juuru, Raikküla, Kaiu teenuskeskused. Teenuskeskused omaette osakonnad, igas teenuskeskuses piikonnajuht ja sotsiaalametnik, lisaks sõltuvalt ametikohast teised ametnikud. (vt näide)	6.3.1. Endistesse vallakeskustesse moodustatakse teenuskeskused kui territoriaalsed struktuuriüksused. Teenuskeskused tagavad vähemalt järgmiste teenuste osutamise ja funktsioonide täitmise: osavalla arendustegevus, üldine sotsiaaltöö, registritoimingud ja elanike nõustamine, vallavara haldus ja majandamine, avalike teenuste järelevalve. Teenuskeskuses hõivatud ametnike arv sõltub keskuse teenuspiirkonna suurusest ja osutatavate teenuste mahust ning on erinev. Reeglina töötavad seal mitut funktsiooni täitvad teenistujad, ent tuleb

⁸⁶ Are valla, Sauga valla, Sindi linna ja Tori valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4070/1201/7001/uhinemisleping.pdf#>

⁸⁷ Järvakandi valla ja Kehtna valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4231/2201/6079/Lisa_1_Jarvakandi_valla_ja_Kehtna_valla_uhinemisleping.pdf#

⁸⁸ Märjamaa valla ja Vigala valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4291/2201/6104/leping.pdf#>

					vältida osakoormusega töötavate ametnike rakendamist. Teenuskeskuse igapäevategevust juhib vallavalitsuse liige. 6.3.2. Vallavalitsuse osakondade valdkonnaspetsialistide teenuste kättesaadavus tagatakse teenuskeskustes kindlatel vastuvõtuaegadel. Osa tugi- ja spetsialiseeritud ametnike (maa- ja ehitusnõunikud, lastekaitse spetsialistid jne) püsitöökoht võib olla teenuskeskustes ⁸⁹
Muhu vald	ei ühinenud	1 946	207,91	Ei ole	
Ruhnu vald	ei ühinenud	160	11,90	Ei ole	
Saaremaa vald	Kuressaare linn, Lääne-Saare vald, Orissaare vald, Pihtla vald, Valjala vald, Salme vald, Kihelkonna vald, Laimjala vald, Mustjala vald, Torgu vald, Leisi vald ja Põide vald	31 819	2 717,83	Keskus Kuressaare linn. Moodustatud osavallapõhised teenuskeskused ja lisaks teenuskeskused Kärlas ja Lümandal. Teenuskeskustes üldreeglina 3 ametnikku- juhataja, kantseleiametnik, sotsiaalhoolekande ametnik. Lisaks teiste valdkondade ametnikke (Orissaare, Leisi TK-s)	6.6 VALLA strateegiline juhtimine koondatakse VALLA keskusesse, mis asub Kuressaares. Endistesse vallakeskustesse ning Lümandasse ja Kärlale moodustatakse 2–4 ametniku ja töötajaga teenuskeskused. VALLA teiseks keskus on Orissaare, kuhu luuakse vähemalt 10 ametniku ja töötajaga teenuskeskus. VALLA juhtimisstruktuuri on kirjeldatud Lisas 1. 6.7 Elanikulähedaste teenuste osutamine toimub teenuskeskustes ning võimalusel delegeeritakse ka kodanikuühendustele ja erasektorile, tagades samas valdkonna strateegilise, professionaalse ja majanduslikult tõhusa juhtimise VALLA keskuse tasandil. ⁹⁰
Elva vald	Elva linn, Konguta vald, Rannu vald, Rõngu vald, Palupera vald ja Puhja vald (Elva vald) (+ Puka	14 612	732,27	Keskus on Elva linn. Moodustatud on Konguta, Palupera, Puhja, Rannu, Rõngu teenuskeskused. Teenuskeskustes moodustatud koordinaatori ametikoht, lisaks asuvad teenuskeskustes	7.5. Igapäevaselt vajalike avalike teenuste osutamiseks ning piirkondade ja vallakeskuse sidususe tagamiseks moodustatakse valla kohatasandil teenuskeskused, kus on tagatud vähemalt esmane nõustamisteenus ja

⁸⁹ Kaiu valla, Raikküla valla ja Rapla valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4120/1201/7005/yhinemisleping.pdf#>

⁹⁰ Saaremaa valdade ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4120/5201/7023/uhinemisleping.pdf>

	valla Aakre, Palamuste, Pedaste, Purtsi, Pühaste ja Rebaste küla - Palupera valla Lutike, Makita, Miti, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi külad)			sotsiaalametnikud (osad katavad mitu teenuskeskust)	sotsiaalteenus. Teenuskeskuste staatus, funktsioonid, teenuste nimekiri ning teenistujate ameti- ning töökohad määratakse kindlaks valla ametikohtade struktuuris, mille koostamisel lähtutakse lepingu punktist 7.4 7.6. Teenuskeskustes osutatavate teenuste maht ning teenistujate ameti- ja töökohtade arv sõltub piirkonna suuruselt ja vajadustest ning see võib olla piirkonniti erinev. 7.7. Teenuskeskused luuakse Konguta, Palupera, Puhja, Rannu ja Rõngu piirkonda ⁹¹
Kambja vald	Ülenurme vald ja Kambja vald	10 511	275,12	Keskus on Ülenurme alevik. Kambja alevikus on moodustatud teeninduskeskus, kus on tagatud kantseleiteenused, sotsiaalametnik, ehitusametnik lisaks muud ametnikud)	sundühendamine
Kastre vald	Mäksa vald, Võnnu vald ja Haaslava vald (+ Meeksi valla Järvselja ja Rõka küla)	5 138	492,74	Keskus on Kurepalu küla. Teeninduskeskused on Poka külas ja Võnnu külas, mõlemas tagatud kantseleiteenused ja sotsiaalametnik.	6.3. Uus OVÜ volikogu otsustab teenuskeskuses osutatavate teenuste mahu ja teenistujate arvu, tagades vähemalt ühe hoolekande spetsialisti olemasolu teenuskeskuses ning tagades vähemalt ühe teenuskeskuste olemasolu ühinemiselsetes haldusüksustes Võnnu alevikus ning Melliste või Poka külas ⁹²
Luunja vald	ei ühinenud	4 503	131,79	Ei ole	
Nõo vald	ei ühinenud	4 274	169,11	Ei ole	
Peipsiääre vald	Alatskivi vald, Vara vald, Peipsiääre vald, Kallaste linn ja Pala vald	5 676	652,16	Keskus on Alatskivi alevik, moodustatud on Kallaste, Vara, Pala, Peipsiääre, Koosa teeninduskeskused. Teeninduskeskustes tagatud sotsiaalametnik.	7.4. Moodustada VALLA kohatasandil avalike teenuste osutamiseks teenuskeskused, et tagada vähemalt esmane sotsiaaltöö ja elanike esmane nõustamine. Teenuskeskuse staatuse, funktsioonid ja ametikohad kirjeldatakse ettevalmistusperioodil koostatud ametikohtade struktuuri projektis. 7.5. Teenuskeskuses osutatavate teenuste maht sõltub piirkonna suuruselt, vajadustest ja

⁹¹ Elva valla, Konguta valla, Palupera valla, Puhja valla, Rannu valla, Rõngu valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivis/4221/2201/6084/yhinemisleping.pdf#>

⁹² Haaslava, Mäksa ja Võnnu valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivis/4070/1201/7006/UHINEMISLEPING.pdf#>

					asukohast ning see võib teenuskeskustes olla erinev. 7.6. Teenuskeskused luuakse Alatskivi, Koosa, Kolkja ja Vara piirkonda. ⁹³ Kallaste linn ja Pala vald sundliideti.
Tartu linn	Tartu linn ja Tähtvere vald	99 429	153,99	Ei ole. Linnasisesed piirkondlikud sotsiaalkeskused.	
Tartu vald	Piirissaare vald, Tartu vald, Laeva vald ja Tabivere vald	10 676	742,12	Keskus on Kõrveküla alevik. Moodustatud on Tabivere, Laeva, Maarja-Magdaleena ja Piirissaare teeninduspunktid. Teeninduspunktides on tagatud sotsiaalametniku vastuvõtt. Tabiveres maakorraldaja vastuvõtt.	6.5. Valla avalike teenuste osutamiseks luuakse ühinevate valdade keskustesse vallavalitsuse teenuskeskused, kus tagatakse elanikele vajalike teenuste kättesaadavus. Teenuskeskused jäävad Laeva, Kõrvekülla, Piirissaarele. Lisaks luuakse teenuskeskus Tartu linna. 6.6. Teenuskeskustes säilitatakse või luuakse ameti- ja töökohad, mis tagavad esmatasandi teenuste kättesaadavuse ja mida ei ole vajalik koondada valla keskushoonesse ja kus on võimalik töötada kaugtöö põhimõtetel ⁹⁴ Tabivere vald sundliideti.
Otepää vald	Otepää vald, Sangaste vald ja Puka vald (Puka valla Puka alevik, Komsu, Kibena, Meegaste, Kähri, Ruuna, Kuigatsi, Vaardi, Kolli, Plika, Prange ja Põru küla) (+ Palupera valla Lutike, Makita, Miti, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi külad)	6637	520,21	Keskus on Otepää linn. Moodustatud Puka ja Sangaste teenuskeskused. Teenuskeskuste peale on sekretär ja teenuskeskuse juhi (0,5) ja majandusspetsialisti (0,5) ametikohad ning sotsiaalametniku vastuvõtt.	6.3 Valla juhtimine kujundatakse mitmetasandiliselt, kus strateegiline juhtimine ja teadmiste põhised teenused on tagatud Valla keskuses ning kogukonnakesksed küsimused lahendatakse võimalikult elaniku, ettevõtja või asjakohase kodanikuühenduse ligidal. Selleks luuakse teenuskeskused (vähemalt üks teenuskeskus asukohaga Sangaste alevikus). Teenuskeskuste toimepiirid ei pea kattuma Lepinguosaliste administratiivpiiridega. 6.4 Teenuskeskuses osutatavate teenuste hulk ja töötajate arv sõltub teenuspiirkonna elanike

⁹³ Alatskivi valla, Peipisääre valla ja vara valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4280/1201/7058/Uhinemisleping%2028%2012%202016%20seisuga.pdf#>

⁹⁴ Laeva valla, Tartu valla ja Piirissaare valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4030/1201/7028/Laeva_Piirissaare_ja_Tartu_uhinemisleping.pdf#

					vajadustest ja haldusülesannete täitmise otstarbekusest kohapeal. ⁹⁵ Puka vald sundliideti.
Tõrva vald	Tõrva linn, Helme vald, Hummuli vald ja Põdrala vald (+ Puka valla Soontaga küla)	6 270	647,22	Ei ole	
Valga vald	Valga linn, Karula vald, Taheva vald, Tõlliste vald ja Öru vald	16 664	749,66	Keskus on Valga linn. Moodustatud Taheva, Karula, Tõlliste ja Öru piirkonnad, igas piirkonnas kantsleile alluv kantsleitöötaja, sotsiaaltöö teenistuse sotsiaalametnik.	6.4. Tasakaalustatud ja kodanikulähedaste otsustusprotsesside tagamiseks nähakse ette tänastel piirkondade keskustel põhinev teeninduskeskuste süsteem. 6.5. Teeninduskeskused luuakse Lüllemäe külasse (Karula piirkond), Hargla külasse või Koikküla külasse (Taheva piirkond), Tsirguliina alevikku (Tõlliste piirkond) ning Öru alevikku (Öru piirkond). 6.6. Teeninduskeskustes osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elanikule ruumiliselt lähedal. Teeninduskeskuses osutatavate teenuste hulk sõltub keskuse teeninduspiirkonna suuruselt ja olemusest ning vajadusel võib olla erinev. 6.7. Teeninduskeskus tagab: esmatasandi sotsiaalteenused; dokumentide vastuvõtmise ja registreerimise; kodanikele informatsiooni jagamise; elukoha registreerimise; sündide ja surmade registreerimise; ametnike vastuvõttudele registreerimise; dokumentide väljastamise; vajadusel ametnike vastuvõtu etteregistreerimisel ⁹⁶ .

⁹⁵ Otepää valla ja Sangaste valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4301/2201/6042/Uhinemisleping.pdf#>

⁹⁶ Karula, Taheva valla, Tõlliste valla, Valga linna ja Öru valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4011/2201/6045/2016_O135_lisa.pdf#

Mulgi vald	Karksi vald, Abja vald, Halliste vald ja Mõisaküla linn	7 652	880,73	Keskus on Abja-Paluoja linn. Mõisaküla, Karksi ja Halliste piirkonnad. Kõikide osakondade (va arendusosakond) ametnikud jagunenud keskuse ja piirkondade vahel	5.1. Uue tekkiva valla juhtimine kujundatakse mitmekihilise valitsemisena, kus väärtustatakse vallakeskset strateegilist juhtimist ning avalike teenuste osutamise ja korraldamise läbiviimist võimalikult piirkondlikul tasandil. 5.2. Vallavalitsuse funktsioonide täitmine toimub Abja-Paluoja, Hallistes, Karksi-Nuias ja Mõisakülas. ⁹⁷
Põhja-Sakala vald	Suure-Jaani vald, Võhma linn, Kõo vald ja Kõpu vald	8203	1 153,00	Keskus on Suure-Jaani linn. Moodustatud Kõo, Kõpu ja Võhma teenuskeskused. Piirkonnajuhid Kõpus ja Võhma-Kõo teenuskeskuses. Igas teeninduskeskuses kantsleitöötaja ja sotsiaalametnik.	20. Ametnike kõrget professionaalsust ja kitsast spetsialiseerumist eeldavad teenused koondatakse Suure-Jaani linna, mis täidab ka teenuskeskuse funktsioone ja Võhma linna, mis täidab piirkondliku ja teenuskeskuse rolli. Piirkondliku tasakaalustatud arengu ja avalike teenuste kodanikukeskseks ja -lähedaseks otsustusprotsesside tagamiseks ning teenuste osutamiseks luuakse piirkondlik teenuskeskuste süsteem, et tagada valdkondade asjatundlik ja majanduslikult tõhus juhtimise kohtadel. Valla teenuskeskused luuakse Kõos ja Kõpus, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine lähtuvalt vallaelanike vajadustest ning silmas pidades otstarbekust. Teenuspiirkonna piirid ei pea kattuma Ühinevate omavalitsuste halduspiiridega. Teenuskeskused jätkavad tegutsemist vallale kuuluvates hoonetes. ⁹⁸
Viljandi linn	ei ühinenud	17 758	14,67	Ei ole	
Viljandi vald	Viljandi vald, Kolga-Jaani vald ja Tارvastu vald	13 950	1 371,64	Keskus on Viljandi linn. Mustla ja Kolga-Jaani teenuskeskused, (3 ametnikku)	5.2 Kolga-Jaani ja Mustlasse moodustatakse teeninduskeskused. 5.4 teenuskeskuseid juhivad piirkonnavanemad ./../

⁹⁷ Abja valla, Halliste valla, Karksi valla ja Mõisaküla linna ühinemisleping

<https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4060/1201/7005/nr%20207%20%C3%9Chinemisleping%20%20Abja,%20Halliste,%20Karksi%20valla%20ja%20M%C3%B5isak%C3%BCla%20linna%2021.12.2016.pdf#>

⁹⁸ Suure-Jaani valla, Kõo valla, Kõpu valla ja Võhma linna ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4110/1201/7001/yhinemisleping.pdf>

					99
Antsla vald	Antsla vald ja Urvaste vald	4 606	410,52	Keskus on Antsla linn. Moodustatud Kuldre teeninduspunkt, sotsiaalametniku vastuvõtt.	6.2 Antsla vallas teenindatakse kodanikke Antsla linnas ning Kuldre külas asuvas teenuspunktis, kus jätkavad teenuste osutamist noorsootöötaja, sotsiaaltöötaja, avahooldaja, sekretär ja majandusküsimustega tegelev spetsialist ning tagatakse perearsti vastuvõtu võimalus. Võimalusel jätkab Kuldre teenuspunkt tegutsemist ühineva Urvaste valla vallamaja hoones. ¹⁰⁰
Rõuge vald	Mõniste vald, Misso vald, Varstu vald, Haanja vald ja Rõuge vald (- Misso valla Hindsa, Koorla, Kossa, Kriiva, Leimani, Lütä, Mokra, Määsi, Napi, Pruntova, Põrstõ, Saagri, Tiastõ, Tiilige, Toodsi ja Tserebi küla)	5 551	933,22	Keskus on Rõuge alevik. Moodustatud Haanja, Misso, Mõniste ja Varstu teenuskeskused. Teenuskeskustes kantseleile alluv kantseleispetsialist, majandusosakonna haldusspetsialist ja sotsiaalosakonna sotsiaaltööspsialist.	6.2. Avalike teenuste osutamiseks loodud teenuskeskustes Haanja külas, Misso alevikus, Mõniste külas ja Varstu alevikus osutatakse neid teenuseid, mida on otstarbekas osutada elukoha lähedal. ¹⁰¹
Setomaa vald	Värskla vald, Mikitamäe vald, Meremäe vald ja Misso valla Hindsa, Koorla, Kossa, Kriiva, Leimani, Lütä, Mokra, Määsi, Napi, Pruntova, Põrstõ, Saagri, Tiastõ, Tiilige, Toodsi ja Tserebi	3 556	463,10	Keskus on Värskla alevik. Teeninduspunktid Meremäe, Lütä, Mikitamäe. Meremäel ja Mikitamäel on kantseleitöötaja, lisaks sotsiaalametnik ja erinevate ametnike vastuvõttud. Lütä külas sotsiaalametniku vastuvõtt.	sundühendamine

⁹⁹ Viljandi valla, Kolga-Jaani valla ja Tarvastu valla liitumisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4101/1201/6008/Liitumisleping.pdf#>

¹⁰⁰ Antsla valla ja Urvaste valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4281/2201/6053/Uhinemisleping_Antsla_nimega.pdf

¹⁰¹ Haanja valla, Misso valla, Mõniste valla, Rõuge valla, Varstu valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/4291/2201/6105/uhinemisleping_22.12.16.pdf#

	küla (Luhamaa nurga külad)				
Võru linn	ei ühinenud	12 242	14,01	Ei ole	
Võru vald	Lasva vald, Sõmerpalu vald, Võru vald, Vastseliina vald ja Orava vald	10 942	952,29	Keskus on Võru linn. Sotsiaalametnike vastuvõtud Lasva, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina teenuskeskustes	<p>6.6. Võhandu valla teenuspunktid jäävad toimima tänastes asukohtades (Sõmerpalu ja Lasva) vallale kuuluvates hoonetes, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine sotsiaal-, majandus- ning teistes küsimustes, mida on juhtimiskorralduslikult otstarbekas kohapeal osutada. Teenuskeskuste töö korraldamisel lähtutakse vallaelanike vajadustest ja otstarbekusest, võimalik on ka erinevate täiendavate teenuste ja töötajate lisandumine teenuskeskustesse¹⁰²</p> <p>.....</p> <p>6.4. Moodustatakse vallavalitsuse struktuuriüksuse staatuses olevad teenuskeskus. Teenuskeskus tagab vähemalt järgmiste teenuste osutamise ja funktsioonide täitmise: piirkonna arendustegevus, esmane sotsiaaltöö, registritoimingud ja elanike nõustamine, kohaliku vallavara haldus ja majandamine, avalike teenuste järelevalve.</p> <p>6.5. Teenuskeskus luuakse: Pargi tee 2, Orava küla¹⁰³.</p> <p>Võru vald, Lasva vald, Sõmerpalu vald ühinesid vabatahtlikult, antud vallaga sundliideti Orava ja Vastseliina ühinenud vallad.</p>

¹⁰² Lasva valla, Võru valla ja Sõmerpalu valla ühinemisleping https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4050/1201/7028/Lisa_Leping.pdf#

¹⁰³ Orava valla ja Vastseliina valla ühinemisleping <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4120/1201/7006/yhinemisleping.pdf>

NÄIDE: ALUTAGUSE VALLA TEENINDUSKESKUSED

Alutaguse vallas on 28 töötajat ja moodustatud on viis teenuskeskust: Alajõe, Illuka, Iisaku, Mäetaguse ja Tudulinna (Tabel 1).

Tabel 1. Alutaguse valla teenuskeskuste töötajate koosseis

Ametikoht	Alajõe teenuskeskus	Illuka teenuskeskus	Mäetaguse teenuskeskus	Tudulinna teenuskeskus	Iisaku teenuskeskus
Sotsiaaltöötaja	1		1	1	
Sotsiaaltöö juht			1		
Lastekaitsetöötaja			1		1
Abivallavanem (sotsiaal, haridus, kultuur)			1		
Abivallavanem (majandus)		1			
Ehitusjuht		1			
Ehitusregistripidaja		1			
Korraldusametnik		1			
Andmekaitse-spetsialist		1			
Finantsjuht			1		
Raamatupidaja			1		2
Planeerimis- ja GIS spetsialist					1
Keskkonnaspetsialist			1		
Vallavaraspetsialist			1		
Infotehnoloog					1
Arendusspetsialist					1
Vallavanem					1
Vallasekretär					1
Vallasekretäri abi					1
Sekretär					1
Registripidaja			1		
Sportspetsialist			1		
Järelevalvespetsialist			1		
Raamatukoguhoidja	1			1	
KOKKU	2	5	11	2	10

Kuigi töötajate töökoha asukoht on määratletud, kasutatakse palju mobiilse töö võimalusi. Näiteks Alajõe ja Tudulinna sotsiaaltöötajad teenindavad ka Iisaku, Mäetaguse ja Illuka piirkonda. Mäetaguse lastekaitsetöötaja teenindab Illuka piirkonda, Iisaku lastekaitsetöötaja Tudulinna ja Alajõe piirkonda. Järelevalvespetsialistil on Mäetagusele lisaks kontorikoht Illukal. Keskkonnaspetsialisti ja vallavaraspetsialisti töölaud on Mäetagusele lisaks ka Iisakul. Vallavanemal ja sportspetsialistil on Iisaku kontorile lisaks töölaud Mäetagusel. Kuigi raamatukoguhoidjad ei ole vallavalitsuse koosseisus, kuulub nende tööülesannete hulka ka kodanike teenindamine/avalduste vastuvõtmine.

Kokkuvõttes, Alutaguse valla töökorralduses kasutatakse paindlikku lähenemist ja teenust osutatakse võimalikult maksimaalselt kohapeal, mitte ametnik ei oota kodanikku vallavalitsuse keskkontoris.

Näide 2

Räpina Vallavalitsuses on kaks teenuskeskust, Veriora ja Mehikoorma alevikus. Töötajaid vastavalt 5 ja 3, kokku on töötajaid 8.

Tabel 2. Räpina valla teenuskeskuste töötajate koosseis

Ametikoht	Veriora teenuskeskus	Meeksi teenuskeskus
Kantseleispetsialist	1	1
Sotsiaaltööspsialist	1	1
Teedespetsialist	1	
Raamatupidaja-kassapidaja	1	
Haldusspetsialist	1	1
KOKKU	5	3

Näide 3

Rapla Vallavalitsuse struktuuriüksusena on vallas kolm teenuskeskust: Juuru, Kaiu ja Raikküla.

Tabel 3. Rapla valla teenuskeskuste töötajate koosseis

Ametikoht	Juuru teenuskeskus	Kaiu teenuskeskus	Raikküla teenuskeskus
Piirkonnajuht	1	1	1
Tehniline sekretär			1
Sotsiaaltööspsialist	1	1	1
Raamatupidaja	1		1
Sisekontrolli- ja andmekaitsespetsialist		1	
KOKKU	3	3	4